

De mystica numerorum significatione opu-
sculum: eorum præsertim qui in sacris lit-
teris vsitati habentur / spiritualē ipso-
rum designationem succin-
cte elucidans.

**Ad Reuerendum in Christo patrem & dominū
D. Germanū Ganayū Episcopum Cadurcensem:
Iudoci Clichtouei Neoportuensis in librum de my
stica numerorum significatione/præfatio.**

Um diligenti indagine assidue studueris anti
tiquorum scripta euoluere/ & occulta philoso
phorum sensa perscrutari/ amplissime antistes
iampridem ex illis nosti apud priscos philoso
phię cultores numerorū vim/ arcanaq; myste
ria magnopere prædicari. Et præsertim Pytha
goram/ celeberrimum suæ ætatis & apud pos
teros sapientiæ amatorem: numerorum præ
sidio/ multa de rerum naturis/ de moribus ho
minum/ de supramundanis luculenter edisseruisse. Nempe nō
tuam fugit insignem amplitudinem: q̄ numeros pariter pares
ille iustitiæ numerum appellauerit/ ob æquam in suas partes ad
vnitatem vsq; partitionem. In æqualitate autem: omnis serua
tur iustitiæ ratio atq; integritas. q̄ idē quoq; decadem/ nume
rorum omnium līmitem/ metam & summam constituerit: reli
quos supra eam numeros ex priorum tantum replicatione con
flari ratus/ & eam ob rem ipsi denario magnā dignitatem ascri
psit. q̄ deniq; impares numeros/ formis rerum naturalium: pa
res vero/ materię analogos posuerit. atq; per hos de sensibilib⁹
per illos vero de intellectualibus substantijs: philosophandum
autumauerit. Omitto q̄ idē/ tetragonū/ sanctitatis numerū: Ari
stoteles vero/ quadratū sine vituperio nūcupauerit/ ob p̄claras
illius proprietates: quibus ad sup̄coelestiū substantiarū iuestigā
dā naturā subuehit nos debere cōtendūt, quēadmodū per nume
ros altera parte lōgiores: sublunariū rerū disquirēdas conditio
nes putant. Deniq; vt paucis agā/ nullū aptius p̄sidiū ad diu
na humanaq; cognoscenda arbitrati sunt prisci sapiētes: q̄ p̄ nu
merorū anagogen/ assurrectionēq; . qua terris relictis animi in
sublimē arduarū rerū contēplationē prouehātur/ & it̄mo obtu
tu cœlos penetrēt. ¶ Q̄ si i hūanis disciplinis philosophica tra
ditione numeri tantā habēt energīā/ symboliq; sunt rerū cogiti
uū dignissimarū: putandū ne est in sacris litteris/ quarū primiti
uus author deus est/ illos vacare mysterijs/ aut nichil altū ardu
umue in se cōtinere? Certe quāto sanctæ scripturę humanis scien
tijs sunt superiores ac digniores: tāto mystica numerorū signifi

Pythago
ras.

Aristoteles

2
catio i sacris eloquijs/ augustior est et eminentior ea designatio
ne/ quā in doctrinis humanitus traditis præcedūt. Neq; id ime
rito quidē. nā vt Seuerin⁹ Boetius iquit/ Oīa quęcūq; a primæ
ua rerū natura cōstructa sunt: numerorū vidētur ratione forma
ta. hoc enī fuit p̄cipale in animo cōditoris exēplar. hinc enī (i
quit) quatuor elemētōrū multitudo mutuata est/ hinc tēporū vl
ces/ hinc motus astrorū cœliq; cōuersio: oīmq; status/ numero
rū colligatione subsistit. Disposuit enī deus oīa in numero/ pon
dere & mēsurā: qui numerat multitudinē stellarum/ & oībus eis
nomina vocat. Si itaq; voluit sapientissimus mundi architectus
hanc sui opificij fabricā certa numerorū ratione cōstare: an pu
tandū est ipsū voluisse sacras litteras suo benigno Indultu homi
nibus reuelatas/ numerorum mysterijs abditissimisq; secretis ca
rere/ quę spirituales oculum illuminent/ sursumq; pmoueant?
¶ Porro vt ceteros præteream sacros auctores/ qui numeros i
diuinis eloquijs magnū pondus & momētū habere aperte p̄fi
tētur: vnicus nunc citandus est huiusce rei testis & locupletiss
mus et p̄batissimus/ beatus pater Augustinus: cuius grauissimā
est apud totā ecclesiā (& merito quidē) autoritas. Is siquē i fe
cūdo libro de doctrina Christiana: ita de re p̄posita disserit. Nu
merorū (iquit) iperitia/ multa facti non intelligi: trāslate ac my
stice posita in scripturis. Ingeniū quippe (vt ita dixerit) ingenuū
non potest non moueri: quid sibi velit/ q̄ & Moses et Hellas et
ipse dominus/ quadraginta diebus ieiunauerūt. cuius actionis
figuratus quidā nodus/ nisi hulus numeri eognitione & confy
deratione: non soluitur. Habet enī denarium quater: tanq̄ co
gnitionem/ omnium rerum itextam temporibus. Quaternario
quippe numero: & diurna & annua curricula peraguntur. Diur
na: matutinis/ meridianis/ vespertinis/ nocturnisq; horarū spa
cijs. Annua: vernis/ æstiuis/ autūnalibus/ hyemalibusq; mēsi⁹.
A tēporū autē delectatione/ dū in tēporibus vltim⁹: p̄pter æter
nitatē in qua viuere volumus/ abstinentiū et ieiunādū est. quīs
tēporum cursibus: ipsa nobis insinuetur doctrina cōtēndorū
temporū & appetendorū æternorū. Porro autē denarius nume
rus: creatoris atq; creaturæ significat scientiā. nā trinitas: crea
toris est. septenarius autē numerus creaturā indicat: propter vi
tā & corpus. Nā in illa: tria sunt. vnde etiā toto corde/ tota ani
ma/ tota mente: diligendus est deus. In corpore autem: quatuor
manifestissima apparent/ quibus constat/ elementa. In hoc era
go denario/ dum temporaliter nobis insinuat/ id est quater
ducitur: caste & continenter a temporum delectatione viues
re/ hoc est quadraginta diebus ieiunare monemur. Hoc lex: cui⁹

Boetius

Sap. 11.
Psal. 146.

Augustinus

Matt. 22

Matth. 17.

Ioan. 21.

persona est in Mose/ hoc propheta; cuius personam gerit He-
 llas/ hoc ipse dominus monet. qui tanq̄ testimonium habens
 ex lege & prophetis: medius inter illos in monte tribus dis-
 cipulis vidēibus atq; stupētib; claruit. Deinde ita quēritur/
 quemodo quinquagenarius de quadragenario numero existat:
 qui nō mediocriter in nostra religione sacratus est propter pen-
 tecosten. & quemodo ter ductus propter tria tempora: ante le-
 gē/ sub lege/ sub gratia: vel propter nomē patris & filij et spiritus
 sancti/ adiuncta eminētius ipsa trinitate: ad purgatissimē eccle-
 się mysteriū referatur/ perueniatq; ad centū quinquaginta pisces:
 quos retia post resurrectionē domini in dextrā partē missa cōpe-
 rūt. Ita multis alijs atq; alijs numerorū formis / quēdā simili-
 tudinum in libris sanctis secreta promuntur: quę propter nume-
 rorū imperitiā legētib; clausa sunt. Hęc Augustinus. cuius ver-
 ba itegro satisq; prolixo cōtextu hic cōsulto adducta sunt: vt ex
 illis/ quantū sacramētorū & mystici sensus vir ille præclarus nu-
 meris tribuerit/ euadat apertius. ¶ Proinde hoc opusculo elabo-
 rari pro viribus mysticā numerorū/ quos sacra celebrāt eloqa/
 significatiōe vtcunq; explanare: quo et planius illa intelligāt/
 et studiosis via sternatur hoc adminiculo atq; subuectu nume-
 rorū/ ad diuina cōtēplāda facillius cōscēdēt. Attamē ingenuę fa-
 teor: me nec oēs attigisse numeros quos sacri habent codices/
 nec eorū quos expressimus numerorū significatiōes oēs eluci-
 dasse. Id enī supra vires nostras esset: & tenuē facultatē. Sed fa-
 tis nobis fecisse videmur: si hac quātulacūq; elucubratione alijs
 materiā dederim⁹ & occasionē peruestigādī cōsimili vta sacras
 numerorū hic nō adductorū designatiōes: aut expressorū hoc
 loco/ ceteras significantias hic nō explicatas. In qua/ numeri su-
 periore collocati margine: numerū qui eo loco explicatur/ indi-
 cant. Inferiore vero loco cōstituti: quot habeat mysticas signi-
 ficatiōes numerus quisq; qui illic explanat/ insinuāt. Ceterum
 hanc operam nostrā tuę prestātissimę paternitatī nuncupatam
 dicatāq; voluim⁹: vt tui nominis patrociniō auctoritatēq; suf-
 fulta/ fidentius trāseat ad ceteros quibus eā profuturā speram⁹.
 vtq; hoc argumento cognoscas me promptissimō esse animo:
 ad colēdam/ obseruandamq; mirifice tuam egregiā dignitatē.
 cui cum summopere ob collata in me crebra merita/ & singula-
 rem beneficentiā sim obnoxius: saltem hoc munusculo testifi-
 cer animi in te meī gratitudinē/ acceptorum beneficiorū lu-
 gem memoriā/ & assiduam tibi gratificandī promptitudinē.
 Vale litterarum decus vnicūq; præsidium. Ex Parisijs/ an-
 no. 1513.

Cludoci Clichtouei Neoportuensis/ de mysticā nu-
 merorum significatiōe opusculum: ad Reuerēdū in
 Christo patrem & dominum/ D. Germanum Ga-
 nayum Episcopum Cadurcensem.

Quid vnitas/ numerorum fons & origo: designat. CAP. I.

De mystica numerorū in sacris litteris signi-
 ficatiōe dicturi: a nullo potius sumere pos-
 semus exordium/ q̄ ab ipsa monade/ prima
 numerorum omnium parente atq; radice. Cū
 enim ab ea numerandi ratio ac series suam
 accipiat initium: neq; vnitate quicq; inueni-
 as prius/ anterius/ aut antiquius / a quo pos-
 sis auspicari dinumerandi ordinem: par est
 & ab ea nostrę determinatiōis desumi principium. Et recte q̄-
 dem. quoniam singulari ac peculiari dignitate/ vnitas ipsa in sa-
 cris litteris omnium designat rerum authorem atq; principium:
 qui de se ipso attestatur q̄ est alpha & ω/ principium & finis/ pri-
 mus & nouissimus. sicut tota numerorum quę ex vnitate profū-
 ditur multitudo: creaturarū a deo prodeuntium præfert habitū
 1 & speciem. Siquidem ex vnitate sæpius aggregata omnes nu-
 merorū emanant species: hęc propinquiores suę originī/ ille ve-
 ro remotiores. & rursus per deductiōem in partes/ numeriōnes
 reuocantur in vnitatem/ suam primordium: cum vnumquodq;
 in ea digeratur ex quib; coalescit & est cōpositum. vt sit vnitas
 ipsa numerorū omnium principium per productionem: & finis
 per resolutionem. Ita plane vides omnia ex deo vnico rerū con-
 ditore emanasse: qui fecit cœlū & terrā/ mare & ōnia quę in eis
 sunt. hęc quidē propinquus: vt quę spiritualia omnino sunt &
 supercoelestia. hęc vero distantius: vt quę materię seculentiam
 & corporis sustinent crassitiē. & omnia rerum genera ad existen-
 tiam deducta: clarū est in suū authorem vt optimū finem et vi-
 2 timum / reduci ac reuocari. Rursus vnitas absoluta ac munera-
 lis: neq; ab aliquo suam trahit originem/ quia primaria est. neq;
 in aliquid vterius reuocatur: quandoquidē regressiōis ordine
 est vltima. Ipse deus itidem neq; ab alio sumit ortum: neq; in ali-
 ud melius aut potius refertur. Quid enī aut prius deo iuenias:
 aut antiquius in quod reuocetur? Vnitas itē impers est: & in par-
 tes infectilis. Sic vnicus deus: & in partes quę ipsū componāt
 indiuiduus. Ad hæc/ quotquot ex vnitate formantur numerorū

species: plures adhuc unitatis adiectione possunt non ex ea ena
 sci/ ut formatricis illis numerorum potestatis virtus: exhausti neu-
 tiq; possit. Hand aliter a deo efficax est pduxtrix dei omnipotentia /
 ut quotquot reru pduxerit species: exhausta tamen sit illa oia
 sex virtus/ et plures isup ad ortu ducere possit/ licet suis numeris
 definerit oia. In sup unitas sine numeris esse potest: cum ex ipsis
 non consistetur. numerus vero sine unitate nequaquam potest subsistere.
 Ita deus sine rebus ipsis potest consistere. res autem conditae/ si-
 ne eis praesidio: minime. Quod sic exprimit sacer Dionysius in li-
 bro de diuinis nominibus. Et sine vno quidem: multitudo non
 est. erit vero vnum sine multitudine: sicut & monadem ante om-
 nem multiplicatum numerum ponimus. Praeterea. unitas cuius
 numero dat vnus denominationem. est enim binarius/ nume-
 rus vnus: & denarius/ & centenarius/ nec non millenarius. De
 ista dem cuius rei dat subsistentiam: & dei participatione/ quae res su-
 am fortitur & incolumem conseruat existentiam. Quod beatus
 pater Dionysius supradicto loco ita comprobat. Caeterum ut nu-
 merus omnis: est monadis particeps/ & vna dualitas/ vnaque di-
 cur decas & dimidium vnum / & tertium / & decimum vnu.
 sic omnia / & omnis omnium particula: vnus est particeps. &
 quia est vnum: sunt cuncta quae sunt subsistentia. Neque enim vnus
 illud omnium causa: vnum ex pluribus: sed ante vnum omnes
 omnemque multitudinem: vnusque omnis/ ac multitudinis diffi-
 nitivum. neque enim est multitudo: quae vnus sit expers. Unitas
 itidem numerum omnem potestate continet: & virtute / omnis
 est numerus. ut radix ramos omnes/ frondes/ flores: & fructus
 ex ipsa proficiscentes: vnice complectitur. & fons omnes riuos
 qui ex ipso profluunt: originaria virtute comprehendit. nullus
 tamen illorum est riuulorum: ex ipso emanantium. Sic de res
 omnes conditas sua continet virtute: & supereminenter est om-
 nia quae sunt tamen si natura nichil sit eorum quae ab ipso pflu-
 xerunt: cum sit ab omnibus impropotionaliter exceptus. Audi
 sanctum Dionysium praedicto loco idem his verbis attestantem.
 Vnum vero deus est: quia omnia vnice est/ secundum vnica emine-
 tiam unitatis. omniumque vnum est causa: nunquam egrediendo/ dis-
 cedendoque ab vno. nichil enim ex ipsis quae sunt: vnus expers est.
 Denique si vnum tollas: neque totum erit neque pars aliqua/ neque ali-
 ud quicquam in rebus. omnia enim in seipso: vnum vniformiter
 praecipit atque complectitur. estque vnum: omnium veluti elemē-
 tum. Ex his autem & aliis unitatis proprietatibus quae apta
 ratione responsioneque/ in deo superdiuine & supereminenter elu-
 cent: perspicuum euadit non ab re vnum censerit nomen esse

dei/ dignum imprimis & insigne. quo sane nomine: in scriptu-
 ris saepius praedicatur/ ob ipsius unitatem pluralitatis deorum
 exclusoriam/ similiter & simplicitatem. Quod sane inter diuina
 nomina sacratissimum Dionysius postremo collocat loco/ diu-
 neque extollit: cum ait. Hac nempe ratione/ sacra eloquia diuinita-
 tatem totam ut omnium causam: vnus appellatione concele-
 brant. & vnus deus ac pater: & vnus dominus IHESVS CHRIS-
 TVS/ & vnus atque idem spiritus/ per excellens totius diuinae uni-
 tatis indiuiduum eminentemque simplicitatem. in qua sunt omnia sin-
 gulariter collecta atque coniuncta: et ante supersubstantialiter con-
 prehensa. Unitatis quoque commendationem adducit Cassio-
 dorus in fine expositionis primi psalmi/ dicens. Nec vacat quod do-
 minus CHRISTVS est positus in principio numerorum. Vni-
 tas enim specialis/ simplex atque perfecta est: nullus indigalim se-
 pla perenniter manens. a quo fonte multitudo numerorum sic
 egreditur: ut in eam semper vnus multiplicata reuocetur. sine
 qua: supputatio nec inchoare quicquam praeualet nec prodire. Me-
 memento autem quod monas licet fons atque initium numeri esse vi-
 deatur: ipsa tamen non potest numerus dici. Quicquid enim ab
 vno plus est/ sicut ait Nicomachus: tam sit numerabile. Nus-
 merus enim est unitatis collectio: vel quantitatis aceruus ex
 unitatibus profusus. Hoc autem quod dicimus: nominis quoque
 ipsius declaratur indico. Numerus quippe: a numerositate vo-
 catus est. Et sane disciplina numerorum (quam Arithmetice
 dicunt) nec a patribus nostris praecipitur negligenda. Est enim
 verax et immutabilis: et per omnes creaturas pro modulo suae
 quantitatis effusa. Legitur enim in Salomone: omnia in mensu-
 ra/ numero/ et pondere deum fecisse. Haec Cassiodorus. Ex qui-
 bus manifestum euadit: praclaras monadis vires ac proprietates
 ipsi deo tanta affinitate/ proportionisque habitudine conue-
 nire: ut non immerito/ vnum: peculiare dei & singulare nomen
 esse censeatur/ deusque vnus appellatione saepius celebretur. Quae
 si percontaris/ quo in loco scripturae/ deus praedicatur ut vnus/
 & nomine vnus comedatur: protinus se offert illud beati Pau-
 li ad Ephesios verbum. Vnus dominus/ vna fides/ vnus baptisma/ vnus
 deus & pater omnium: qui est super omnes/ per omnia/ et in omnibus nobis.
 Rursum et in prima ad Corinthios epistola/ super diuinis per-
 sonis eadem appellatio tribuitur: cum ait. nobis tamen vnus deus
 pater: ex quo omnia/ et nos in illo. et vnus dominus IHESVS CHRIS-
 TVS: per quem omnia/ et nos per ipsum. Et analogiae regulam sequens: fide-
 ter adiuge. Et vnus deus spiritus sanctus: in quem omnia/ & nos in ipsum.
 Ecce vides quamque diuinarum hypostaseon appellata vnus. nunc

& deum ipsum/communiter cōiuncteq; sumptum: audī vnū
etiā nominari a Paulo/cum ad Galatas scribit, Deus autē vnus
est. Et Moses i Deuteronomio ad cōtū Israel dicit, Audī Israel:
dominus deus tuus/deus vnus est. ¶ Vnitas itē et vnū i sacris
codicibus: vnionē plerumq; animorū per amorē/ pacifq; et cō-
cordiæ fœdus insinuat, q̄ propriū sit amoris/ colligere pluriū
animos in vnus volūtatis cōsensionē: et humana corda in v-
num coadunare. Vnde propheta hanc vnanimitatē amoris cō-
mendans: eam vnus designat vocabulo/cum ait, Ecce q̄ bonū
& q̄ iocundū: habitare fratres in vnū. Et alio loco, Deus qui is
habitare facit vnus moris in domo. Dominus item per pro-
phetam promittens se animorum concordia filis Israel indul-
turū: ait, Dabo eis cor vnū et vltam vnam: vt timeant me vnus
uersis diebus, Apostolus quoq; ad mutuā charitatē fraternitas
tis Ephesios exhortans dicit, Soliciti seruare vnitatem sp̄ritus
in vinculo pacis, vnū corpus et vnus sp̄ritus: sicut vocati estis
in vna spe vocationis vestræ, Deniq; vt primitiæ et nascētis
ecclesiæ mira charitas/fidelisq; vnanimitas in domino per a-
moris vinculum exprimeretur: in actis apostolorum scriptum
est, multitudinis autem credentiū erat cor vnū et anima vna.
Est itaq; vnitas veræ dilectionis symbolū/ & mutui amoris ex-
pressio, quæ sane significatio: neq; a diuina proprietate aliena
est, Deus enim charitas est/ omnia colligens/ vnicens omnia/ et
ad se in vnum reuocans/ omnia continens & saluans vnifica-
sua virtute, Contra vero/ dissidiū/ odiū/ discordia/ ab vnitatis &
deo penitus abhorrens: perdit omnia et dispergit/ quæ colle-
cta sunt dissipat/ quæ vnita dilijcit/ quæ fortia demolitur/ quæ
solida confingit/ quæ duratura vidētur cōminuit et diruit. Ma-
gna certe est huiusce per amorē vnitatis virtus: quæ a celo est
& homines deo conglutinat, Ediuerso tetra discordiæ labe ab
inferno lacu in hominū exitiū emissa: cædes et fera bella mouet,
Promde conspicuū est in vnitatis: perfectionē/ quietē/ salutēq;
cōsistere, quæadmodū in multitudine: imperfectionē/ molestiā et
confusionē plerumq; est inuenire, quod nō subiticiuit euāgelic⁹
sermō qui Marthæ dicitur, Martha Martha sollicita es et turba-
ris ega plurima, Porro vnū est necessariū. Et bono quidē iure
necessariū, vt sine quo/ multitudo esse saluatq; nō possit, Non
enī vnū a multis: sed multa ab vno enascuntur, Fecit enī deus
ex vno: oē gen⁹ hoīm i habitare sup vniversā faciē terrā, Et ne-
cessitas naturæ est (quæadmodū in primo lib, de fide orthodoxa
ait Damascenus) vnitatis: diuitatis esse principiū, Et facer Diony-
si⁹, Nulla dualitas principiū est: vnitas vero dualitatis erit iūtiū.

Videmus itē i regno/ vnū principē tot⁹ regni gubernacula recte
moderari/ in exercitu: vnū ducē/ in domo: vnū patrēfamilias/
oīa gerendi belli aut gubernandæ domus obire munera/ & in
navi moderanda: nauarchū vnū cæteris præesse, vt exinde in-
telligamus clamante natura/ et arte attestante: vnum esse totius
mundi principē/ quo continentur et regūtur oīa: atq; in quē sin-
gula tendunt, cuius vnitas numeralis propemodū est symbola.

¶ Quid binarius in scripturis insinuat.

Cap. II.

Binari⁹ principū diuisionis ac multitudinis: pri-
mūq; vnitatis germē/ genimen et fœtus: imprū-
mis præcipuorū nobis mādatorū dei sacrū nu-
merū exprimit/ de quibus in euāgelio legim⁹,
Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo: & i
tota anima tua/ et in tota mēte tua, hoc est ma-
ximū et primū mādātū. Secūdū autē simile est
huic, Diliges proximū tuū sicut teipsū. In his duobus mādatis
vniuersa lex pēdet et propheta, Si enī denarius numer⁹ sacra-
tus habetur q̄ decalogū significat decēq; præcepta/ digito del
tabulis Mosaicis scripta: cur simili ratione nō celebrabimus bi-
nariū/ maxima illa duo præcepta metientem: quæ decē illa la-
tius explicata in se cōplicāt ac cōuoluunt/ Qui enī diligit pro-
ximū (ait Paul⁹) legē impleuit/ & q̄ plenitudo legis est dilectio,
Recte itaq; appellabimus binariū: charitatis/ dilectionisq; nu-
merum, q̄ duo charitatis præcepta contineat/ et eorū exprimat
numerū inter quos haberi charitas debet & dilectio, quæ sane
inter pauciores q̄ duos heberi neutiq; potest: vt pote diligenti⁹
& eū qui diligitur, tametsi reciprocos faciat amor: vt qui diligitur
mutuo diligit: & ediuerso diligens diligatur, Id plane atte-
statur Gregorius exponens illud Lucæ euāgelium, Designa-
uit dominus et alios septuaginta duos: et misit illos binos an-
te faciem suam in omnem ciuitatem et locum/ quo erat ipse vē-
turus, cum ait, Ecce dominus noster binos in prædicationē dis-
cipulos mittit, Quis enim duo sunt præcepta charitatis dei: vī
deltcet amor dei & proximi/ et minus q̄ inter duos: haberi cha-
ritas non potest, Nemo enī proprie ad semetipsum/ charitatē
habere dicitur: sed dilectione se in alterum extendit vt esse cha-
ritas possit, Binōs itaq; ad prædicandum dominus discipulos
mittit: quatenus hic nobis tacitus innuat/ quia qui charitatem
erga alterū nō habet: prædicationis officiū suscipere nullaten⁹
debet, Hæc ob rem cōmendatur hic numerus societatis & mu-
tui amoris ab Ecclesiaste: cum ait, Melius est duo: esse simul q̄
vnū: habent enī emolumentū societatis suæ, Si vnus ceciderit:

ab altero fulcetur. Vt soli: quia cum ceciderit non habet subleuantem se. Et si dormierint duo: fouebuntur mutuo. Vnus quomodo calefiet: et si quispiam præualuerit contra vnum: duo resistunt ei. Quo quidem in loco per vnum & solum apte intelligi etiam posset: qui duntaxat ad seipsum amore afficitur: neque alteri dilectione coniunctus est: solam suam propriam utilitatem habet rationem: et omnia proprio metitur commodo. quoniam qui talis est: saepius incidit in calamitates: a quibus neminem habet se subleuantem: & pressus erumnis: omnium destituitur auxilio. Et quoniam foedus connubiale potissimum mutuo amoris coniugalis glutino conseruatur: & reciproca viri ad uxorem dilectione: exprimitur et hoc numero sancta nuptiarum societas a domino: cui ait. Erunt duo in carne vna. ¶ Affert et Cassiodorus alteram binarii rationem in calce expositionis secundi psalmi: dicens. In hoc autem secundo numero: quia ex duabus modis pulchre compositus est: aptissime duarum naturarum inconfusarum atque perfectarum in vna persona sunt positae domini CHRISTI. Quarum vna est qua regnat: altera qua ministrat. prima creatrix: posterior creata. Et ideo quae assumpsit: impassibilis, quae vero est assumpta: passibilis. Nam sicut patres monent: demus inturias carni: miracula diuinitati, discernamus intellectu naturas: & noxios vitemus errores. Diuinitas enim sic sibi humanitatem adunauit: ut nullatenus cum humanitate confundi possit: sed vtraque inconfusa & adunata permaneat. Quia licet incarnationis dispensatio post resurrectionem glorificata sit: tamen in humanitatis veritate permansit. Haec Cassiodorus. ¶ Insuper binarius in sacris litteris plerumque numerus est distinctionis bonorum a malis: diuisionisque eorum ab invicem et diremptionis in iusto dei iudicio: quo hi ad mortem: illi vero ad vitam destinantur aeternam. quod nobis innuit sermo ille euangelicus apud Mattheum. Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur & vnus relinquetur. Duarum molentes in mola: vna assumetur & vna relinquetur. Duo in lecto: vnus assumetur & vnus relinquetur. Siquidem dualitas: partitionis: dissectionisque in omni disciplina censetur numerus: quo apte fit oppositarum inter se rerum distributio. Itaque iustorum ab iniustis: electorum a reprobis: & bonorum a malis dissepationis: haud incongrue hoc numero insinuat in superiore dicto euangelico. ubi per eum qui assumetur: recte intelligitur iustus: in extremo illo examine asciscendus ad gloriam. Et per eum qui relinquetur: accipiendus est reprobus: in die iudicii: deferendus a deo et relinquendus in poenam aeternam interminabilem supplicium. Vnde duo duntaxat iudicandorum in illo distinctionis

die depromuntur ordines in euangelio: quorum hi ad dextram statuendi dicuntur iudicis: illi vero ad sinistram. ¶ Porro beatus Augustinus in expositione psalmi centesimi tricesimi secundum: prohibet in supradicto verbo euangelii tres continente particulas: insinuari tria hominum genera qui nunc versantur in ecclesia: & cuiusque horum aliquos electos & bonos iueniri: alios vero reprobos & malos. Siquidem in agro sunt (iquit) qui gubernant ecclesiam: & vineam illam domini electam excolunt. quemadmodum beatus Paulus: dicens de seipso. Ego plantavi: Apollonius rigauit: deus autem incrementum dedit. In lecto vero dicuntur esse: qui amant quietem diuinae contemplationis: & ab huius seculi turbine fluctibusque semoti: in tranquillitate & otio seruiunt deo. Denique in molendino esse dicuntur: qui vitam huius mundi negociosam sectantur: solliciti sunt & turbantur erga plurima. instar molae assidue verigine se rotantis: variis & inquietis actionibus occupati ac distenti. Hos autem tres hominum status contineri dicit ibidem Augustinus in tribus preclaris viris ab Ezechiele nominatim expressis: cum ait. Cum miserit dominus gladium in terram: & si fuerit in medio eorum Noe: Daniel & Iob: non liberabunt filios neque filias: sed ipsi soli salui erunt. Nempe illi tres: iam olim liberati erant propter suam iustitiam: sed per eos designatur tres supradicti hominum ordines. Etenim Noe significat rectores ecclesiae: quia ipse arcam (quae typum gerebat ecclesiae) in diluuium gubernauit. Daniel vero vitam quietam elegit: & in coelibatu seruire deo: eos insinuans qui in mentis quietudine secretius deo vacant. Demum Iob uxorem habens & filios: amplaque diuitias: eos indicat qui actionibus huius mundi exercentur. Itaque Noe: assumendos de agro: Daniel: de lecto: & Iob: de molendino recipiendos in gloriam designat. Quid autem prohibet & per Abraham (qui multarum gentium pater fuit: & princeps synagoga) primos itidem intelligi: per Isaac meditationi intentum: secundos: & per Iacob multis seculi casibus exercitum: coniugibusque & liberis occupatum: tertios accipi: ut merito deus Abraham: deus Isaac & deus Iacob dicatur: qui omnium assumendorum generaliter deus est. ¶ Sed nunc ad rem propositam regrediamur. hanc sane cuius modo meminimus bonorum a malis diuisionem atque sectionem: sacra nobis eloquia adumbrate patefaciunt: per antiquorum patrum filios diuersam sortitos conditionem: licet iisdem forent parentibus orti. Eni vero Adam duos habuit filios. Cain & Abel: hunc iustum: illum reprobum. Noe itidem ex tribus filiis duos habuit benedictionis paternae haeredes: tertium vero maledictione per-

citum, vt inter eos etiam perspicua sit hæc in geminam sortem dissectio. Ad hæc, Abraham habuit Hismaelem/cū ancilla matre eiectum domo paterna; neq; hæreditatem consecutum, & Isaac/ paternæ substantiæ sicut & virtutis hæredem: in quo vocatum est ei semē repromissionis. hic autē libera matre æditus: libertatem gratiæ præsignauit in nouo traditam testamento/ per ipsum insinuato, sicut per vernaculum & filiū ancillæ: perhibet beatus Paulus figuratum esse vetus instrumentū . vt per hunc quem describimus numerū: etiam gemini testamenti expromatur fors atq; conditio. Deniq; Isaac progenuit Iacob: dilectum deo, & benedictionis filium, et Esau: odiosum deo/ atq; maledictioni obnoxium. Vides igitur per horum quatuor personarum patrum Adæ/ Noë/ Abrahæ & Isaac filios: bonorū/ malorumq; discrepantiam & dissidium aperte patefieri, & per Abel/ Sem & Iaphet/ Isaac & Iacob: figuratos esse bonos, per Cain vero/ Cham Hismael/ & Esau: designatos malos, qui ab Iisdem (a quibus boni) parentibus exorti: q̄maxime a fratrum suorum bonitate descuerunt. His itidem respondet Ecclesiasticus dicens. Contra malū: bonum est & contra vitam mors / sic & cōtra vltimum iustum: peccator. Et sic intueri in omnia opera altissimi. Duo contra duo: & vnum contra vnum.

ESpiritualis/ternarij in scripturis intelligentia. Cap. III.

Nunc vero ad ternarij explanationē nos vocat naturalis ordo numerorū: qui sane sacratissimus est i diuinis scripturis/ propter trisubstantiū personarū expressionē eo numero fieri solitā, sicut & diuinę substantiæ simplicitas indiuidua: vnitatem dicta est explicari, quā & ipsę diuinę personę supra omnē numerū eminentissime consistat, sicut & augustissima deitas/ vnitatem est longe superior. Attestatur id ipsum sacratissimus pater Dionysius primo capite de diuinis nominibus dicens, Quocirca in omnibus ferme sanctis libris aduertimus diuinitatē sanctę prædicari . vt singularem quidem atq; vnicam: ob simplicitatem atq; vnitatem excellentis illius indiuidui/ ex quo velut vnica virtute in vnum euadimus/ diuiniq; nostris alteritatibus supra mundanum modū conglobatis: in diuinam monadem atq; vniōnem deum imitantem colligimur, vt trinitatem vero: propter diuinę fecunditatis in tribus personis expressionē / ex qua omnis paternitas in celo & in terra est & nominatur, Idem quoq; in vltimo eiusdem operis capite dicit, Idcirco & vnitatis ac trinitatis appellatiōe celebratur: quæ est super omnia deitas, neq; vnitatem neq; trinitas: aut a nobis aut a quouis alio cognita est . verum

vt et ineffabilem ipsius vniōnem & diuinam fecunditatē celebremus: trinitatis atq; vnitatis sacratissima appellatione/ omne nomen excedentem appellamus: subsistentibusq; super substantialē nominam⁹. Porro nulla monas aut trinitas/ neq; numerus/ neq; vnum/ neq; fecunditas/ neq; aliud quicquid conditū/ aut creaturæ alicui cognitū: arcanum illud (quod sermonem omnē & intelligentiā superat) summę deitatis: quæ super omnia altissime eminet/ aperit, neq; nomen ipsius est/ neq; sermo: sed inaccessibilis emicat. Et ne ipsius quidē bonitatis quasi cōgruū illi nomē offerim⁹: sed affectu ac desiderio aliquid de ineffabili natura illa intelligendi ac dicendi: reuerentiæ plenū imprimis illi nomen dedicamus, in quo tamen a Theologis nō dissentim⁹: licet multum a rerum veritate destituamur. Hęc diuinus Dionysius. ¶ Porro huiusmodi triū i deitate personarum expressio per ternarium faciendā/ nobis inuolucro quodam & velamento imaginis adaperitur in Genesi: cum refertur dominus apparuisse Abrahæ in cōualle Mambre/ sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso seruore diei. Cūq; eleuasset (inquit scriptura) Abraham oculos: apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Quos cum vidisset/ cucurrit in occursum eorū de ostio tabernaculi sui: & adorauit in terra/ & dixit, Domine si inueni gratiam in oculis tuis: ne transeas seruum tuū, sed asserā pauillū aque: & lauentur pedes vestri/ & requiescite sub arbore. Ponamq; buccellam panis/ & cōfortetur cor vestrum: postea transibitis. Idcirco enī declinastis ad seruum vestrū. Vbi primū ab Abraham habitus est sermo singularis/ & tanq̄ ad vnicū factus: postea vero in pluralem cōmutatus est/ & multos compellantē, vt per illum: singularis & vnica designetur deitatis essentia/ per hunc vero: diuinarum pluralitas personarū, quarum numerus (vt ita dixerim) per tres viros apparentes Abrahæ: in enigmate & vmbra ipsi reuelatus est. Verum cum discussa nocte dies illuxit legis euangelicę: iam posito velamine vmbra triū figurarū/ eędem diuinę personę/ & numero suo & nomine dilucide sunt expressę: cū dicit dilectus deo discipulus in prima epistola sua catholica, Tres sunt qui testimoniū dant in celo: pater/ verbum & spiritus sanctus, & hi tres: vnum sunt, quo testimonio nichil conspectius est aut apertius: ad vnitatem deitatis & personarum vnitatem expromendā. ¶ Insuper ternarij/ earū est præcipuarum virtutum numerus: quę nos ad deum proxime subuehunt/ atq; a terrenis ad cœlestia erigunt animos/ sine quarum connexione & agglutinatione: non est homini salus, et quę vbi assunt: salutis/ authore deo/ munus afferunt. Sunt autem tres illę virtu

Gene. 18.

1. Ioan. 5.

1. Corin. 13. *tes: q̄ vulgo theologice dicuntur/ & diuio prestatu idultu: fides/ spes/ & charitas. de quib⁹ apostolus ad Corinthios scribēs iquit. Nunc autem manent fides/ spes/ & charitas: tria hæc. maior autem horū: charitas. vt merito hic sit virtutū funiculus triplex: qui secūdu Ecclesiastē difficile rumpitur. ¶ Designantur & ternario: leges a deo hominibus traditæ ad vitæ formationem/ & rectam viuendi formā. quarum prima fuit lex naturæ: a mundi productione ad Moſem vsq; locum obtinens. Secūda: lex scripta/ Moſi tradita & ad Christum vsq; vim & efficaciam sortita. Tertia vero: lex gratiæ & euangelica/ ad finem vsq; mundi duratura. Qz si cuiq; earū mysticum assignaueris diem: primū quidem legi naturali/ secundū Mosaicæ/ & tertium euangelicæ: vt debis aperte Christum pro sua benignitate tertia die nos visitasse/ per exortum ab alto & nostræ infirmitatis susceptionem. quæadmodum per Osee prophetam fuerat prænunciatum. Vt uificabit nos (inquit) dominus post duos dies: in die tertia suscitabit nos/ & uiuemus in cōspectu eius/ sclemus/ sequemurq; vt cognoscamus dominū. Vbi nouissima tēpora: tertiæ diei appellatione significantur. quoniā nō primis neq; medijs/ sed nouissimis temporibus propter nos homo factus: naturam nostrā lapsam reparauit. ¶ Comprobat supradicta Cassiodorus: in principio explanationis tertij psalmi dicens. Tenere illum locū tertium/ hunc psalmū oportuerat: qui & sanctæ trinitatis potentiā & triduanæ resurrectionis in se mysteria continet. Et in conclusionem eiusdem psalmi ait. Nunc cōsideremus quæadmodū celestis philosophiæ verus ordo prolatus est: vt primus psalmus Christi domini moralem/ secundus naturalem: id est substantiā humanitatis & deitatis/ tertius de resurrectione ipsius loquens: inspectiuam quodā modo contineat partem. Quæ ratio per omnes scripturas diuinas decurrit. Inde & Isaac patriarcha tres pueros fodit: demonstrans præcepta domini doctrina triplici contineri. Sic & sapientia monet: vt describamus eam nobis in corde tripliciter. Huius autem psalmi calculum edocet sancta trinitas: quæ licet naturam habeat inseparabilis unitatis/ tribus tamen eam manifestum est constare personis. Hæc Cassiodorus. ¶ Demū ternarius explanat nobis mysteriū triduanæ Christi sepulture: de qua figuram adducens domin⁹ noster/ ait in euāgello. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus & tribus noctibus. Et tertia dies: glorię resurrectionis merito assignatur. sicut prima: ignominie passionis. secunda vero: quieti in sepulchro. vt recte tertia die Christū a mortuis resurrexisse: & ple*

- 6 cōfiteamur. ¶ Deniq; vt paucis concludā: ternarius perfectioris est numerus atq; cōplemētū in rebus. quādoquidem res omnis perfecta absolutaq; tribus potissimū constat: principio/ medio/ & fine. & vbi hæc tria perspecta sunt: id/ omne/ perfectumq; iure nominamus. vt inde vulgata sit apud omnes sententiā: q; de tribus dicimus omne. & quicquid perfectum est: id trinum etiā cōspiciatur/ quo ipsius summi etis & vnitrini pro modulo suæ rationis referat imaginē. Quia enī omnia ab vno itidē & trino suum sortiuntur exortum: ipsius unitatis & trinitatis in se insitam quoquo modo seruant expressionē atq; effigiem. vsq; adeo omnia suo primo authori nituntur suapte natura assimilari: vt in oibus suis opibus cognoscat artifex/ & in sua fabrica architectus. Siquidē tota temporis mensura ternario cōcluditur: vt pro te præterito/ presenti & futuro. Omnis item magnitudo tribus continetur generibus: linea/ superficie & corpore. quarū corpus/ quia perfecta est moles: tria sortitur iteraua/ longitudinē/ latitudinē/ & crassitiem. Insuper triplex assignatur anima corpus vificans: vegetatiua/ sensitua/ intellectua. quarum postrema/ tribus insignitur vtribus: memoria/ mente/ voluntate. Deniq; omnis substantia sensibilis tribus coalescit: materia/ forma/ & vtriusq; compage. Verū hæc ex philosophia naturalī amplius sunt perquirenda.

¶ Quid sacramenti quaternarius continet.

Cap. III.

- Lucas *Lucas* **L**aternarius in sacris libris magnę dignitatis habetur numerus: q; quatuor illos celestes scribas/ & verborū operūq; domini nostri cum in terris diuersareret spiritu sancto dictante cōscriptores/ potissimū insinuat: sanctos iquā euāgelistas/ Mattheū/ Marcum/ Lucā/ Ioānē. Quis enī multi conati sint (vt attestat beatus Lucas) ordinare narratiōes rerū quę i nobis cōplete sunt de dño nostro/ & euāgelicā cōtexere historiā: soli tamē isti quatuor diuina ordinatiōe delecti sūt ad hoc scribēdi euāgelij officij/ & multo ante diuersis figuris præsignati. ¶ Primo siquidē per quatuor flumina: de paradiso voluptatis profluentia/ & in totam terram diffusa. quæadmodum meminit liber Geneſeos. Fluuius (inquit) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandā paradysum: qui inde diuiditur in quatuor capita. Quid enī fluuius iste paradiso egressus aliud mystice designat: nisi dominum nostrum/ a summo cœlo per naturæ nostræ susceptionem egressum/ ad irrigandam verbo doctrinæ & baptismali lauacro ecclesiam. Et is in quatuor

Lucas

Gene. 2.

Signi.

- capita/ fluminaq; capitalia diffusus est: quia quadrifido euāgelistarum cōtextu/ fluente doctrinē eius & miraculorum opera/ in toto terrarū orbe aridas hominū mentes irrigant. & ad profereudum fidel bonorumq; operum fructū: eas largiter fecundāt. vt nō solum in ore duorum vel trium/ sed istorum quatuor testium: stet omne actioum Christi & doctrinæ verbū. Secūdo. figuratum traditur hoc numerū euāgelistarum sacramentum in quatuor patriarchis p̄cipalib; sepultis in loco qui denominatus est Cariatharbē/ id est ciuitas quatuor. vt vicesimū tertium Genesios caput cōmemorat. q; hi quatuor sunt p̄cipui noui testamēti patres: in euāgelij cōscriptione. Tertio. in quatuor circulis arcæ testamēti: de quibus meminit Exodus capite vicesimo quinto. q; arcam veram testamēti noui suis scriptis euāgelicis vehant: illiusq; mysticā sint quadriga. Quarto. in quatuor pedibus mēse propositionis: de quibus proxime dicto loco etiā fit mētio. Quinto. sacratus iste numerus euāgelistarū designatus creditur/ in quatuor cornibus altaris holocaustorum: de quibus sermonē facit Exodus capite vicesimo septimo. Sexto. in quatuor ordinibus lapidū rationalis: quorū determinationē habet Exodus capite vicesimo octauo. Septimo. in quatuor deambulatorijs domus Salomonis: de quibus pertractat tertius liber Regū capite septimo. Octauo. in quatuor animalibus Ezechielis prophetæ in visione ostensis: vt ipse primo capite testatur. Nono. in quatuor ventis mortuos viuificantes: de quibus agit Ezechiel capite tricesimo septimo. Decimo. in quatuor minimis terræ: quæ tamen p̄ ceteris sapientia sunt. vt dicit Salomon prouerbiorum tricesimo capite. Vndecimo. idem sacer euāgelistarū numerus p̄significatus perhibetur: in quatuor vtris in fornace Babylonica deum laudantibus. quæadmodum scribit Daniel tertio capite. Duodecimo. in quatuor fabris cornua hæresū deiicientibus: de quibus loquitur Zacharias capite primo. Decimotertio. in quatuor quadrigis per orbem discurrentibus: de quibus mentionem facit Zacharias capite sexto. Decimoquarto & vltimo. in quatuor animalibus oculatis ante & retro: de quibus loquitur Apocalypsis capite quarto. Et hæc postrema euāgelistarū figuratio: visioni p̄phetice quæ octauo loco hic adducta est/ affinitate quadam respondet. vt persimile de ipsis ex veteri & nouo testamēto sumatur testimoniū: & vtriusq; cognoscatur omnimoda cōsonantia. Poterit autem haud magno negotio quisq; (cui id cordi fuerit) vnusculusq; harū quatuordecim figurarū mysticam assignare rationem: ex qua diluceat apta sanctorum euāgelis

Nume.

9

- starum per ipsas p̄nunciatio/ & figuræ dinoscatur apertis suis
 2 veritas respondere. ¶ Preterea. quaternarius p̄cipuarū quatuor virtutum (quas cardinales vocant) dignitatem & numerum peculiariter exprimit: fortitudinis inquam/ temperantię/ iustitię & prudentię. quas Stoici: officiorū omnium fontes ponūt. nostri vero primarias/ principalesq; astruūt: ad edomandas animi perturbaciones/ & vitam secundū rectę rationis leges edendam. Quas in libro sapientię octauo capite nominatim expressisse videtur Salomon: cum ait de ipsa vniuersali/ legitimaq; iustitia. Sobrietatem & sapientiam docet/ & iustitiā et virtutem: quibus vtilius nichil est in vita hominibus. Vbi nomine sobrietatis: temperantia eius genus accipitur. nomine sapientię: prudentia/ quæ est vt quædam sapientia circa agibilia. vnde prudentes/ viros sapientes vulgo dicimus: & imprudentes atq; inconsultos/ insipientes. Nomine vero iustitię/ intelligitur iustitia particularis et æquitas: cuiq; quod suum est reddens. Demum nomine virtutis: fortitudo designatur/ non quidē corporis sed animi contra terrores constantis robur. Ad quas sane quatuor: cæteras omnes virtutes ad componendos mores assignari ab alijs solitas/ reduci volūt. Eisdem beatus Gregorius moralem meditans expositionem/ quatuor fluminibus paradisi (quorum superius facta est mentio) comparat: cum ait. Quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra irrigatur. solidum rationis nostrę edificium: prudentia/ temperantia/ fortitudo/ iustitia continent. quia his quatuor virtutibus: tota boni operis structura consurgit. Quatuor flumina paradisi irrigant/ quia dū his quatuor virtutibus cor infunditur: ab omni desideriorū carnalium estu temperatur. ¶ Astipulatur supradictis & Cassiodorus: in conclusionē expositionis quarti psalmi hæc in commendationem quaternarij edisserens. Admonet etiam numerus iste quaternarius: vt eum mundo p̄dicatum virtute euāgelica sentiamus. Congruum siquidem fuit vt cunctus terrarū ambitus in quatuor cardinibus constitutus: saluatori domino credere moneretur. quatenus de diuersis gentibus aduocata: vna fieret totius orbis ecclesia. Nam & quatuor partibus: annus ipse distinguitur. quatuor ventis cardinalibus: totus orbis inane perflatur. Quatuor etiam virtutibus/ animi dignitas comparatur: id est prudentia/ iustitia/ fortitudine & temperantia. Quem calculum Pythagorici tāta laude profecuti sunt: vt eum sacrum esse faterentur. Hæc Cassiodorus. ¶ Preterea quaternarius in scriptura interdum corporis nostri quod corruptitur/ notam gerit & expressionem: quia ex quatuor coalescit elemen-

Sap. 8.

Gregorius

Cassiodorus

b. i.

els. & quatuor anni temporibus agit/ temporatiamq; suam
transigit durationem: vere/estate/autumno/& hyeme. Deniq;
quatuor mundi partibus: oriente/occidente/meridie & septen-
trione sparsim habitant: qui mortale corpus circumferunt. Sicut
& ternarius apto responso ad animam spectare dici potest: q̄
ea tribus sit insignita virtibus: memoria/ mente/ voluntate. in
quibus elucet vna ipsius creatoris imago: & propter quas a do-
mino dictum legimus. Faciamus hominem ad imaginem & si-
militudinem nostram. Sane hanc significationem affert Augu-
stinus in expositione psalmi sexti dicens. Manifestum est ad
corpus quaternarium numerum pertinere: propter notissima
elementa quatuor quibus constat, & quatuor qualitates: sicca/
humidam/ calidam/ frigidam. Vnde quatuor etiam tempori-
bus administratur: verno/æstate/ autumno/ hyeme. hæc sunt
notissima. Ad animum vero/ ternarium numerum pertinere:
potest intelligi ex eo/ q̄ tripliciter deum diligere iubemur: ex to-
to corde/ ex tota anima/ ex tota mēte. Hæc Augustinus. ¶ De-
niq; & totum terrarum orbem quaternarius numerus nonnunq̄
sua notione complectitur. q̄ is quatuor habeat plagas habi-
tationi humanæ assignatas/ & quidem nominatissimas: eoam/
occiduam/ meridianam / & boream. Quæadmodum in psalmi
centesimi tertij explanatione Augustinus mystice explicans id
visum quod beato Petro rapto in extasim ostensum est: cum vi-
dit cælum apertum/ & vas quoddam velut lintheum magnum
quatuor inijs submitti de cælo in terram: in quo erant om-
nia quadrupedia/ & serpētia terræ & volatilia cæli, hoc au-
tem vas cum voce cælo delap̄a/ tubente Petrum animalia illa
occidere & manducare: ter hoc pacto submissum est atq; illi
ostensum. Hanc inquam visionem in loco supradicto petra-
ctans Augustinus: ait. Discus qui quatuor lineis continebatur:
orbis terrarum erat in quatuor partibus. Has quatuor partes
sæpe scriptura commemorat: orientem/ & occidentem / aquilo-
nem/ et meridiem. Ideo quia totus orbis terrarum per euan-
gellum vocabatur: quatuor euangelia conscripta sunt. Ter
autem submissum vas de cælo: hoc significat. quia dictum
est apostolis. Ite/ baptisate omnes gentes in nomine patris
& filij & spiritus sancti. Proinde cum omnes ad iudicium
homines congregandi significantur: apud Mattheum & Mar-
cum dicitur filius hominis congregaturus electos suos a qua-
tuor ventis/ id est ab omni mūdi parte quā habitant homines:
quoniam quatuor ventis præcipuis totus mundus perfatur.

¶ Spiritualls quinarij & senarij designatio. CAP. V.

Orro quinarij numerus/ quinq; librorum Mo-
si: Geneleos/ Exodi/ Leuitici/ Numeri et Deu-
teronomij imprimis nota est & significatio in
scripturis. qui antique legis mandata/ iudicia/
& cærimonias cum historia productionis re-
rum et propagationis humani generis: dedu-
ctionisq; populi a deo peculiariter electi ad
mortem vsq; Mosi complectuntur. Attestatur
hoc Cassiodorus in expositione quinti psalmi dicens. Quintus
autem numerus/ in quo hic psalmus noscitur constitutus: tribu-
endus est Pentarheuco. quod sola ecclesia catholica vere intel-
ligit: quæ promissam atq; expectatam plenitudinem legis acce-
pit. Cui accedit Beda in expositione euangelij apud Ioannem
capite quinto/ de languido lanato: dicens. Mystice probatica pt
scina/ quæ quinq; portibus cingebatur: significat populum lu-
dæorum / legis custodia vndiq; ne peccare debeat munitum.
Quinq; enim porticus: legem quæ in quinq; libris Mosi conti-
netur insinuant. Idem quoq; in elucidatione euangelij apud Io-
annem capite sexto/ referentis quinq; millia hominum satjata
ex quinq; panibus & duobus piscibus: consimilem approbat
sententiam inquit. Quinq; autem panes quibus multitudi-
nem populi dominus saturauit: quinq; sunt libri Mosi. quibus
spiritali intellectu patefactis/ & abundantiore iam sensu multi-
plicatis: auditorum fidelium quotidie corda reficit. Qui bene
hordeacei fuisse referuntur: propter nimirum austeriora legis
edicta & tegmine litteræ grossiora/ quæ interiori spiritali sen-
sus quasi medullam celabant. ¶ Insuper idem numerus præ-
clare dignitatis est & præstabilitatis: quia p̄cipuorū dñi nostrī
IHESV Christi vulnerū pro nostra redēptiōe acceptorū est de-
signatiō/ quorū signa et cicatrices triūphata morte reditus
dignatus est in suo corpore iā glorioso cōseruare/ ad cōproban-
dā discipulis fidem suæ resurrectionis. Sane ex his tanq; quinq;
fontibus visus effluxit largiter. sanguis ille preciosus/ qui emun-
dat conscientias nostras ab operibus mortuis: qui precium
est nostræ redemptionis/ qui sanctificationis nostræ & purifica-
tionis saluificum est lauachrum. Vnde in mysterijs missæ & au-
gustissimi sacramenti altaris/ pleraq; quinquies fieri debere in-
stituta sunt: vt conuersio sacerdotis ad populum/ signorum cru-
cis efformatio/ & quincuplex (cum id celebranti visum fuerit)
oratio siue collecta: ad repræsentandam nobis hanc quincu-
plicem Christi passionem/ quæ in sacratissimorum quinq; p̄ci-
palium suorum vulnerū inflictione est peracta. Et nos ipsi qui
b. ij

Gene. 1.

Augustin⁹

Matth. 22.

Actū. 10.

Augustin⁹

Matth. 28.

Matth. 24.
Marci. 13.

Cassiodor⁹

Ioan. 5.
Beda.

Ioan. 6.

Luca. 24.

redēpti fumus a domino: eadem sacratissima vulnera alto debemus animo figere nunq̄ obliuione obliteranda. & hunc numerum / propter illorum reuerentiam ac honorem: commendatorem ac veneratorem habere. ¶ Deniq; quinarium in scripturis interdum quinq; sensuum nostrorum exteriorum præfert indicium atq; demonstrationem. quos a mūdi illecebris arcere studiose debemus: ne per aliquam quinq; illarum fenestrarum mors ingrediatur ad animam. Quemadmodum beatus Augustinus explanans euangelium apud Mattheum capite vicesimo quinto de decem virginibus / quinq; prudentibus et quinq; fatulis: Inquit. Omnis anima in corpore / ideo quinario numero censetur: quia quinq; sensibus vitur. Nichil est enim quod sentimus ex corpore / nisi tanua quintupartita: aut videndo / aut audiendo / aut odorando / aut gustando / aut tangendo. Et paulo post. Virgines sunt omnes: qui se a luxu sæculi continent. Quinq; vero: quia quintupartita est continentia in carnalibus illecebris / videlicet vt in quinq; sensibus contineant se a voluptatibus. ¶ Cæterum senarius numerus / creationis humanæ notat mysterium: quoniam sexto die creatus homo est. reparationis itidem nostrę continet sacramentum: q̄ sexta parte filius dei humanam formam assumpsit. Deniq; redemptionis nostrę per Christi mortem factæ notat precium: quia sexta die hebdomadę crucis tormentum dominus pro nobis subiit. Propter quod debet a Christianis omnibus dies ille sextus honoratior haberi & reuerentior: q̄ in eo facta est veri agni immolatio / qui nos eripuit a principis huius mundi imperio. & passionis dies / potius multorum qui recte sapunt iudicio / q̄ veneris / appellari deberet: vt cum relecta superstitione gentilitia / etiam abijciantur repudienturq; veterum deorum & dearum immo versus dæmoniorum nomina. & cum nouitate plę religionis: etiam innouentur dierum a mysterio aliquo in ipsis peracto sumptę denominationes. Siquidem debent vetera illa quę gentilitatem sapiunt: procul a pljs Christianis abigi. & eorum loco / quę ad pietatem religionis & ædificationem conducunt: institui. ¶ Nempe si beatus Paulus puritatem & munditiam non modo in anima & corpore sed & in verbis sollicite seruandam docens / admonet fornicationem & omnem immunditiam nec nominari quidem debere in fratibus Christianis: quomodo ple et religiose nominabitur a nobis Venus ipsa / mater fornicationum & omnis spurcitæ ministras / Immo potius dæmonis impudicium nomen: instantis homines ad inconcessas & infandas libidines. Nichil enim aliud Veneris

Hiere. 9.
Matth. 25.

Augustin⁹

Ephe. 5.

nomen designare nichil videtur: q̄ spiritum fornicationis. qui certe ad illum diem designandū nominandus nō esset: quo innocentissimus dñs noster pro nobis tam acerbam & ignominiosam pertulit mortem / & grauissimos vulnerū dolores. Qz si testimoniū efflagitas quo deorū gentiliū nomina / reuera imundorum spirituum esse noscantur vocabula (q̄q̄ & id ostensione cōprobatoria haud multū indiget. nam si omnes dij gentium dæmonia: quid aliud sunt deorū gentiū nomina / q̄ nomina dæmoniorū?) audi Sulpitiū Seuerum in vita beati Martini ita de eo scribentem. Interdum dæmones in Iouis personā / plurimūq; Mercurij / aliquando Veneris vel Minerę transfigurati / se eius vultui offerebant: quos ille dñs suis noibus increpabat. Mercurium maxime patiebatur infestū: Iouem / brutū atq; hebetē esse dicebat. hæc ille. Ecce vit dei Martinus spirituum discretionē habens / ipsos dæmones deorum gentiliū formis internoscebat: & eorundē nominibus vere nūcupabat. ¶ Verū dicit quispiam / veneris nomine cum in diei sextę appellationē asciscitur / nō eam quam ethnici deam colebant intelligi debere: sed vnā stellarū erraticarū a venustate lucis ita appellatā. sicut & ceteri dies hebdomadę: ab aliquo planetarū suam sortiuntur denominationē. ¶ Sed & id / dæmonis esse reor inuentum: q̄ stelle erraticę hisce designentur nominibus. quo dei creaturas / suorum nominū incestaret infamia / & suis cōspurcarent vocabulis. induceretq; ille doli artifex fraudisq; magister hoc astu homines in hęc sententiam / q̄ cuiq; diei vnus præsideat planetarum: peculiarem quandā virtutem & influxum eo habens die / cui dat & nomen. Inde q; persuasum haberent homines: astra potentissimā in eos habere vim / adigentem ad quauis agenda. & ex huiusmodi opinione fierent obseruationes dierū & mensium: & vanę inferrentur superstitiones mētibus hominū. Quinimo ipsi spiritus nequam cum sua nomina etiam planetis indi curauerunt: voluerunt hoc modo haberi rectores mundi huius / & gubernatores temporum: quorum vices & alternationes / a syderum motu potissimū pēdent. Vsq; adeo quę solius dei sunt (qui suo nutu & imperio solus cœlos & sydera sapientissime intemperat) ipsi principes tenebrarū sibi vendicare subdola calliditate sunt annexi. Satius igitur fuerit: dies hebdomadę / feriarum nomine (vt mos habet ecclesiasticus: a die dominico cæterorum ordinem sumens) adiecto numero ordinem ipsorum ad primū diem explicante nūcupare / aut alia quauis appellatione: quę a pietate & sinceritate religionis Christianę nō abhorret. ¶ Ceterum his per digressionem fortasse plus equo factam adiectis:

Psal. 95.

Sulpitius
Seuerus.
Sāct⁹ Mar-
tinus.

ad propositā reuertamur discussione. De senario quidē preloca-
 ti: tria diximus imprimis ipsum continere mysteria / & designa-
 re sacramenta, quorū omniū locupletissimus testis est Cassiodo-
 rus: in sexti psalmi expositione dicens. Nec vacat q̄ in calculo se-
 nario (quem in disciplina numerorū constat esse perfectū) per-
 sonam p̄nitētis aptauit. Ipso enī die hominē creauit, ipsa etiā
 etate Christus dominus ad liberandū eū / in hunc mundū ve-
 nire dignat⁹ est. Sexto etiā die crucifigi pro hominū salute de-
 creuit, vt hęc supputatio: & hominis initiū & absolutionē pec-
 catorū aptissime continere videatur. ¶ Q̄ item senarius totum
 productionis mundanę tēpus liquido exprimat: indubitatū est
 omnibus qui norunt ex Genesi / deū sex diebus totā huius mū-
 di machinā & ornatū absoluisse. At q̄ sex etatū huius seculi ab
 exordio eius ad Christi aduentū porrectarū / idem numerus sit
 significatiuus: perhibet Beda in expositione euāgelij apud Io-
 annē de aqua mutata in vinū / in Chana Galilee: dicens, Sex
 hydræ / sex sunt etates: quarū nulli defuit prophetia / incipit enī
 ab exordio mundi. Est autē prima etas: ab Adam vsq; ad Noe.
 Secunda vsq; ad Abraham. Tertia vsq; ad Dauid. Quarta vsq;
 ad transmigratiōē Babylonis. Quinta vsq; ad Ioannē baptis-
 tam. Sexta vsq; ad finē mundi. In his ergo etatibus erant hy-
 dræ: id est corda hominū receptiua scripturarū dei / parata ac
 proposita in exemplū viuendi & credendi. ¶ Et quoniam his sex
 etatibus / totū presentis seculi spacium interuallūq; reuoluitur:
 haud absurde per senariū / etiā presentis vitæ in quouis ho-
 mine tempus accipitur: quod laborandi tēpus est & bene ope-
 randi. Etenim monemur ab apostolo bonū operari ad ōnes:
 cum tēpus habemus. & Ecclesiasticus solictē quēq; nostrū hor-
 tatur. Ante obitū tuū (inquit) operare iustitiā: quoniam nō est a-
 pud inferos inuenire cibum. Quid enī præceptū illud in Exo-
 do: q̄ sex diebus colligendū esset manna / q̄ seruus hebreus sex
 annis seruiat domino suo / q̄ sex annis seminanda terra / atq;
 sex diebus faciendū opus / deniq; q̄ sex diebus circueūda erat
 vrbs Hierico cum arca domini & clangentibus tubis / aliud no-
 bis insinuat: nisi toto presentis vitæ nostrę curriculo (quantu-
 lūcunq; est) colligendū esse panem anime spirituales: quo fo-
 ueatur in deserto / impendendū deo obsequium seruitutis / mit-
 tendā & multiplicandā semina bonę operationis / non intermit-
 tendū opus nostrę salutis / debellandū hostem antiquum & de-
 struendam iniquitatis arcem / vt tandem post exactum huius
 vitæ cursum: requiem laborum & quietem trāquillam assequi-
 tanq; operum nostrorum metam & finem possimus.

Cassiodor⁹

Gene. 1.

Ioan. 2.
Beda

Gala. 6.

Eccī. 14.

Exo. 16.

Exo. 21.

Exo. 23.

Iosue. 6.

¶ Quid septenarius continet mysterij.

T vero septenarius (qui sacratissimus est in scri-
 pturis numerus: & mysteriorū plenissim⁹) pri-
 mo loco recte quietis æternę quę post hanc
 vitam cū deo habetur / significatiōē continet
 & symbolū, vt post huius vitæ duos labores
 intelligamus cōsequo quodā haberi placidā
 requiem in regione cœlorū: quēadmodū na-
 turali numerorū serie / senariū septenarius cō-
 sequitur. Neq; illud sacra subleuerunt eloquia: multiplicibus
 indictis illam septenarij quietem depromentia. Siquidem septi-
 mo die requieuit deus ab omni opere quod parauerat. Septi-
 mo item die manebant filij Israhel in tabernaculis suis: neq; ex-
 ibant ad colligendum manna / neq; operis quicq; faciebant.
 Rursum seruus hebreus anno septimo libertatem sibi vendica-
 bat: exēptus iugo seruitutis. & ager sex laboratus annis: septi-
 mo demum requieuit a labore agriculturę ferendo. Demum
 septimo die sabbatum requietionis erat: neq; opus aliquod mo-
 liri quispiam poterat. Quid autem hęc omnia sub figurarum
 velamine aliud prætendebant: nisi post huius vitæ agonem /
 expectandam quietem? Comprobat id ipsum Cassiodorus: in
 explanatione septimi psalmi dicens. Septenarius quoq; nume-
 rus admonet nos de illa requie æterna cogitare: ad quam nos
 spem præfens psalmus extendit / vt merito tali numero recep-
 tus: iocunda exultatione cantetur. Dubium quippe non est: q̄
 peractis sex diebus qui ad actiuam pertinent partem: septimus
 repausationi deputetur / qui contemplationi theologicę noscitur
 adherere. Hęc Cassiodorus. Neq; ab hoc alienum est mys-
 terio: q̄ domin⁹ noster septimo die toto requieuit i sepulchro.
 vnde & septimus dies: sabbati id est requietionis denomi-
 nationem sortitur. quoniam vtrūq; horum / insinuat nobis placidam
 illam requiem: qua beatorum animæ mole corporea ex-
 utæ / iam requiescunt a laboribus suis in superna ciuitate Hieru-
 salem: vsq; ad mundi consumationem / & iteratam corpo-
 rum viuificationem. ¶ Nonnunq; etiam septenarius / septiformem
 sancti spiritus gratiam / & septuplex donum repræsentat
 in scripturis: de quo Esaias cap. vndecimo ait. Egredietur vitis
 ga de radice Iesse / & flos de radice eius ascendet: & requiescet
 super eum spiritus domini. spiritus sapientię & intellectus / spi-
 ritus consilij & fortitudinis / spiritus scientię & pietatis: & re-
 plebit eum spiritus timoris domini. Quod & in Zacharia mys-
 tice designatur per lapidem vnum: in quo septem sunt ocu-
 li. Quis enim est lapis iste: nisi domin⁹ noster IHESVS Chris-

7

Gene. 2.

Exo. 16.

Exo. 20.

Exo. 21.

Exo. 23.

Cassiodor⁹

Esa. 11.

Zacha. 3.

Pa. 28.
 Psal. 117.
 Ioan. 1.
 Ioan. 3.
 Ioan. 6.
 Apoca. 5.
 Gregorius
 4. Reg. 4.
 Apoca. 1.
 Luc. 8.
 Luc. 11.
 Psal. 118.
 Psal. 78.
 Gene. 4.

Signi.

stus qui positus est in sion lapis angularis / probatus a deo: reprobatus quidem ab edificatibus / sed positus in caput anguli. In hoc lapide septē sunt oculi: quia in Christo est plenitudo totius gratiæ spiritualis / & vberissima septē donorum spiritus sancti fecunditas: de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Dedit enim ei deus spiritum non ad mensuram. Accedit istis & Beada / exponens euangelium apud Ioannem capite sexto de multiplicatione quinque panum: cum ait. Quia oculi IHESV / dona spiritus eius mystice designant: testatur in Apocalypsi Ioannes / qui figurate loquens de illo: & vidi (inquit) agnum stantem tanquam occisum / habentem cornua septem & oculos septem: qui sunt septem spiritus dei / missi in omnem terram. Quo sane loco per septem spiritus dei: accipienda sunt septem vniuersa & eiusdem spiritus sancti charismata / largiuntur in omnes homines effusa. Denique ut author est Gregorius in ultimo libro moralium / Heliseus super puerum mortuum septies inspirasse legitur: quia ecclesiam peccato mortuam Christus veniens / septiformi gratia spiritus sancti vitalificauit. ¶ Præterea septenario numero interdum generatim rerum vniuersitas designatur. ut per septem ecclesias quibus Ioannes scribit in Apocalypsi: vniuersitas ecclesiarum in toto orbe constitutarum accipienda est. quemadmodum dicit Gregorius in loco supradicto. Quia enim septē diebus (inquit) omne tempus comprehenditur: recte septenario numero vniuersitas significatur. Ita cum scribit Lucas de Maria magdalene septē exiisse demonia: illorum nomine intelligunt expositores vniuersa vicia. Et alio loco cum refert inmundum spiritum eiecum ab homine / assumpsisse septem alios spiritus nequiores se: per septem illos spiritus designantur vniuersi authorum sententia omnia peccata / siue victorum omnium plenitudo. Rursum vniuersa laus deo offerenda / sacro exprimitur / signaturque septenario a propheta: cum ait. Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitiæ tuæ. Denique septupla vitio: completa est & vniuersa / consumataque vindicta. de qua psalmus. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Et septem punitionibus / peccatum Cain Lamech expiauit: sicut ait scriptura. septuplum vitio dabitur de Cain. Occurrent facile legenti scripturam & alia huiusmodi significantiæ exempla: quæ ad euitandam prolixitatem hic consulto omittuntur.

¶ Adhuc de septenario / & simul quid octonarius in scriptura representat. Cap. VII.

Nume.

13

Vanius autem septenarius plerumque eternam sanctorum vitam et perpetuitatem eternitatis insinuat: ut præcedens explicuit caput / & Gregorius etiam perhibet in ultimo libro suorum moralium / dicens. Septenario numero interdum perfectio eternitatis innuitur. ut cum die septimo deus requieuisse ab opere mundi dicitur: cui vespera iesse non legitur / quia eternitatis requies nullo fine terminatur. Nonnumquam tamen is numerus / omne præteritum vite tempus insinuat: quod omne huius temporariæ durationis iteruallum / septē dierum circulo agit. quemadmodum supradicto loco dicit Gregorius. Interdum (inquit) per eundem numerum vniuersalitas temporalitatis intelligitur: quia per septem dies / omne huius vite tempus euolutur. ¶ Octonarius vero proxime septenarium consequens / futurae resurrectionis significat diem & eternam bonorum requiem: quæ post mundi consumationem in animabus & corporibus glorificatis est futura. quemadmodum cõtestatur Cassiodorus in expositione sexti psalmi: qui inscriptus est pro octaua. Ut quidam volunt (inquit) pro octaua / domini significatur aduentus. quando finita seculi hebdomada: ad iudicandum venerit mundum. Et in expositione vndecimi psalmi / cui etiam pro octaua / titulus in fronte prænotatur: octaua (inquit) ad eternam pertinet requiem. nam octauum diem mundus iste non recipit: sed finito septimo redit semper ad primum. Quid enim gloriosa Christi resurrectio octauo die facta (nam ut dictum est / sexta die passus est: septima quieuit in sepulchro / octaua vero surrexit a mortuis) aliud nobis idcat: quam post sextum diem completi in hoc mundo laboris / & septimum requiescentis in tumulo / futurum diem octauum vniuersalis resurrectionis: quo iusti ad vitam resuscitabuntur immortalem / mali vero ad iudicium & poenam. Quid item circuncisio apud Hebræos octauo die fieri præcepta a deo: continet mystici sensus: plane sanctorum corpora in die resurrectionis extremæ (quam notat octonarius) ab omni prorsus labe corruptionis emundanda: & immortalitatis atque incorruptibilitatis gloria condecoranda. Tunc sane creatura ipsa liberabitur a seruitute corruptionis: in libertatem gloriæ filiorum dei. Tunc itidem saluator noster reformabit (ut ait Paulus) corpus humilitatis nostre: configuratum corpori claritatis sue. Denique tunc corruptibile hoc induet incorruptionem: & mortale hoc induet immortalitatem. Porro hanc septenarij & octonarij significationem modo assignatam: beatus Gregorius in tricesimo quinto & ultimo li-

Gregorius

Gene. 2.

8

Cassiodorus

Gene. 17.

Rhoma. 8.
Phillip. 3.

Gregorius

Signi.

Gregorius
Eccēs. 11.

bro moralium explicat hīs verbis. Cum Salomon (inquit) dicit in Ecclesiaste. Da partes septem necnon & octo; per septenarium numerum; hoc quod septem diebus agitur presens tempus expressit. Per octonarium vero/vitam perpetuam signauit; quam sua nobis dominus resurrectione patefecit. Hinc a morte/dominico die(qui sabbatum sequitur/vt octauus)surrexit. Hæc Gregori⁹. ¶ Quocirca non abiurde octonarius/beatitudinis est numerus/& eos desinens beatitudinum gradus: quibus domino apud Mattheum docente in monte/ quasi quibusdam scalis peruenitur ad supremam beatorum sortem. In ipsarū autem prima & octaua/ regnum cœlorum repromittitur; vt intel ligantur omnes illę viam rectam sternere/ quę ad cœleste regnum peruehat. Sed & Damascenus libro quarto de fide ortho doxa Gregorio accedens; supradictā septenarij similiter & octo narij designationem mysticā approbat/ dicens. Præterea sciē dum/ q̄ septenarius numerus omne presens tempus ostendit: vt sapientissimus inquit Salomon. Da partes septem/necnon & octo. Et diuinorum enarrator David de octaua psallens; de futuro post resurrectionem statu psallebat. ¶ Præter hanc autem vtriusq; datorum numerorum significantiam/ interdum etiam septenarius numerus vetus instrumentum designat: q̄ Iudej septimum diem scilicet sabbatū celebrent singula quaq; hebdomada/ septimum idem mensē & annum septimum habeant celebrent / & in vltimo septimę hebdomadis anno rum faciant iubileum. Octonarius vero numerus nouo ac commodatur testamento; q̄ in eo celebratur singulis septima nis octaua dies/ scilicet resurrectionis dominicę. Proinde beatus Hieronymus ad Paulinum scribens; dicit apostolum Paulum venisse Hierosolymam & mansisse apud Petrum diebus quindecim/ qui ex septem & octo coaceruantur, vt eo dierum numero designaretur futurus & veteris & noui testamenti doctor & prædicator. Hoc enim (inquit) mysterio hebdomadis & ogdoadis; futurus gentium prædicator instruendus erat. Itaq; per partes septem & octo/ quas Ecclesiastes capite vndecimo iubet dare; secundum hanc septenarij & octonarij notionem/ rationemq; vtriusq; testamenti sententia a nobis firmiter tenenda/ & alijs communicanda intelligi potest, quandoquidem glosa ordinaria eum explanans locum; ait. Da partes septem/ id est vetus testamētum; cuius septima dies scilicet sabbatum/ præcipue honoratur, necnon et octo; quod est nouum, sine al tero enim non valet alterum.

¶ Nouenarij & denarij mystica explicatio. CAP. VIII.

Aeterum nouenarius numerus angelicis ordi nibus consecratus est; atq; sanctas illorū disti ctiones exprimit. Quęadmodū attestatur bea tus pater Dionysius in libro de cœlesti hierar chia dicens. Oēs simul cœlestes immortalesq; substantias; in nouem ordines diuinus sermo distinxit/ proprijsq; ac significantibus voca bulis appellauit. Has eximius præceptor nos ter in tertius tertio repetitas distinctiones ad sanctę trinitatis diuisit imaginem. Hæc ille. Enimvero cū tres assignentur præcipue angelicorū spirituum hierarchiæ; et cuiq; earum tres adaptentur ordines, postremę quidē; angeli/archā geli/principatus, Medię vero; potestates/ virtutes/ dominiat ones. Supremę autem; throni/cherubim/ & seraphim; manife ste dinoscitur in ipsis elucere triplicata trinitas/ ac in ipsis trinitatis diuine trinitatis effulgere expressio. Est enim nouenarius apud Arithmeticos quadratus; ex triadis in seipsam ductę motu confurgens. ¶ Habet et magnum sacramentum aliud/ is de quo disserim⁹ numerus; q̄ horā transitus ipsius Christi ex hoc mundo denominat/ qui hora nona legitur emisisse spiritum, Annotauit illud exacte Cassiodorus in noni psalmi expla natione; cum ait. Numerus quoq; presens & illud occultū probatur aperire; q̄ hora nona dominus emisit spiritum. Nam cum inter alia/ & de passione ipsius psalmus iste locutus sit; me rito & per calculum suum/ transitus eius horam annūciat/ quā do etiam crucis ipsius noscitur narrasse mysteria. Hæc ille. Et certe apud Hebræos tres horę præter ceteras habebantur sa cratiores/atq; ob sacra mysteria diuiniore; videlicet hora ter tia/ sexta/ & nona. Nempe hora tertia; spiritus sanctus signo vi sibili in discipulos effusus est, hora sexta; dominus in cruce pe situs/ & hora nona exspirauit. Petrus item & Ioannes ascende runt in templum ad horam orationis nonam; & solo verbo/ claudus ab utero matris sanatus est. ¶ Deniq; aliquando nouenarius notam habet imperfectionis atq; incompletionis; q̄ ad denarij non perueniat perfectionem/ sed vnitatem minor est/atq; citra illum deficit. Quod quidem Augustinus attestat; tur/ exponens euangelium de decem leprosis mundatis; quo rum vnus dumtaxat reuersus est ad agendas suo benefacto ri gratias, cum ait. Quia qui beneficijs a deo perceptis gra tias illi debitas agere prætermittunt/ merito tanquā ingrati grauitè accusandi sunt: Ideo tales in nouenario numero tan quā imperfecti manebunt. Vnum enim si addatur ad nouem; c. ij.

Dionysius

Matth. 27.
Cassiodor⁹

Actu. 2.
Ioan. 19.
Matth. 27.
Actu. 3.

Luce. 17.

Augustin⁹

quedam effigies unitatis impletur in denario, quo fit tanta complexio: ut ultra non progrediatur numerus/ nisi rursus ad unum redeatur: et hæc per infinitatem numeri regula custodiatur. Nouem itaq; indigent vno: ut quadam unitatis forma cogulentur/ & decem sint. Vnum autem non eis indiget: ut custodiat unitatē. Quāobrem ut illi nouē qui gratias nō egerūt/ reprobus effectus a consortio unitatis exclusi sunt: ita ille vnus qui gratias egit/ vnice ecclesiæ significatione approbatus atq; laudatus est. Hæc Augustinus. ¶ Ediuerso vero denarius numerus/ perfectionis & vniuersitatis est nota: q̄ ut limes quidam et meta sistere videatur numerorum seriem/ ne simplici & incomposita ratione ad vteriora progrediatur. Sequentes enim numeri omnes: ex replicatione denarij et simplicitum numerorum antecedentium conflantur, ut vndenarius ex unitate et denario confurgit/ duodenarius ex compactione binarij & denarij: sic geminatus denarius numerum reddit vigenarium, ut non absurda multis visa fuerit Pythagoricorum sententia: afferentium seriem numerorum nequaquam in infinitum extendi/ sed ad denarium vsq; dūtaxat progredi/ & ibidem statum suum habere. Consonat his & Cassiodorus: in expositione decimi psalmi ita dicens. Psalmus iste in ipso est numero: in quo & virtus sancta decalogi/ qui humanæ vitæ prouenit gloriosissimus institutor. Nā sicut ille hominum vicia condemnat: sic & iste sensum iniquæ prædicationis impugnat. Merito ergo & hic psalmus hunc numerum tenet: qui sensus nostros in orthodoxa credulitate/ perfectissima institutione confirmat. Nam & in euangelio bonus seruus offerens decem talenta/ laudatus est: & potestatem supra decem ciuitates accepit in præmium. Apostolus quoq; in magnum sacramentum/ verbum domini decem scripsit ecclesijs: significans sacrę doctrinę plenitudine hanc compleri quantitatem. Nam & numerus ipse: in magnam virtutem laudemq; collectus est. qui licet in extensum calculum/ infinitumq; tendatur: ipse tamen in semetipso semper crescenti summa reuoluitur. & prope ut cum nichil recipiat extraneum: magnum de se facere videatur augmentum. hic etiam merito dicitur decem: quoniam a decore nomem accepit. Hæc Cassiodorus. ¶ Ex quibus quidem verbis & altera sese præbet obuiam ipsius denarij commendatio: ut puta q̄ frequenter in scripturis/ ipsius decalogi nota est & expressio. quo paratur via et rectam sternitur iter: assequendi salutem æternam. Dicit enim saluator noster Christus. Si vis ad vitam ingredi/ serua mādāta. ¶ Deniq; numeri denarij nuncupatione/ interdum completus

Cassiodorus

Lucę. 19.

Matth. 19.

electorum numerus insinuat: ex nouem ordinibus cœlestium spirituum/ et hoīe decimū sortito locū/ constitutus. Quod aperte cōprobat beatus Gregorius: explanans euangelium apud Lucā capite decimoquinto/ de vna ex decē dragmis perditā/ diligenter quesita/ & demū inuenta. vbi ait. Sed inter hæc nequaquam relinquere negligenter debem⁹/ cur ista mulier/ per quā dei sapientia figuratur: decem dragmas habuisse perhibetur/ ex quibus vnā perdidit: quam cum quæreret/ inuenit. Angelorum quippe & hominum naturā/ ad cognoscendum se: dominus condidit. quam dum consistere ad æternitatem voluit: eam procul dubio ad suam similitudinem creauit. Decem vero dragmas habuit mulier: quia nouem sunt ordines angelorum. sed ut completetur electorum numerus: homo decimus est creatus. qui a conditore suo nec post culpam periit: quia hunc æternam apertiam per carnem miraculis choruscans/ ex lumine testę reparauit. Hæc Gregorius.

Lucę. 15.
Gregorius

¶ Quid significationis in sacris litteris contineat numerus vndenarius & duodenarius. CAP. IX.

D vteriora vero numerorum genera progre-
dientibus: occurrit suo loco nunc vndenarius
elucidandus. qui nonnunquam peccati corrupte-
lam atq; statum/ & prolapsionem in malū de-
signat: discessionemq; ab integritate decalogi.
Quod ex Bedæ verbis haud difficile cognos-
citur: dicentis. Vndenarius qui denariū trāsit
nec ad duodenarium peruenit/ id est apostolice
cum numerum: transgressionem significat decalogi. In vndeci-
mo quoq; psalmo propheta conqueritur/ dicens. Saluum me
fac deus quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt ve-
ritates a filiis hominum. hoc numero tacite designans/ q̄ hu-
iusmodi homines duplicis linguæ & cordis: nec decalogi præ-
cepta custodiant/ nec apostolicam gratiam percipiant. Conso-
nat eadem Augustinus dicens. In peccatis transgressio est/ que
in vndenario significatur: qui denarium/ id est legem transgre-
ditur. Propterea in exodo præceptum est Moysi a domino. Fa-
cies & saga cilicina vndecim: ad operiendum tectum taberna-
culi. Cilicium enim: vestis est penitentium. Vnde ait psalmus.
Ego autem cum michi molesti essent/ induebar cilicio: id est ha-
bitu penitentia et humilitatis. Iubetur autem recte fieri illud
vestis genus in numero vndenario: qui peccati numer⁹ est. Ad
hoc enim significatio peccatorum fit in his vestibus: ut per cō-
fessionem exprimātur/ et per gratiam que data est ecclesię ab-
scuij.

11

Beda.

Psal. 11.

Augustinus

Exo. 26.

Psal. 34.

Signi.

Pfal. 31. oleantur & tegantur. quemadmodum ait psalmus. Beati quorum remissae sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. Idem ipsum itidem luculenter edisserit idem in explanatione euangelij apud Mattheum cap. decimo octavo/ de dimittendo fratris peccato non solum septies: sed vsq; septuagies septies. vbi inter caetera dicit. Vndenarius numerus: figuram tenet omnis peccati. In vndenario namq; transgressio est denarij. Et nos cum peccamus: decalogum profecto preceptorum dei transgredimur. Hinc est q; in tabernaculo dei: vndeclm saga cilicina fuisse memoratur. Cilicium namq; habitum poenitentium & pro peccatis mœrentium designat. In tabernaculo ergo dei / vndeclm saga cilicina fieri iussa sunt: quia sancta ecclesia non solum ex iustis & immaculatis/ verum etiam ex peccatoribus poenitentibus & conuersis existit. Huius etiam numeri sacramentum Petrus apostolus agnoscens: Iuda perditto noluit apostolos in vndenario numero permanere/ sed electo Matthia: duodenariam summam curauit supplere. Hæc Augustinus.

Exo. 26. Insuper vndenarius numerus/ nouissime vocatorum a deo ad vltutis opus/typum gerit & figuram. q; qui omnium potestremi a patrefamilias acciti sunt ad colendam vineam: circa vndeclmam horam vocati dicuntur. Huius author et testis grauissimus est Cassiodorus: in calce expositionis vndeclmi psalmi dicens. Et quia vndeclmi numeri virtus (in quo hic psalmus est constitutus) euangelicum nobis cognoscitur indicare mysterium: patrefamilias supplicemus/ vt in vineam suam saltem vndeclma nos hora clementissimus intromittat. quatenus mercedem operibus non debitam/ sed dignetur donare gratuitam. Nam & beatus Prosper: in secunda parte libri qui inscribitur/ ante legem / sub lege & sub gratia: de vndeclmo calculo sic ait. Neq; sine huius mysterio: vndeclm velis cilicinis tabernaculum desuper operiebatur: quo reum esse ostendat totum mundum deo/ ac sub poenitentia degere. Ipsius enim numeri psalmus: habet principium. Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus: quoniam diminutae sunt veritates a filiis hominum. ¶ At vero duodenarius/ apostolico collegio consecratus est numerus: q; ex ternario in quaternarium ducto sit coalitus. Apostoli autem (vt ait beatus Gregorius in vltimo libro moralium) sanctae trinitatis fidem per quatuor mundi plagas praecipuas annunciare missi sunt. quatuor itidem euangelij traditam summæ triadis agnitionem: mundo intonuerunt. Qz sicul non placet hæc mystica ratio: persuasum habeat/ solam dei eligentis voluntatem & benepla-

Nume.

126

citum in causa esse/ cur tot elegerit suae nouae legis praecones. Sicut enim quos voluit/ elegit ipse ad apostolatus apicem: ita quoq; quot voluit/ delegit ad illud dignitatis culmen. Et illa vel sola ratio: nobis abunde sufficere debet. Attestatur autem quod modo dictum est/ duodenarium scilicet numerum apostolico cœtui esse peculiariter additum: Cassiodorus/ circa duodeclmi psalmi explicationem dicens. Admonet etiam duodenarius numerus: apostolorum nos recolere quantitatem. qui doctrina perfectissima mandatorum/ & dominum super omnia dilexerunt: & proximos eadem vt se/ charitate complexi sunt. vt merito hic psalmus talia nobis sacramenta concesserit: qui apostolorum noscitur numero consecratus. Duodeclm quoq; tribubus: Hebraeorum populum constat esse ditulsum. Duodeclm etiam sedes: in iudicio venturo dominus promittit apostolis. Duodeclm quoq; mensibus: annus ipse partitus est. Sed & alia huiusmodi plura diligens lector inuenies: vt hunc calculum multis mysterijs referentem esse cognoscas. Hæc ille. ¶ Porro vt de euangelistis prius dictum est: ipse etiam sacer apostolorum numerus multis antiquae legis figuris & velamentis ante signatus est. Imprimis per duodeclm patriarchas filios Iacob. quoniam ipsi sunt principales & praecipui patres i nouo testamēto. Secūdo per duodeclm principes tribuum Israel. quia constituti sunt a deo principes super omnem terram: vt dicit psalmus. 44. Tertio per duodeclm fontes in Hellsim. quia ipsi/ mystici sunt fontes ex quibus manauit aqua salutaris sapientiae: ad irrigandum hortum militantis ecclesiae. Quarto per duodeclm lapides sublatos de Iordane. quoniam ipsi sunt lapides viuī: conuncti cemento charitatis ipsi Christo primario lapidi. Quinto designatus est sacratus apostolorum numerus: per duodeclm boues sustentantes mare aeneum. quoniam robusti sunt & fortes virtute ad fulciendum doctrinam sacramentorum: in quibus lauantur animae fidelium. Sexto per duodeclm prophetas minores vno volumine compræhensos. nam ipsi/ duodeclm sunt praecones altissimi: annunciantes mundi terminum & iudicis aduentum. Septimo per duodeclm stellas in corona sponsae. quoniam ecclesiae Christi afferentes ornatum spiritualem: totum mundum suae doctrinae claritate illustrent. Octauo per duodeclm fundamenta ciuitatis supernae. quoniam ipsi sunt fundamenta ipsius spiritualis Hierusalem: de qua dicitur. fundamenta eius in montibus sanctis. Nono significati sunt itidem apostoli: per duodeclm portas eiusdem ciuitatis sanctorum: q; per ipsos habemus aditum

c b; illj.

Ioan. 15.
Cassiodor
Nume. 2
Matth. 19.
Gene. 46.
Nume. 2.
Exo. 15:
Iosue. 4.
3. Reg. 7.
Apo. 12.
Apo. 21.
Psal. 86.
Apo. 21.

ad patriam & regionem viuorū eternam. Decimo per duodecim sedes: in quibus iudicandę sunt duodecim tribus Israel. quoniam futuri sunt assessores supremi iudicis: & cū eo nationes iudicaturū. Vnde etiā constat duodenariū / interdū esse vniuersitatis numerū: q̄ duodecim tribuū Israel appellatione / accipiendū sunt omnes homines totius mundi. Nō enī solum Iudæi in extremo illo examine iudicandi sunt: sed omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi / vt scribit Paulus. Et cū sederit filius hominis in sede maiestatis suę: congregabunt (vt dicit Mattheus) ante eum omnes gentes. Quęadmodū per duodecim eorū qui iudicaturi sunt sedes: omnes sancti cum Christo mundū iudicaturi accipiendū sunt. Non enim solum duodecim apostoli: iudicariā exercebunt auctoritatem in regeneratione seculi. Nēpe & Paulus qui ex illis duodecim non est: etiā iudicaturus est mundū / sicut ad Corinthios scribit. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Et de iustis dicit sapiens: q̄ iudicabunt nationes et dominabuntur populis. Sane quęadmodum beatus Augustinus in expositione quadragesimi noni psalmi præfatus totā aliquā multitudinem significat / numero quidē indeterminatā / & assignato illo numero longē profusiorē: in aliqua tamen certa proprietate per numerum illum indicata conuenientem. Quęadmodum (vt ipsius vramur eo in loco positus exemplis) per quinque virgines sapientes habentes secum oleum in lampadibus suis: intelliguntur omnes qui se continent ab illecebris quicquid sensu (quinario enim numero: ibi intelligitur continentia quicquid sensu suum carnis) & sic continent: vt in sua conscientia gloriā habeant / non laudē ab hominibus expectantes. Itaque quinque virginum sapientum numero: totus hominum saluandorum cōprehenditur cōtus. Similiter per quinque fratres quos diues in tormentis positus se domi habere dixit: accipitur cunctus Iudeorū populus sub lege positus: quia Moses legislator quinque libros scripsit. Denique centum quinquaginta tres pisces post resurrectionē domini conclusi intra rete ad dextram nauis missi / neque ex tanta piscium copia disruptum: insinuant omnem electorū multitudinem in die iudicij collocandam ad dextram / & in glorię sortem assumendam. Nō enim solummodo centum quinquaginta tres iusti in dextra iudicis erunt: cum ex omnibus populis / tribus / & linguis mille millia in cōspectu throni & agni stantia: sancto Ioāne in reuelatione ostēsa sint. Verū in illis ceteri quinquaginta tribus: omnes significantur certa quadam ratione / pertinentes ad resurrectionē vitę æternę. Et planē cōplura nume-

10

rorum mysteria sparsim ab Augustino (vt locus efflagitat) egregie referantur in expositione psalmorū ab ipso elaborata: quę sepius hic suo loco passim adducunt / ad rē nostrā / ppositā accōmoda. Ceterū his per digressionē quandā iteriectis: ad expli cādas sacri ap̄torū numeri figuras & typos rurū cōuertamur.

11 Itaque vnderio hic sacratu apostolici tenat⁹ duodenarius recte designatur per duodecim horas diei. Nam Christus verus est dies salutis & lucis: quem ipsi nunciādo integrant & explicāt.

12 Duodecimo per duodecim menses partientes annū. Venit enim Christus vt annūciaret annū placabilē domino: quē sancti apostoli in diuersis mūdī plagis hoibus pmulgarūt. Possent & alij typt / figureque hulus celebratissimi ap̄torū confessus assignari atq; adaptari: vt q̄ per duodecim panes propositionis etiam sit indicatus / qui in Leuitico iubentur super mensam purissimā coram deo statui. quoniam solido doctrinę euangelicę cibo tesu nas hominū mentes ipsi a deo missi refecerūt atq; cōfortarūt. Attestatur plane id ipsum Cyrillus libro quarto cōmentariorū in Ioannē / dicēs. Quęadmodū cum ipse Christus sit vera lux: hanc rem discipulis quoque gratia attribuit. Vos enī estis (iquit) lux mundi. Sic cum ipse sit panis viuus qui omnia viuificat / cōtinetque vt sint: similitudine atq; vmbra legalī per duodecim panes / sacri ap̄torū pfigurauit cōfortiū. Designat p̄terea & apostolici collegij numer⁹ per duodecim cophinos fragmētorū: collectos ex ijs quę superauerāt post distributionē quinque panū & duorum pisciū in quicquid mille hominū. Quęadmodū illū exponens euangelij locū Nicolaus Lyrensis ait. Non a casu sed ex diuina dispositione impleti sunt duodecim cophini: secundū numerū duodecim ap̄torū. vt per hoc designaretur: q̄ fragmenta verborum Christi / per ap̄stolos per mundū publicaretur. Chrysostomus itidem in eiusdem loci euangelici expositione ait. Ego autē non solū admiror multitudinē panū quę facta est: sed & certitudinē superfluoꝝ. quia neque plus neque minus fecit superfluo esse: sed tantū quantū volebat / scilicet duodecim cophinos secundū numerū duodecim ap̄torū. Necnō & alie numeri eiusdem ap̄stolici facile occurrent sacrarū litterarum studiosis imagines / representationes / atq; mysticę designationes. Sed in præsentia satis est: duodenariū eorū numerū / duodenis imaginibus & signis repræsentsse. vt vni veritati duodenarie: duodecim figurę quadā vmbra hī effigiatione / efformatione neque respondeant. quibus & due insuper: per superexcrementum quoddam / & vltra cōstitutā summā supererogariū additamentū hic sunt adiectę. vt solent vendentes ementibus quippiā

Ioan. 11.

Esa. 61.

Leui. 24.

Cyrillus.

Matth. 5.

Ioan. 6.

Chrysostomus.

supra præfixū rel emptæ numerū: gratis offerre.

¶ Quid decimus tertius numerus & decimus quartus mysticū designant: in vsu sacrarum litterarum. Cap. X.

13

Decimus tertius vero numerus in scriptura iterū dū vtriusq; testamenti simul insinuat mysterium. quoniam ex quinario constat / libros quiq; Mosi significante: quibus testamentū vetus cōtinetur. et ex octonario / noui testamētī gratiā denotante: propter octauū dominicę resurrectionis diem. quē admodū ex superioribus iam euasit perspicuū. ¶ Interdū vero idem nume-

Cassiodor⁹

rus / apparitionis domini ad gentes complectitur sacramentū: q̄ ea / stella duce decimotertio post sanctū eius natalē die Magis facta est. Comprobat vtramq; harum significationū Cassiodorus: in calce expositionis decimotertij psalmi subiiciens. De numero quoq; huius psalmi: sic cōiungere nō putamus absurdū. vt quia sancta ecclesia introducta est ad loquendū / quæ & quiq; libros Mosi & octo dierum pro dominica resurrectione recipit mysteria: merito persona ei⁹ tertij decimū calculū tenere videatur / quia noui & veteris testamētī sacramenta cōplectitur. Siue q̄ iste nūerus ad illud aptari potest: q̄ a natali domini vsq; ad eius apparitionē / tredecim dies esse noscuntur. Merito ergo celestibus rebus supputatio ista cōpleta est. Hæc Cassiodorus.

14

¶ Decimus quartus vero numerus / quia geminatū continet septenariū quo septena spiritus sancti gratia declaratur: duplicatam in homine interdū designat eisdē spiritus largitatem. vt cor & carnem in vnum iungens: faciat vtrūq; exultare in deū. Non enī anima solum sed & corpus hominis: spiritus sancti est receptaculum. quē admodum scribit Paulus ad Corinthios. An nescitis quoniam membra vestra templū sunt spiritus sancti: qui in vobis est / quē habetis a deo / & nō estis vestri? ¶ Cōplectitur & quaternarius supra denariū / suo ambitu vtrūq; testamentū. q̄ quaternarius / euangeliorū quę ad nouū attinet testamentū: præterdat demonstrationē. denarius vero / decalogi (vt dictū est) significatiuus: antiquā respiciat legē. ex quibus simul cōpactis tot⁹ hic nūerus surgit. Sētīt idē Augustin⁹: exponēs tres tesseredecadas / Id est ter quatuordecim generationes: quas deducitā Christi generatione ab Abraham vsq; ad Christū / epologo quodam constringit euangelista. vbi ait. Tres distinctiones in generatione Christi / mystice insinuant fidem sanctę trinitatis: quam cōcorditer astruit doctrina legalis & euangelica. Tres enim: trinitatis fidem. quatuor: doctrinam euangelicā. decem:

Psal. 183.

1. Corin. 6.

Matth. 1.
Augustin⁹

legis significant institutionē. Idē quoq; paulo post. Quia autē ter quatuordecim ponuntur: id verā significat religionē. Quatuor enim & decem: nouū & vetus testamenta indicant. quia via ad Christum: per decem verba legis & quatuor euangelia prædicatur. Ita tamen vt quicquid ascribitur: trinitati quę deus est cōsecremus. quia nulla præceptio impletur: nisi hic numerus cōtendat deū teneatur. ¶ Præterea quartus supra denariū numer⁹ / aduentū Christi in carnē a nonnullis addicitur atq; appropriat: q̄ quartadecima generatione post captiuitatē Babylonicā dignatus est dñs noster carnis nostrę infirma suscipere. Quod sane astruit Cassiodorus hisce verbis in fine expositionis decimi quarti psalmi. Calculi quoq; ipsius: nō est cōsideratio negligēda. Nā quartadecima generatiōe a trāsmigratione babylonicę: aduentus dñi saluatoris eluxit. vt merito & hic ipse videat locus: qui in eiusdē numero generationis aduenire dignatus est.

Cassiodor⁹

¶ Demū idē numerus typū quendā & figurā imolationis Christi in cruce pro nobis: gerere nō ab re videretur. q̄ decima quarta luna primi mensis immolabat iussu dei apud Iudeos agnus paschalis: qui præsignificauit oblationē Christi in cruce pro nobis. Ita enī legimus in Exodo præceptū esse a dño. Decima die mensis hui⁹ tollat vnusquisq; agnū per familias & domos suas: & seruabit eū vsq; ad quartadecimā diē mēsis huius. Immolabitq; eū vniversa multitudo filiorū israel ad vesperā: & sumet de sanguine eius ac ponent super vtrūq; postē / & in supliminibus domorū in quibus comedēt illū. Eadē decima quarta die iussu sunt filij israel comedere ad vesperā azimos panes: & phasē dñi id est transitū celebrare. quoniam per Christi in cruce imolationē / expurgato peccati fermento / purioris vite inchoata est professio: & transitus in nobis factus a morte ad vitam / a damnatione ad salutem. Hęc autem præclara mysteria: suo calculo decimus quartus dies insinuat.

Exo. 12.

¶ Quinti supra decimū / & sexti nūeri: mystica expositio. Ca. XI

1

Vccedit præcedenti numero proxime quintus supra decimū numerus / septennero vtriusq; testamenti simul sumpti præferēs sacramentū: q̄ ex septenario & octonario vna cōiunctis cōfiatur. quorū septenarius (sicut sepe dictū est) significat hebdomadā / propter sabbatū veteris testamenti. Octonarius vero dñicum diē / in quo dñm resurrexisse manifestū est: quod ad nouū pertinet testamentū. qui simul iuncti: quintū decimū numerū complere noscuntur. ¶ Idem quoq; numerus spiritus

15

2

Pfal. 83.

Cassiodor9

3.Reg. 7.

Gene. 28.

4.Reg. 20

Cassiodor9

lem ad coelos ascensum per virtutis iter mystice demonstrat: q̄
 cantibus graduū consecratus sit/ qui in psalmis assignantur qui-
 decim/sacris documētis instituētes animū: quo ascensiones in
 corde suo disponat ī valle lachrymarū/vt tandē videatur deus
 deorum in sion. Quod non subiticit Cassiodorus: in expositio-
 ne psalmi centesimi decimoini dicens. Illud tamen aestimo cō-
 mōmendū/q̄ diuina gratia cōcedente/ varia significatiōe meri-
 torum & in istis psalmis quindecim gradus ponūtur: sicut in il-
 lo templo Hierosolymitano/ quod a Salomone norū est fuisse
 perfectū. vt præsens ordo psalmodū: & in illa cōstructione præsī-
 guratus videatur esse & prēdictus. Terrena siquidē illa fabrica:
 celestis templi similitudinē gestare videbatur. Quapropter
 cū gradus audimus in psalmis: non terrenū aut corporeis gres-
 sibus subeūdum nobis aliquid suspicemur/ sed mentis accipiam-
 us ascensum. Ideo enim prēmīssum est/ canticum: vt hoc po-
 tius ad animæ prouectum applicare debeamus. Vnde scalam
 illam Iacob pro parte aliqua/ his gradibus fortasse non imme-
 rito dicimus comparandam. Illa enim: & ascendentes habuit
 & descendentes. In istis vero gradibus: beatorum solus ascen-
 sus est. A nonnullis etiam quindecim anni/ qui regi Ezechig
 sunt additi: huic similitudini sunt aptati. vt hic numerus: &
 ibi perfectæ vitæ cursum indicasse monstratur. Hæc Cassiodo-
 rus. ¶ Ex cuius postremis verbis innotescit & alia admo-
 dum digna quidenarij significatio. vtpote q̄ perfectionē vitæ
 in præsenti incolatu nōnunq̄ designat: quæ per cursum vie mā-
 datorū dei potissimū vendicatur. Quod in psalmi decimiquiti
 explanatione latius adaperit: cum ait. Conuenit etiam cōtueri:
 quid sibi velit quintuldecimus numerus. Significat enim (vt
 putamus) quindecim gradus: quibus templi Hierosolymitanū
 cōscendebatur mirabilis amplitudo. designans quinq̄ sensibus
 corporeis per trinitatis gratiā superatis: ad atria factæ ecclesiæ
 felici munere perueniri. Quod et per istum quoq̄ dabitur psal-
 mū: si eius saluberrimā prädicationē domino protegēte serue-
 mus. Fādem ferme sententiā repetit idem author in expositio-
 ne psalmi centesimi tricesimi tertij: de quidenario ita loquens.
 Continet siquidem hic numerus & illud præterea sacramentū:
 vt cum quinq̄ sensus corporei (per quos fragilis humanitas cō-
 trahit omne peccatū) trinitatis fuerint virtute superati: ad quī-
 tūdecimū gradaliū psalmodū nos culmen educat. eoq̄ fiat vt
 corporis imbecillitate submota: donentur victoribus præmia
 sempiterna. ¶ At vero sextus supra denariū numerus: insignis
 est prophetarū veteris testamētī cōplexione atq̄ dinumeratio

Cap. 9.

Cassiodor9

ne. Quorū quatuor: Esaias/ Hieremias/ Ezechiel & Daniel/ ma-
 iores vulgo dicūtur. & numeri idēitate atq̄ affinitate mysterio-
 rū: sanctorū euangelistarū referūt similitudinē. Duodecim vero
 reliqui dicūtur minores: & apostolorū Christi (vt paulo ante di-
 ctum est) gerūt typum & effigiem. Quod & Cassiodorus in de-
 cimifexti psalmi explanatione his verbis innuit. Hulus etiam
 psalmi (inquit) numerus: & quantitas prophetalis ornauit. vt
 merito in hoc numero incarnatio domini relata esse videatur:
 2 vbi etiā prophetalis chorus cōuenisse cognoscitur. ¶ Proinde
 a repræsētatione ad veritatem progrediendo: non inepte per
 hunc numerū sextū post denariū/ significari diceretur sanctorum
 noui testamenti patrū/ euangelistarū inquā & apostolorū cœ-
 tus. & in summa/ primariorū vtriusq̄ testamenti patrū: hic nu-
 merus sanctissimū chorū contionēq̄ venerandā cōtinet.

¶ Septimi & octauī supra denarium numerū: mystica & spiri-
 tualis descriptio. Cap. XII.

1

17
 Ost denariū autē septimus numerus: vtriusq̄
 testamenti sacramēta suo ambitu cōcludit. sci-
 licet veteris: propter decalogū in eo traditum
 & denario designatū. & noui: propter septenā
 spiritus sancti gratiam/ in ipso vberius huma-
 nis cordibus infusā. Approbat hoc ipsum
 Cassiodorus in decimiseptimi psalmi elucida-
 tione: dicens de eo quē discutimus numero.

Cassiodor9

1 Numerus (inquit) ipse: magna legis sacramenta cōcludit. De-
 narius pertinet ad decalogū veteris testamenti: septenarius ad
 septiformem spiritus gratiā. qui in vnam societatem deducti: ef-
 ficiunt decē & septem. sic præcipua mysteria sanctæ legis: psal-
 mi huius numero cōtinentur. ¶ Interdū etiā idē numerus: bap-
 2 ptismalis lauachri sacramentū denotare putatur. q̄ vniuersalis
 cataclysmus & diluuiū sub Noe inundans: decimoseptimo die
 secundī mensis legitur inchoatum in Genesi/ vbi ait. Anno sex-
 centesimo vitæ Noe/ mense secundo: decimoseptimo die mens-
 is/ rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ/ & cataractę cœli a-
 pertę sunt: & facta est pluuia super terrā quadraginta diebus &
 quadraginta noctibus. huiusmodi autem effusissima aquarum
 eluues: omnī confessione & sententia baptismi figurā præten-
 dit. Porro hanc secundā presentis numeri significationē/ glosa
 ordinaria prædictū Genesios locū allegorice exponēs: apertius
 cōfirmat dicens. Notandū q̄ sexcentesimo anno inundauerūt
 aquæ diluuij: quia sexta ætate mundi/ primo cōmendatū est sa-
 cramentū baptismi. & hoc septimadecima die mensis secundī.

Genē. 7.

quia denarius: decalogū significat, septenari⁹ propter sabbatū: septimā requē designat. Et quia in decalogo/renūciatio vicio-
 18 rū videtur/quicūq; in baptismo initiatur: propter aternā requē
 omnibus intus se abrenunciare profiteretur. ¶ Ceterū decimul-
 octauus numerus/liberationis a malo cū corporis tum animæ
 potēstia deli vtrute/nobis inuit beneficiū: siue in veteri testa-
 mēto per decalogū expresso/siue i nouo per octonariū (vt septi⁹
 dictū est) insinuato illud fuerit collatum. Quod quidē Cassio-
 dorus in decimioctauo psalmi explicatione liquido attestat: de
 eo numero sic differens. Numerus quoq; p̄sēns: virtutē psal-
 mi declarare sentitur. Nā sicut in euāgelio octauodecimo anno
 curuata mulier tubēte Christo a sua infirmitate saluata est: ita se
 in hoc psalmo petijt peccatis pprijs propheta liberari, per hūc
 calculū significās tēpus ap̄tissimū: in quo & iste dñs saluifera be-
 neficia mereretur. Glosa itidem ordinaria mystice exponēs cu-
 rationē illius mulieris apud Lucā/quē decē & octo ānos fuerat
 incuruata: dicit. Hęc mulier nō nisi post decē & octo ānos eri-
 gi potuit: quia humana natura hanc corruptionē deponere/ &
 ad induendam incorruptionē aternæ beatitudinis erigi nō po-
 terit: nisi prius ipluerit legē quæ in decē p̄ceptis cōtinetur/ &
 gratiā in qua Christi resurrectio facta est/ & nostra expectatur.
 Supradictis & illud cōsonat: quod in libro Iudicū legit. Serue-
 rūt filij Israel Eglon regi Moab decē & octo ānis: & postea cla-
 mauerūt ad dñm/ qui suscitauit eis saluatorē vocabulo Aloth.
 Ecce populus israeliticus beneficiū liberationis a tyrānide res-
 gis Moabitarū: decimooctauo primū āno a deo percepit, vt in-
 telligatur hic numerus/ diuine in homines beneficentiæ nota
 esse & demonstratio. ¶ In sup̄ hic numerus qui in manibus est/
 perfectionē operū in triplē statu: naturæ/ legis/ & gratiæ desi-
 gnat. Quæadmodum perhibet beatus Gregorius in expositiōe
 supradicti euāgelij apud Lucam capite decimotertio: de sana-
 tione mulieris inclinatæ deorsum/ cum ait. Sexto die homo
 factus est: atq; eodem sexto die opera dei cuncta perfecta sunt.
 Senarius autem numerus in trigonum ductus: decem & octo
 facti. Quia ergo homo qui sexto die factus est/ perfecta opera
 habere noluit: sed ante legem / sub lege/ atq; exordio inchoan-
 tis gratiæ/ infirmus extitit: decē & octo ānis mulier curua fuit.
 Astipulatur eidē glosa ordinaria: in prædicti loci euāgelij ex-
 positione dicens. Senarius in quo mundi creatura perfecta est:
 operum perfectionem signat, qui per tres multiplicatus: octo-
 decim reddit. & signat eos / qui in tribus temporibus diuinæ
 visitationis scilicet ante legem / sub lege/ & sub gratia: perfe-

Cassiodor⁹

Luce. 13.

Iudic. 3.

Luce. 13.
Gregorius

tionem operum habent. Hoc ergo tempore / Iudæa a suæ
 mentis rectitudine curuata fuit: quæ magis terrena q̄ coele-
 stia nouerat operari.

¶ Noni supra denarium numeri/ & vigenarij: mystica si-
 gnificatio. Cap. XIII.

VO ordine n̄c nonus post denariū nume-
 rus est discutiendus: qui vtriusq; testamenti
 sacramēta ratione partium ex quibus aggre-
 gatur apte insinuat. Cōponitur enī ex duo-
 acnario/ qui apostolorū numerus dictus est:
 ad noui testamenti rationē attinentiū, & ex
 septenario: veteris testamenti notā propter
 septimę diei celebrationē/ gerente. Quod &
 Cassiodorus in decimnoni psalmi explanatione cōtestatur: in-
 quēs de hoc quē p̄tractamus numero. Præsētis autē numeri
 sacramēta / sub vna summa nequaq; potuimus inuenire: sed
 forte nobis poterunt diuisa constare. Duodenarius itaq; calcu-
 lus: ad apostolos est videlicet applicādus. Septenarius vero si-
 gnificat hebdomadā: quę ad primā illā ptinet sine dubitatione
 culturā. Hęc in vnū sociata: vtriusq; legis sacramēta conclus-
 dunt. Sic & istius psalmi ad patrē dicta precario: noui & veter-
 is testamenti cōtinet reuerenda mysteria. Hęc ille. ¶ Poterit
 & altera etiam sacra significatio præsētis numeri sumi: habita-
 ratione partū ex quibus integratur ac d. nominatur/ & attēta
 illarū mystica designatione superioribus locis posita. Siquidē
 dictū est prius: denariū/ legem decalogi indicare/ et mandato-
 rū deli obseruationē. Nouenariū vero: nouē angelicorū spiritūū
 ordines spiritualiter insinuare. Quos beatus Gregori⁹ luculēter
 edisserit in homelia euāgelij apud Lucā cap. decimoquinto: de
 parabola dragmę decimę perditæ, vbi per nouem dragmas: si-
 gnificari dicit nouem angelicos ordines, & quoniam sicut illi/ aut
 quod sit cuiusq; ordinis officium denominationisq; ratio: latius
 aperit. Ibidem etiam signari ipsos nouenos angelorū ordines
 dicit/ per nouem lapides preciosos: ab Ezechiele propheta no-
 minatos cū ait. Omnis lapis preciosus operimentū tuū: sardius/
 Topasius/ Iaspis/ chrysolitus/ onyx & berillus/ saphirus/ car-
 bunculus & smaragdus. Ecce nouem (ait) dixit nomina la-
 pidum: quia profecto nouē sunt ordines angelorū, quæadmo-
 dū per duodeci lapides preciosos in rationali: quatuor ordinib⁹
 distinctos/ scriptosq; singulati noibus singulis tribuū Israel. et p
 duodeci lapides cōstitutes duodeci sūdamēta celestis ciuitatis /

19

Cassiodor⁹

Luce. 15.
Gregorius

Ezech. 28.

Exo. 28.

Apoca. 21. habentes nomia duodecim apostolorū & agni: significatus est sacratissimus apostolorū conuentus. Itaq; nouenarius denario cōiunctus/significare nobis haud ab re putandus est: angelicū præsidiū ijs qui p̄cepta dei solite obseruāt adesse/illiq; cōtra spiritualiū nequitiarū astutias ac fraudes: munimētū ac opem p̄stare. quēadmodū dicit psalmus. Immittit angelus domini in circuitu timentū eum: & liberabit eos. & alio in loco. Quoniā angelis suis mandauit de te: vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidē pedem tuū. Illorum vero qui mandata dei n̄quisiter transgrediūtur/ neq; vllam habent diuinæ maiestatis curam atq; reuerentiam/ sacrum illum denarium in sua integritate illabefactū nō obseruantes: non vsq; adeo sollicitā habent & anxīā custodiā. quinimo nōnūq; illos suo destituūt præsidiū/ protectriceq; virtute: dicētes quod apud Hieremiā de aīa peccatrice sub typo Babylonis scriptum est. Curauimus Babylonē: & non est sanata. Derelinquam⁹ eam: & eam⁹ vnusquisq; in terrā suam. quoniā peruenit vsq; ad cœlos iudicium eius: & eleuatū est vsq; ad nubes. ¶ At vero numerus vigenarius: vtriusq; testamenti vnum & eūdem declarat authorem deum. neq; hunc huius esse datorem/ illum vero alterius: vt nōnulli cōfinxerunt. Duplicatus enim denarius/ vtrūq; designat testamentū: q; & in veteri decalogus datus est/ i nouo vero rursū approbatus atq; latius explicatus. Sed ex huiusmodi ingeminatione vnus cōstituitur numerus/ vtrūq; denariū in se cōplectens: quo vnus & idem designetur veteris & noui institutor testamenti. Ea sane Cassiodori est sententia: in expositione psalmi vicesimi ita de hoc numero verba faciētis. Extat hic denarij numeri duplicata societas. vt sicut hæc paritas vnam summā designat: ita psalmus iste/ vtriusq; legis vnum dominū proclamet authorem. Est enim in istis decadis vnus virtus eximia. & quotiens se geminant: totiens ingentium rerum sacramenta declarant. ¶ Præterea designat etiam vigenarius obseruationem mandatorum dei: cum geminæ charitatis/ dei inquā & proximi/ sinceritate atq; affectu. Eniuero binarius in denariū ductus: vigenarium procreat. est autem binarius: duplicis dilectionis quam scilicet deo debem⁹ & quam proximo/ significatiuus. denarius vero: decalogi. Id id quōdo ex eo Geneleos loco cōstat: quo legitur Abraham dixisse ad dominū. Quia semel ait cepi: loquar ad dominū meū. quid si inuenti fuerint ibi viginti? Dixit autem dominus. Non iterum propter viginti. vbi interiecta littere glosa: dicit per viginti/ intelligendos esse seruantes mādata cū dilectione dei & pro-

ximi: ppter denariū & binariū. et alio eiusdē libri loco: vbi Iacob dixit cū indignatiōe ad Labā locerū suū. Idcirco viginti ānis fui tecū. glosa littere iteritas ac iterposita: mystice hoc exponēs/ ait. Viginti ānis: id est i obseruatiā decē mādatorū/ cū gemina charitate. ¶ Numerorū vigenariū cōtinue subsequentiū: primi/ secundū/ & tertij: spiritualis interpretatio. Cap. XIII.

T naturali numerorū pgressu vigenariū pxime cōsequēs numerus: diuinæ bonitatis subsidū post erūnas & calamitates impetratū designat. vt sentit Cassiodorus in fine expositionis vicesimiprimi psalmi dicēs. Cōtinet autē p̄sentis psalmi numerus: & alia rerū sacramēta cōlestiū. Nam cū propheta Daniel tribus hebdomadibus orationē suā dño iugiter imolasset/ vt quę essent populo Israelitico futura cognosceret: angeli voce responsum est/ ad primas preces se fuisse trāmissum/ sed diabolica reluctatione tardatū: vicesimo primo die ad eū potuisse descendere/ vt votis ei⁹ satisfacere potuisset. Quapropter & hic psalm⁹ non imerito tali calculo noscitur collocari: qui diaboli pueritate destructa/ medicinalis passiōis dona referauit. Cuius bñficio/ humanū gen⁹ ab æterna morte liberatū: ad ppetuę salutis dona puenit. Vterq; autē scripturę locus cui⁹ hic meminit Cassiodor⁹: ex decimo Danielis capite desumptus est. circa cuius principiū ita legimus. In diebus illis ego Daniel iugebā trī hebdomadarū diebus. panē desiderabilē nō comedi: & caro & vinū non introierūt in os meū. Tres autē hebdomadæ dierū: vnū & viginti dies cōficiūt. Deinde nōnullis interiectis: in eodē capite subnectit scriptura. Noli metuere Daniel. quia ex die primo quo posuisti cor tuū ad intelligendū vt te affligeres in cōspectu dei tui: exaudita sunt verba tua/ & ego veni ppter sermones tuos. Princeps autē regni Persarū restitit michi viginti & vno diebus. & ecce Michael vnus de principibus primis venit i adiutoriū meū: & ego remāsi ibi iuxta regē Persarū. ¶ Potest & hic numer⁹ de quo sermonē facimus/ haud incōgrue etiā designare absolutiōnē humanæ p̄fectionis: quæ in firma summę trinitatis fide & spiritus sancti gratiā præsertim cōsistit. Eniuero ternarius in septenariū ductus: reddit vnū & viginti. ternarius autē: supradictę trinitatis fidē/ illiusq; mysteriū cōtinet. septenari⁹ vero: septipotentē spiritū/ & septeno charismatū dono munificū. ¶ Cæterū secundus supra vigenariū numerus: p̄fectā diuinæ scripturæ veteris testamētī cognitionē suo calculo demonstrat. Nēpe cōtinet illa i duobus & viginti libris: secundū litterarū hebraicarū numerū d. j.

Gene. 31.

21

Cassiodor⁹

Dani. 10.

22

sumptis, quæadmodū ostendit beatus pater Hieronymus in prologo libri regū p̄fixo: & Damascenus libri quarti de fide orthodoxa capite decio octauo, quod etiā in cōmentarijs illi adiectis: nos ipsi eo loco diffusius tractauimus atq; digessimus. Testis huiusce significatiōis dati numeri vel locupletissimus est Cassiodorus: in vicesimifecūdi psalmi expositiōe dicens. Numerus quoq; psalmi huius: significat p̄fectiōnē sapientiæ. Siquidē duos & viginti libros esse cognoscimus veteris testamenti / secundū litteras hebræorū: quas ad plenitudinē diuinæ sapiētiae cōprehendendā / cōstat hūano generi tributas. Quapropter diuersis modis psalmo isti supna noscūtur cōuenire mysteria. Tertius autē supra vigenariū numerus / p̄fectiōnē etiā sapientiæ significat: cōsimili pene ratione qua p̄cedēs, q̄ litterarum latinarū (quæ tres sunt & viginti) summā cōplectat: quæ ad assequendā diuinorū cognitōnē adinriculariæ sunt & adiutrices. Quod plane Cassiodorus in vicesimifertij psalmi elucidatiōe cōtestat / dicens. Numerus autē huius psalmi: ad viginti tres litteras latinorū fortasse p̄tineat, quæ eloquentiæ p̄prie dicta cōcludūt / vt apud hebræos viginti duæ: apud latinos (vnde nūc sermo est) viginti tres / apud græcos viginti quatuor habeantur. tamen in vnaquaq; lingua cōprehendēda: cōpetēs adhibet quātitas litterarū. sic & in isto psalmi calculo: redolet beata p̄fectiō. P̄ osset & eodē numero haud imerito designari humanæ salutis complementū & consumatio: quæ p̄sertim in fide recta & operibus bonis est constituta. Fides integra / ternario denotatur: qui superdiuinæ trinitatis fidē mystice cōtinet. Operū vero p̄fectiō / in mādatorū dei obseruatione collocat: quæ per vigenariū numerū geminato cōstantē denario exprimit / q̄ decalogus & in veteri testamēto traditus est: & in nouo amplius declaratus. Tria autē si ad viginti fungantur: numerū p̄sentem conficiunt. Cuius & alia significatio: ratione altarū partū / poterit facile excogitari.

Quid mysterij: vicesimusquartus numerus & vicesimusquintus contineant.

Cap. XV.

24

Orro numerus vicesimusquartus imprimis sacrum nobis cōtum exprimit seruitiū deo in ecclesia: & assiduas illi laudes continentium. Quod protinus euadit dilucidū ex Cassiodori verbis: in vicesimiquarti psalmi explicatiōe dicentis. Numerus iste etiā bis duodenus: mysteria nobis supna declarat / q̄ viginti quatuor seniores idēssis vocib; laudes dño suaui modulatione cōcelebrent, cōmonēs vt ad similitudinē eorū: & nos

Cassiodorus

Apoca. 4

psalmū istū frequentata deuotione cantem. Hec ille. Cui quædem significationi atq; numero & id respondet / quod in primo libro Paralipomenon legitur: vtpote Dauid regē ad amplificationem dei cultū instituisse viginti quatuor sacerdotes in templo / vt per singulas hebdomadas vicissim ministrarēt tabernaculo.

Idem quoq; numerus quē elucidamus: sacratū deo vtriusq; testamenti doctorū cōtū cōplectitur atq; signat. Nempe in veteri testamēto duodecim prophetæ: omnes illius legis doctores sua nūcupatione cōprehendūt. In nouo vero duodecim apostoli: cunctos euangelicæ doctrinæ peritos & p̄dicatores sua sūma constringunt. At geminatus duodenarius: vicesimūquartū reddit numerū. Eniūero hanc significationē secundo assignatā loco attestatur aperte glosa ordinaria: exponēs illū locū in Apocalypsi capite quarto. Et in circuitu sedis: sedilia viginti quatuor / & supra thronos: viginti quatuor seniores sedētes / circūamicti stolis albis / & in capitibus eorū coronæ aureæ. Vbi huiusmodi legitur adiecta expositio. Viginti quatuor seniores: sunt duodecim prophetæ & duodecim apostoli: quibus plures vtriusq; ordinis. Doctores (inquit) alias dicuntur viginti quatuor: alias duodecim. Omnes enī doctores veteris siue nouę legis / dicuntur duodecim: propter fidem trinitatis quā annūciant quatuor partibus mundi. viginti quatuor autē dicuntur: quia numerus ille cōficitur per sextes quatuor. Sex referūtur ad opera: quæ sex diebus fecit deus. quatuor vero: ad euangelia. quoniā ea quæ in nouo & veteri testamento fecit deus opera: doctores ipsi colūt & explicant.

Vicesimusquintus autē numerus cū bonis & vtilibus hominibus accommodatur: significat stabilitatē / firmitatēq; bonorū. Nam quinquarius numerus quinq; nobis porticus denūciat: quibus ad probaticā piscinā quæ languores & morbos effugabat descendebatur. Is autem in seipsum ductus / vicesimūquintū numerum quadratū constituit: saluificæ virtutis atq; beneficæ plenitudinem / soliditatēq; nobis demonstrat. Quod quidem Cassiodorus in vicesimiquinti psalmi expositione sic aperit. Quod si diligentius perscrutemur: nec quantitas ipsius numeri vacat. Nam quinq; porticus fuisse Salomonis / in quibus periclitantiū turba languebat: euāgelica nobis designat authoritas. Qui calculus qui quies in se reductus: in vicesimūquintā sūma p̄gredit. vt sic corda fidelium psalmi istius abisso recreent: sicut in illis porticibus lacētū p̄baticę piscinę lauachro ægra corpora sanabāt.

Si vero idē nūerus attribuat malis et pueris hoib; designat cōsumatā illorū malitiā / obstinatēq; iduratā. quæadmodū Nicolaus Lyrensis exponens locum illū Ezechielis capite octauo.

d. ij.

1. Para. 25.

Apoca. 4.

25

Cassiodorus

Ioan. 5.

Ezech. 8.

Signi.
 Et ecce in ostio tēpli dñi inter vestibulū & altare/quasi vlginti-
 quinque virt dorſa habentes cōtra templū dñi/& facies ad oriētē
 & adorabāt ad ortū solis. in morali explanatiōe quā litterę sub-
 necit: ait. Per hos viginti quinque viros: designant apostate a fide
 vel religione/maxime quādo sunt in sua malitia firmati/ que si-
 gnificat per numerū viceſimūquintū: qui numerus est quadra-
 tus/quia resultat ex ductu quinarij in ſeipſum. Et glosa ordina-
 ria eundē prophetę locū explanans/ait. Signat ppheta viginti
 quinque viros: qui in quadrū solida ſtatōe fundati ſunt/& a qui-
 bus ſenſibus per quinquales quinque/ figuram efficiūt quadrāgull.
 ¶ Porro hæcenus ab vnitare ſecundū cōtinuā numerorū ſeriē
 ad hūc vſq; viceſimūquintū numerū/ deo adiutore progreſſi ſu-
 mus:& cuius eorū aliquā myſticā & ſacrā ſignificatiōe adapta-
 ulmus/ex ſanctorū patrū ſentētia. Poſthac vero nō eſt nobis cō-
 ſiliū & anim⁹/ naturalī numerorū ſeruato ordine: quęq; eorum
 ſingularim explicare, tū q; multi occurrerēt: quorū nō ſatis pſpe-
 cta iueniri poliūt/ aut cōperta myſtica rātio, tū q; ex precedētib⁹
 qui ſimpliciores ſunt/& aggregatiōe aut multiplicatiōis ductu:
 ſequētes cōſtituūt/ colligi facile queat eorū qui cōſequūtur nu-
 merorū ſignificatiō. Vt quoniā viceſimūquintus numerus ex vl-
 genario cōgeritur & quinario: ex vtriuſq; partiū ratiōe ſuplus
 expoſita cōiectari poteſt apta quædā totius numeri repræſenta-
 tio. Et quoniā idē numerus ex ductu quinarij in ſeipſum pcrea-
 tur/ex ratiōe quinarij quiquies reperiūt ſam explorata/ deſumi
 poteſt cōueniēs totius numeri/ ſpirituālis adaptatiō. Ex ſimpli-
 cibus enī: facile eſt ad cōpoſitorū notionē euadere. Nōnūq; ve-
 ro ex dīminutiōe/ carētiq; vnitatis aut binarij/ a numero præ-
 clare dīgnitatis atq; ſignificatiōe/ aut ex ſuppreſſiōe excremētōq;
 in vnitare aut binario vltra numerū atque/ p̄cipue p̄fectiōis ſi-
 gnificatiū: prius ignota altcut⁹ numeri cōſtare poterit myſtica
 repræſentatiō. Vt quoniā vndenarius/ denariū vnitare trāſcendit/
 neq; ad duodenariū ptingit: dictus eſt ipſe ſuplus eſſe nume-
 rus peccati. Similiter Hiſmael cū tredecī ānorū eſſet: circūciſus
 eſt. quo deſignat (vt myſtice exponit glosa) ipſe nō p̄giſſe ad
 expletionē legis & euāgelij: quæ quaternarij ſupra denariū nu-
 mero figurat. Deniq; languidus ille qui iacebat ad p̄baticā pi-
 ſcinā/triginta & octo ānos ſcribiſ habitū in iſfirmitate ſua: id eſt
 duo minus q̄ quadraginta/ vt ibi explicat adlecta litteræ glo-
 ſa. Quadragenarius enī (inquit) numerus cōſtat ex quater de-
 cē:& ſignificat p̄fectionē operū/ i decē p̄ceptis legis & quatuor
 euāgelij cōſiſtētē. a quo/ duo minus habet: qui charitate dei &
 pximi caret. ¶ Audiāt & hoc loco Caſſiodor⁹: quod iā p̄poſitū

Quib⁹ mo-
dis: nūero-
rū maiorū
haberi po-
teſt ſignifi-
carlo.

Cap. 9.
Gene. 17.

Ioan. 5.

eſt in viceſimifexti pſalmi explicatiōe hiſ verbis cōprobans.
 In numero autem præſentis pſalmi & quorūdam qui ſubſequū-
 tur/nequaq; potuimus calculorū ſingularē reperire ratiōe. ſcili-
 cet qualis creatura: viceſimofexto/aut viceſimofeſtimo/aut vl-
 ceſimo octauo legatur aptata. Sed ſtudioſis relinquimus: vt ſe-
 cundū exempla quę dicta ſunt/quando nō iueniunt ratiōe in
 numero ſingulari:tunc aliquas ſimilitudines in partito calculo
 ſiue bis ſiue tertio/debeant inueſtigare. Verbi gratia. vt viceſi-
 mū ſextū numerum partiantur in viginti & ſenariū:& iterū vi-
 ginti ſeptem/in ter nouem. Tunc facilius/calculis diuiſis; for-
 taſſe cōpetēs ratio poterit inueniri. Hæc Caſſiodorus. Itaq; de-
 inceps inſigniores numeros qui occurrent/atq; ſignificatiōes.
 enodabimus: a trigenario/per interciſionē atq; prætermiſſionē
 ceterorū intermediorū/ſumpturi exordium.

Caſſiodor⁹

¶ Quid trigenarius myſticæ ratiōis habeat. Cap. XVI.

Trigenarius numerus ex ternario in denariū
 ducto cōſurgens: fidē ſanctę trinitatis cū ob-
 ſeruatiōe decalogi/attenta partiū ſuarū ra-
 tiōe primū nobis inſinuat. Deinde vero cō-
 iugij fructū vitamq; figurat cōnubiale:& in-
 ter tres eorū qui ſalvi ſūt gradus/eos qui po-
 ſtremū & minoris p̄fectionis hac in vita ob-
 tinēt locū. Quod apte liquet authoritate ſan-
 ctorū patrū: explanatiū id euāgelicū verbū apud Mattheū cap.
 decimotertio/& Marcū cap. quarto poſitū. q; aliud ſemen ceci-
 dit in terram bonā & fecit fructum: aliud quidē triceſimū/ aliud
 ſexageſimū/& aliud centeſimū. Quē quidē locū exponēs Theo-
 philus inquit. Eorū vero qui ſemen ſuſcipiūt cōueniēter: rursus
 tres ſunt gradus. Qui in centū fructificant: ſunt qui perfectā &
 obediētē habent vitā. vt virgines & eremitæ. Qui autē in ſexa-
 ginta: qui mediocriter ſe habent. vt continētes & qui in cœno-
 bio ſunt. Qui autē in triginta: qui parui quidē ſunt/ ſecundum
 propriam virtutē fructū ferentes. vt laici & qui in cōlugio ſunt.
 Eundē locū explicans Beda/ait. Triginta fructificat: cū aliquis
 fidem ſanctę trinitatis electorū cordibus inſinuat. Sexaginta: cū
 p̄fectionē docet bonę operationis. Centū vero: cū cœleſtis re-
 gnī præmia demonſtrat. Centū nāq; cōputando/in dextrā tranſ-
 ferūtur: vnde recte in ſignificatiōe ponūtur perpetuę beatitu-
 dīnis. Deniq; eundē locū Hieronym⁹ ediſſerēs/ait. Fructus ter-
 ræ bonę in triceſimo/ſexageſimo & centeſimo cōtinēt: hoc eſt i
 lege/ ppheta & euāgelio. Vnde cōſtat ſemp illud quod iter tria
 bona minimū eſt: trigēſimi fructus nūcupatiōe cenſeri. medij:
 d. iij.

30

Matth. 13.
Marc. 4.
Theophil⁹

Beda.

Hierony-
mus.

noie sexagesimi. & supmū atq; pstantissimū: centesimi puentus
 fore notari. Ad hęc / fidē sancte trinitatis cū obseruatione de-
 cę pceptorū / nobis trigenario numero designari: sicut primo
 loco hic est propositū / testis est Beda exponēs illud dictū Lucę
 tertio cap. Et ipse IHESVS erat iciples quasi ānorū trigita. vbi
 ait. q; tricēnalis baptisatur Christus: nobis etiā cōuenit propter
 mysteriū trinitatis & operationē decalogi. quia decalogus per
 fidē & melius intelligitur / & impletur. ¶ Pręterea. idē numerus
 maturā & tempestiuā arduorū operū aggressionē nobis interdū
 designat. q; triginta annorū etas iam posito adolecētē feruore /
 virilē assumens prudentiā atq; cōstantiā: accōmoda sit ad prę-
 clara officia / vt administratōne populū / ppheticā denūciatōne /
 aut verbi diuini seminatōne aggrediūdā. Proinde Ioseph sub-
 latus a carcere in regnū / triginta annorū fuisse scribitur: quan-
 do stetit corā Pharaone. vt primū & quadragesimū Genesios
 caput refert. Ezechiel itidē eandē expleuit etatē: quando ince-
 pit prophetare. vt ipse primo capite testatur. Rursum Ioānes ba-
 ptista trigessimū fere agebat annū: cū incepti in deserto prędi-
 care baptisimū pōnitētē / & dñi preparare vias. Deniq; dñs nos-
 ter tricesimo suę etatis āno baptisatus est: vt scribit beatus Lu-
 cas capite tertio. Quē euāgellj locū explanans Beda ait. Trice-
 simo āno Christus baptisatur / facit miracula / docet: vt reprimat
 temerarios / qui omnē etatē ad hęc officia idoneā credūt. quod
 nō est: nisi aliquando miraculo dei cōtingat / vt in Hieremia &
 Daniele. Cōfirmat & hęc mysticā tricēnarij significationē nūc
 adductā Origenes: in secunda homelia sup Genesim / explicās
 spiritali sensū altitudinē triginta cubitorū arcę Noe. vbi ait.
 Sed & tu qui hęc audis / si scripturis sanctis intendas ex ocio:
 permulta inuenies magnarū rerū gesta sub tricēnario numero
 cōtineri. Triginta annorū Ioseph educitur de carcere / & totius
 ægypti suscipit principatū: vt iminentis perniciē famis diuina
 prouisione depellat. Triginta ānorū referē IHESVS cū venit
 ad baptisimū: & vidit cęlos diuisos / & spiritū dei i colūbe specie
 venientē sup se. vbi & primū cępit sacramentū patescere trini-
 tatis. & multa his similia inuenies. Hęc Origenes. ¶ Has autem
 supradictas trigenarij dignitates & cōmendationes: cōstringit
 Cassiodorus in dilucidatione tricesimi psalmi / dicens. Numerus
 quoq; psalmi: erectę supputatōnis culmē ostēdit. pręmia quoq;
 fidelī cōiugio cōpromittit. vt cū se anima huic p̄dicationi beata
 cōuersatione sociauerit: trigenaria remuneratiōe ditescat. Huic
 etiā numero & alia sacramēta cōueniūt. Triginta siquidē ānorū
 Ioseph: dñs legit in ægypto cōstitutus. Triginta etiā ānorū sal-

Lucę. 3.

Gene. 41.

Ezech. 1.

Lucę. 3.
BedaHier. 1.
Danie. 13.Gene. 6.
Origenes.

Gene. 41.

Lucę. 3.

Cassiodorus

uator noster: vitale baptisima intictus aquis Iordanicis cōsecra-
 uit. Est quoq; in his decadibus sancta trinitas: quę fidei nostrę
 inuolabilē regulā tribuit & salutē. ¶ Quarto vero numerus trige-
 narius memorabilis est / q; preciū proditiōnis ipsi traditori a Iu-
 deis cōstitutū summa suā cōprehēdit: quo traditus est in manū
 peccatorū / & appreciatus dñs noster: omni precio pecuniario di-
 gnior / superior / & preciosior. Nēpe vt Matheus euāgelista me-
 minit: cōstituerūt scribę & pharisę ipsi Iudę pditori trigita ar-
 genteos / infelicē illi pecuniā. quā postea pōnitētā ductus ite-
 grā reddidit: & simul animā atq; corpus miserabiliter pdidit. vt
 eius exemplo: cognoscant semp tristes & infausti esse cęcę cupi-
 ditatis pecunię exitus. Prędixerat autē multo ante Zacharias
 prophetico oraculo hęc sanguinis iussi tradendī mercedē: cum
 capite vndecimo iquit. Et appenderūt mercedē meā: trigita ar-
 genteos. Et dixit dñs ad me. Projice illud ad statuariū / decorū
 preciū: quo appreciatus sum ab eis. Et tuli triginta argēteos: &
 projeci illos i domo dñi ad statuariū. Quod quidē vaticinū: tē-
 pore passionis dñi apud Matheū legimus esse omnino cōpletū.
 Quocirca quoties nobis in mentē venit aut noiatur nūerus ipse
 trigenarius: animū nostrū simul subire debet iustū illud preciū
 eo designatū numero / quo traditus est dñs noster i manus in-
 micorū / vt nos eriperet de potestate tenebrarū. Atq; ea credide-
 rim ratione factū: vt cū vulgari atq; quotidiana supputatiōe ad
 trigenariū peruenitur / hic numerus nō nisi cum dei inuocatio-
 ne atq; laude nominetur.

¶ Mystica quadragenarij significatio: atq; ampla illius ex
 scriptura cōmendatio. Cap. XVII.

Vadragenarius numerus decalogo simul &
 euāgelio cōsecratus: sacer admodū & in scri-
 pturis mirifice celebratus est. qui primū per-
 fectionē iustitię & bonorū operū cōsumati-
 onē / rectitudinēq; signat: i decalogi & euā-
 gelij integra impletione cōsistentē. Nempe
 is numerus ex denario / numero decalogi / in
 quaternariū (qui numerus est euāgelij) du-
 cto progenitus: vitę cęlestis obtinendę (quę quidem per vtrū-
 usq; habetur obseruationem completam) complectitur rationē.
 ¶ Secundo vero expiationi peccatorum & pōnitentię in hoc
 vite incolatu subeūdę apte accōmodatur. Si quidē quadraginta
 dies aque diluuij inundauerunt super terrā: abstergentes homi-
 nū placula / & purgātes eā a peccatis ante cōmissis. vt septimū
 Genesios cap. enarrat. Deniq; quadragita ānis filij Israel post
 d. lllj.

Matth. 26.

Matth. 27.

Zacha. 11

40

Gene. 7.

Exo. 16.

Nume. 14. exitū de Aegypto i deserto versati sunt (vt ex libro Exodi & Nu-
 meri dinoscere promptum est) tempus poenitentiae & operandi
 bonum ad perueniendū in terram viuentiū: typo quodam res-
 presentantibus. Quadraginta itidem dies/ prophetica denun-
 ciatione dilata est Ninuitarū subuersio: vt tempus ad poenitē-
 tiam illis concessum, quē admodum tertiu Ionę caput ostendit.
 Ionæ. 3. Quinimo & ante imissionē diluuij sub Noe: indultum est a deo
 Gene. 6. hominibus pro poenitentia agenda tempus centum viginti an-
 norū: vt sextum Geneleos caput attestatur, quod sane tempus:
 ter quadragenariū numerū integre ac æque cōplectitur. ¶ Pre-
 terea quadragenarius numerus sanctorū antiquæ legis patrū
 ieiunio sanctificatus dinoscitur: itidem & admiranda Christi a
 cibo potuq; abstinentia/ perfectus q̄ reliquis cōsecratus, qui nō
 modo i hoc ope ieiunij: verū etiā et alijs multis quadragenariū
 Exo. 24. numerū clarificauit. Siquidē Moses vt legē semel/ & iterū mere-
 Exo. 34. retur accipere: bis ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta
 noctibus. vt vicesimū quartū & tricesimū quartū Exodi caput
 3. Reg. 19. enarrat. Helias itidē ambulauit in fortitudine cibi sumpti & als-
 lati angelico ministerio: quadraginta diebus & noctibus nōn
 manducās neq; bibens/ vsq; ad montē del Oreb. vt tertij Regū
 decimū nonū caput refert. Deniq; dominus noster legis & pro-
 phetarū cōsumatio: etiā post susceptū baptisimū quadraginta die-
 Matth. 4. erū ac noctiū expleuit ieiunū, quē admodū Mattheus quarto
 capite describit. At vero q̄ ipse dñs noster multifariā sanctifica-
 uerit numerū quadragenariū temporis/ in alijs etiā operibus q̄
 ieiunio: exinde fit perspicuū, quia quadraginta horis lacuit (vt
 Actū. 1. perhibent sancti patres) in sepulchro, quadraginta diebus post
 resurrectionē discipulis suis seipm vltū prebuit: vt primū actū
 Lucę. 2. apostolicorū caput meminit. Quadraginta itē diebus in domo
 Bethleemica (quæ fuerat ei natalitia) detentus est: anteq̄ offer-
 retur in templo. Insup ipse dominus noster quadraginta septi-
 manis (vt ferunt) in vtero virginali delituit, quadraginta quoq;
 mensibus (vt perhibent) mundo publice predicauit. Cōstat igit̄
 omnifariā: quod propositū est. ¶ Porro vt Christū dñm imitent
 Christiani/ & ecclesie simul precepto obtemperent: astringunt
 & ipsi ad obseruādū quotānis quadagesimale ieiunū/ quo de-
 4. cimas dierū totius anni per quadragenariā afflictionē deo per-
 soluāt. Eniuero nō tantū vocabulo nois/ sed & re Christiani esse
 cōtendere debem⁹: & Christū (a quo tā dignū & honorabile no-
 mē sortimur) in ijs q̄ imitāda ppositū insequi, quare & in obser-
 uatiōe ieiunij q̄dragesimalis, cū etiā idipm p̄cipiat ecc̄ia/ de cō-
 secratiōe distinctiōe quita/ cap. q̄dragesima: his verbis ex home-

Quare ob-
 seruādū est
 ieiunū qua-
 dragesima
 le.

lia beati Gregorij pape sūptis. Quadagesima: sūma obseruatō-
 Gregorius
 one est obseruāda, vt ieiunū i ea preter dies dominicos (qui de
 abstinentia substracti sunt) nisi quem infirmitas impederit: nul-
 laten⁹ soluatur. Qz autē huiusmodi obseruatiō/ etiam sit que-
 dam persolutio decimarum temporis totius anni: cōstat ex ea-
 dem distinctiōe & capite supradicto, vbi ex homella Grego-
 rij super euangelio primæ dominicę quadagesimę: hæc habe-
 tur sententia. A prima dominica quadagesimę vsq; in pascha
 Idem.
 domini/ sex hebdomadę computantur: quarum videlicet qua-
 draginta dies & duo sunt. Ex quibus dum sex dominici dies/ ab-
 stinentiæ subtrahuntur: non plus in abstinentia q̄ triginta sex
 dies remanent. Verbi gratia. Si per trecetos & sexaginta quicq;
 dies annus voluitur/ deinde per triginta et sex dies affligimur:
 quasi anni decimas deo damus. Sed vt facer numerus quadra-
 ginta dierum adimpleatur/ quem saluator noster sacro suo ieu-
 nio consecrauerat: quatuor dies prioris hebdomadę/ ad supple-
 mentum quadraginta dierum tollantur. id est quarta feria: que
 caput ieiunij subnotatur. & quinta feria sequens/ sexta feria/ &
 sabbatum. Nisi enī istos dies quatuor/ superioribus triginta sex
 adiunxerimus: quadraginta dies in abstinentia non haberem⁹.
 Iubemur autem & ab omnipotenti deo: omnium bonorum no-
 strorum decimas dare. Hęc Gregorius. ¶ Ceterum hæc præ-
 claras quadragenarij numeri significatiōes: Cassiodorus in pri-
 cipio expositionis quadagesimi psalmi his verbis edisserit. Ma-
 gnicat autem hūc psalmum: q̄ in quadragenario numero no-
 scitur collocatus/ qui calculus emundationi & purificationi fre-
 quenter aptatur. Quadraginta enim diebus fuso diluuiō: ab in-
 iquitatibus hominum terra diluta est. Quadraginta quoq; die-
 bus/ sanctus Moses ab eis corporeis temperauit: vt diluina col-
 loquia mereretur. Eodem modo Helias suffiglo se corporeę re-
 3. Reg. 19. fectiōis abstinuit. Ipse quoq; dominus totidem diebus ac no-
 Matth. 4. ctibus ieiunauit: vt nobis formam beatę purificationis osten-
 deret quadagesimę, quinetiam ipsius exemplo præmittitur tē-
 pus abstinentiæ: vt deletis sordibus peccatorum/ ad resurrecti-
 onem domini puris mentibus accedamus. Hęc Cassiodorus.
 5. ¶ Præter supradictas autem est & alia quadragenarij numeri
 significatiō: qua temporalem huius vitæ durationem/ & totum
 presentis sæculi curriculum quo hic degimus/ interdum insinu-
 at. Verum hæc ex verbis Augustini in epistollo fronti hui⁹ opu-
 sculi præfixo adductis: colligi facile potest, & ex eisdem dictis
 in explanatione numeri centesimi quinquagesimi inferius ad-
 ducendis/ etiam dilucide haberi.

Quid mysticum; numerus quadragesimus secundus et quadragesimus sextus insinuant.

CAP. XVIII.

42

Aeterum quadragesimus secundus numerus / spirituales viam veniendi ad Christum per huius vitæ peregrinationem designat: et successuum quoque humanæ propaginis quibus ad nos venit Christus per carnis assumptionem / indicat seriem. Primum quidem, quia duæ & quadraginta fuere mansiones filiorum Israel in deserto: quibus peragratis / terram promissionis subierunt. Per huiusmodi autem stationes eorum atque pererrationem deserti: insinuat mystice nostra in hac vita peregrinatio. Secundum vero, quia Mattheus primo capite describens Christi genealogiam / enumerat tres tesseredecadas: id est quatuordecenas, nam ter ibidem quatuordecim digerit generationes: quibus ab Abraham usque ad Christum descendit. Illæ autem in vnam collectæ summæ: quadraginta duas generationes haud dubie efficiunt. Vtriusque autem horum mysteriorum: Cassiodorus in declaratione psalmi quadragesimi secundi luculenter adaperit dicens. Isti desideranti ad atria domini peruenire: quadragesimus secundus calculus cõperenter aptatus est. Tall enim numero: mansiones illæ in eremo sacrate sunt Hebræorum. Quadragesima etiam secunda generatione ab Abraham: dominus saluator aduenit / & mundum sua visitatione saluauit. vt merito & iste fidelis ad regnum domini peruenurus credatur: qui pristino illi numero sociatus esse cognoscitur. Insuper glosa ordinaria explanans supradictum Matthei locum de generatione Christi: idem corroborat dicens. Vt & hæc viam esse perueniendi ad Christum (qui est nostra terra promissionis) scias: totum numerum ter quatuordecim / collige in summam: & sunt quadraginta duo, quo numero mansionum: veri Hebræi de Aegypto ad patriam veniunt. Et bene hoc numeri sacramento venimus ad patriam: quo Christus a patriarcha cui promissus est / peruenit ad virginem: quasi ad Iordanem spiritus sancti gratia abundantem. Et ideo euangelista enumerauit ab Abraham quadraginta duas generationes: velut cœlestis patriæ mansiones / in fine Christum supputans: qui est consummatio viæ & mansio vitæ. In Abraham primum fides ad iustitiam reputatur: quod est initium viæ vel vitæ ad requiem. Ideo quadraginta duæ / quia hoc numero presens ecclesiæ tempus ostenditur: quo dominus bene operantibus cooperatur. Septies enim senti: quadraginta duo sunt. Sex ad opera: septem ad requiem

Nume. 33.

Matth. 1.

Cassiodor⁹

pertinent. Vnde bene populus ille sub spe itrandi in requiem: per septies sex mansiones castrametatur. in quarum vltima / Ihesu duce patefacto Iordane requiem intrat. Sic noster Ihesus quadragesima secunda generatione ab Abraham credente: lauachra baptismi & cœli tanuas patefecit. Sub eiusdem numeri sacramento nos cursu virtutum ad patriam tendimus: dum quotidie prelibando / gustu cœlestium fruimur / & patienter promissum expectamus. Hæc / glosa. Præter supradicta / quadragesimus secundus numerus haud ab re insinuat nobis longanimitatem dei: ad expectandum in nobis fructum poenitentiae & conuersionem ad bonum. Quod post passionem domini: duos & quadraginta annos expectauit deus poenitentiam / & emendationem Iudeorum in melius. Verum postquam diutina illa expectatione facti sunt deteriores atque crudeliores in persecutione fidelium: quadragesimo secundo post transactam domini passionem anno / venerunt Romani & tulerunt locum & gentem. Quod sane figuratum traditur per id historicum: quod quarti libri regum secundo capite scribitur de Heliseo, quod ipso ascendente per viam in Bethel / pueri parui egressi sunt de ciuitate: & illudebant ei dicentes. Ascende calue / ascende calue. Qui cum respexisset: vidit eos & maledixit eis in nomine domini. Egressique sunt duo viri de saltu: & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. Quem locum exponens Isidorus (vt adducit glosa ordinaria ibidem) ait. Heliseus: salus dei. Is est qui saluator vocatur / cui illudunt Iudæi: quia in Caluarie loco ascensurus erat in crucem. Sed Christus postquam ascendit in cœlos / sicut Heliseus ascendit in Bethel / id est in domum dei: quadragesimo secundo anno immisit duos viros de syluis gentium: Vespasianum scilicet & Titum. qui eos crudeli strage defecerunt: ibique sanguis eorum effusus est / vbi dominum suspenderunt. Accedit illi & Nicolaus Lyrensis eodem in loco: cum in litterali / tum in moralis expositione. adiciens illum numerum duorum & quadraginta annorum / qui post passionem domini fuerunt interstitia / ac intermedij fluxerunt usque ad destructionem & exterminium Iudeorum: fuisse significatum per numerum pueroꝝrum laceratorum a duobus viris. At vero quadragesimus sextus numerus continet mystico suo calculo sacramentum in habitationis domini nostri in castissimo virginis matris vtero: cum nostræ substantiæ infirma susciperet / & tempus illius sacre in mansionis nobis conficit. Nempe quadraginta & sex annis ædificatum legitur secundum templum Hierosolymitanum: figura et typus sacratissimi illius templi.

4. Reg. 2.

Isidorus.

46

Ioan. 2.

Signi.
 Colof. 2. in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter / et quod Iudæorum crudelitate dissolutum; in triduo ab eodem domino nostro excitatum est. Verum vt figura ipsa veritati accommodetur: pro annis illis quadraginta sex / totidem dies accipiendi sunt, in quos si ducatur senarius / numerus perfectus: colliguntur dies ducenti septuaginta sex / tempus scilicet noue mensium: quo Christus in virginali thalamo anteq̄ de eo vt sponsus processit / manere dignatus est. Id plane mysterium temporis admodum dignum: referat Cassiodorus in expositione quadagesimi sexti psalmi dicens. Numerus psalmi istius: grandia nobis sacramenta declarat. Quadagesimo quippe sexto anno / in mystica interpretatione templum domino Hierosolymis legitur fuisse perfectum. Anni autem isti a veteribus / pro diebus sunt positi: qui sexies perfecto numero multiplicati / efficiunt dies ducentos septuaginta sex / quantum in vtero virginali dominus noster ad similitudinem humani generis habitasse monstratur: id est a die octaua calendarum aprilium / vsq; in diem octauum calendarum Ianuarij. Merito ergo totus hic psalmus specialiter de domino dictus intelligitur: quando & eius numerus predicto modo ad sacramentum ipsius conceptionis & natiuitatis concepterentur aptatur. Hec Cassiodorus. ¶ Quocirca minus audientium sunt / qui dicunt per illos quadraginta sex annos quibus templum Hierosolymitanum instauratum est a Iudæis de captiuitate Babylonica reuersis; intelligendos esse sex et quadraginta dies / quibus corpus domini nostri in sacratissimo virginis utero (vt ponunt) est formatum. Nempe non per interualla temporum / sed in ipso conceptus virginis momento atq; articulo: dominicum corpus figura & lineamentis omnino fuit expletum atq; perfectum / omniartifice spiritus sancti virtute. vt attestatur sacer Damascenus libro tertio de fide orthodoxa / capite secundo. & Hieremias id futurum prædixerat: cum ait capite tricesimo primo. Nouum faciet dominus super terram: foemina circundabit virum.
 Hier. 31. ¶ Quid spiritualis significantiæ: numerus quinquagesimus in scripturis insinuat.
 CAP. XIX.
 50 **Q**uinquagenarius autem numerus: remissionis atq; relaxationis peccatorum imprimis est significatiuus. quoniam annuum iubileum sua summa calculoq; monstrat: in quo priora remittebantur debita / et redibat vnusquisq; in pristinam possessionem suam. quemadmodum leuiticus vicesimo quinto capite exprimit: cum ait. Numerabis quoq; tibi septem hebdomadas annorum: id est septies

septem / quæ simul faciunt quadraginta nouem. & clanges buccina mense septimo / decima die mensis: propitiationis tempore / in vniversa terra vestra. Sanctificabisq; annum quinquagesimum: & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terre vestre. Ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam: & vnusquisq; rediet ad familiam suam pristinam / quia Iubileus est & quinquagesimus annus. Attestatur hanc sacram quinquagenarij significationem modo propositam Origenes in secunda super Genesim homelia / exponens mystice latitudinem quinquaginta cubitorum arcis ipsius Noe: vbi ait. Latitudo arcis quinquagenarium numerum tenet: qui numerus remissioni & indulgentiæ consecratus est. Secundum legem enim quinquagesimo anno remissio erat. Id est vt si quis distraxisset possessionem: reciperet. si liber in seruitutem venisset: reciperet libertatem. indulgentiam debitor acciperet: exul rediret ad patriam. Spiritualis ergo Noe Christus in arca sua / in qua humanum genus de interitu liberat / id est in ecclesia sua: hunc quinquagenarium remissionis numerum in latitudine collocauit. Nisi enim remissionem peccatorum donasset credentibus: non fuisset per orbem terre / ecclesiæ latitudo diffusa. Vnde & quinquagesimum diem festum in novarum frugum consecratione inuenies: & de Amonitarum sponsis domino quinquagesima delibatur. ¶ At vero per illius loci ex leuitico ante adducti mysticam interpretationem: constat etiam quinquagenarium numerum (sicut & annum iubileum) designare nobis secundo loco perfectam æternæ vitæ requiem / quæ post generalem & nouissimam resurrectionem iustis conferetur. Septenarius enim (qui quietis post laborem numerus est) in seipsum ductus: quadraginta nouem constituit / solidæ firmæq; quietis indicatiuum numerum. cui si addatur vnitas: absolutam / completam / & plenissimam quietem indicans: consurgit quinquagenarius numerus. qui non ab re statum futuræ resurrectionis exprimit: in quo genus humanum in bonis & iustis perfecte liberabitur a corruptione mortalitatis / & ab illa obligatione in Adam omnibus imposita / puluis es & in puluerem reuerteris. Tunc etiam vnusquisq; iustorum reuertetur in possessionem suam / siue patriam: scilicet paradysum / quæ vera est bonorum patria. Tunc deniq; non ferendum erit neq; metendum / neq; primitiæ vindictarum erunt colligendæ. quia tunc amplius operandi non erit tempus: sed operum mercedem percipiendi. Et hoc pacto cætera anni iubilæi propria privilegia illic explicata: facile adaptari poterunt ad quietem illam supernam beatorum consummatiuam. ¶ At ne sine auctore id ipsum quod præmissimus astruere videamur / quinquagesimum

Origenes.

Gene. 9.

Leui. 25.

Leui. 23.

Gene. 3.

Beda.

gesimum scilicet numerum futurę beatitudinis absolutissimam quietę designare: audiat venerabilis pater Beda in homelia euāgelij dominicę post ascensionem domini/ Idē asseuerās cum alt. Recte etiā quinquagenario dierū numero: statū futurę nos-
 stre beatitudinis i imagine veneramur. Septes enī septē: quā-
 draginta nouē faciunt. Et quidē per septem/ sæpe requiē desi-
 gnari: luce clarus est. Septē vero septies ducta: eiusdem requiē
 pfectionē insinuat/ quę nullo vnq̄ sine clauditur/ nulla labe ma-
 culatur, sed vbi dies iudicij vniuersalis ac resurrectionis adue-
 nerit: āpliori corporū receptorū gratia perficitur. Qz autē ad ses-
 ptem septimanas: monas additur/ id est ipsa dies dominica pen-
 tecostes qua spiritū sanctū accepit ecclesia primitiua/ & ita qui-
 quagenarius numerus perfecte cōpletur: ipsū iudicij & resurre-
 ctionis omniū tēpus ostēdit/ quādo sanctarū requies animarū q̄
 nunc in illa vita geritur: etiā corporū immortalū receptione ge-
 minabitur/ & ille apostoli sermo adimplebit. Qz si spiritus eius
 qui suscitauit IHESVM a mortuis/ habitat i vobis: viuificabit
 & mortalia corpora vestra per inhabitantē spiritū eius i vobis.
 ¶ Denum tertio loco quinquagenarius/ numerus est legislati-
 onis atq; promulgationis mandatorū dei: post ereptionē a iugo
 seruitutis. Nēpe quinquagesimo die post extū Israel de Aegy-
 pto/ & domus Iacob de populo barbaro: lex vetus data est a do-
 mino/ Mosi ducl synagogę in deserto & monte Sina. quę quidē
 dē legis traditio: & quo ad tēpus et locū/ figura fuit atq; typus
 denunciationis legis nouę. quę quinquagesimo die post resur-
 rectionem dominicā & post ereptū genus humanum a potesta-
 te principis tenebrarū/ publicari inchoata est: per acceptas ab
 apostolis die pentecostes spiritus sancti primitias/ in monte Sion
 & cenaculo sancto vrbis Hierusalē. illiusq; prædicatio in propa-
 rulo/ ibidem tunc suum cœpit exordium: secundum propheticū
 illud oraculū. De Sion exibit lex: & verbū domini de Hierusa-
 lem. ¶ Cæterum has quinquagenarij prærogatiuas Cassiodo-
 rus in quinquagesimi psalmi elucidatione breui sermone sic cō-
 stringit. Huius autem psalmi nec numerus mysterio vacat. Per-
 tinet enim ad annum iubilicū: qui apud Hebræos contractus
 veteres obligationesq; soluebat. quem in leuitico dominus an-
 num remissionis vniuersos habitatores terrę vocare præcepit.
 Pertinet quoq; ad pentecosten: quando post ascensionem do-
 mini apostolis spiritus sanctus aduenit/ miracula faciens et cha-
 rismatum dona concedens. Sic & psalmus hic calculo quinquā-
 gesimo constitutus/ si corde puro dicatur: delicta dissoluit/ chi-
 rographum nostrę obligationis euacuat/ & nos a debitis de-

Rhoma. 8.

Exo. 19.

Adu. 2.

Esa. 2.

Cassiodor⁹

licitorum tanquam remissionis annus præstante domino reddit
 immunes. Hęc Cassiodorus.

¶ Quid sexagenarius numerus & septuagesimus secundus: in
 scriptura mysticum insinuat.

CAP. XX

1

Orro sexagenarius numerus primo loco viduarū
 statum & post mortem coniugis in cœlibatu vi-
 uentium/ continentiumq; cōditionem significat.
 Nempe illi sexagesimus adhibetur fructus: quem
 semen in bonam terram iactum profert. q̄ maiorē
 habent molestiam atq; difficultatem/ ob præter-
 itas nuptias/ continendi: q̄ quę nuptijs sunt addi-
 tæ/ legitimum thorum inuolatū obseruandi. am-
 pliusq; se abdicant a mundi voluptatibus: soli deo herētes. ne-
 quāq; tamen quę vidualem amplexa sunt vitam: ad virginale
 candorem intemperatq; pudoris integritatem pertingunt. vt ex
 numerorum his tribus vitę generibus accommodatorum ha-
 bitudine: rationem eorum atq; differentiam dignitatis cuiusq;
 haud difficile percipias. Hanc quidem sexagenarij significati-
 onem: Cassiodorus in sexagesimi psalmi declaratione his ver-
 bis innuit. Huius autem psalmi nec supputatio vacat. Sexage-
 narius enim numerus pertinet ad continentes & viduas: quod
 digitorum ipsorum mutua designat infixio. Vnde psalmus iste
 fidelibus domini sexagenaria præmia pollicetur. non q̄ ibi aut
 martyres aut virgines definit: qui fructu centenario gloriātur.
 sed in congregatione multorum potest specialiter & continen-
 tes huiusmodi aliquos indicare. ¶ Secundo vero sexagenarius
 numerus perfectionem obseruationis mandatorum dei: recte
 designat/ quoniam ex senario in denarium ducto constat. sena-
 rius autem perfectionem operum/ denarij vero decalogi obser-
 uationem demonstrat. Vnde glosa litterę interiecta exponens
 illud dictum canticorum tertio capite. En lectulū Salomonis se-
 xaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: dicit. Per sexagin-
 ta fortes/ vniuersos prædicatores accipimus: qui decalogū legis
 perfectione operum implent/ & denarium retributionis pro pfe-
 ctioe operū expectāt. Quod posterius ideo dictū intelligat: quo-
 niā denarius in scripturis iterdū retributionē operū in altero fu-
 turā sæculo designat/ eo q̄ paterfamilias cuiq; operariorū q̄ la-
 borauerāt i vinea/ singulū dedit denariū tanq̄ diurni opis mer-
 cedē. Glosa istidē ordinaria declarās illud verbū canticorū capite
 sexto scriptū/ sexaginta sunt reginę: inquit. Reginę sūt: q̄ iuitu
 regni cœlestis/ doctrinę inseruūt. Ideo illę sexaginta: quia sola
 dilectione præceptorum dei perfectionem operum habent. Vel

60

Matth. 13.

Cassiodor⁹

Can. 3.

Matth. 20.

Cant. 6.

quia quinque corporeos sensus: ad regulam apostolicę doctrinę temperant. Quod quidem secundo loco dictum/ ideo est ad lectum: quoniam duodenarius per quinarium multiplicatus red dicit sexagenarium. Duodenarius autem/ apostolicę doctrinę ac 70 cōmodus est: quinarium vero/ quinque sensibus corporeis. Porro septuagenarius numerus/ suę originis & radicis a qua denominationem habet/ scilicet septenarij/ naturā sapientis: designat totū presentis tēporis decursū/ & septē illas nullis fere icognitas mūdi etates: quibus ab ipso exordio ad cōsumationē vsq; seculi/ tēporum volubilitas transigitur. Vnde per septuaginta annos quibus in Babylone captiuus fuit populus Israeliticus: intelligūt sacri authores totum presentis vitę tempus/ quo ecclesia in bellis prociudu contra hostes hęc stans & dimicans: in cōfusione Babylonica/ pressuris & miseris huius vitę versat. At sicut illis expletis annis/ populus domini libertate donatus rediit in Hierusalem/ & instaurauit templum prius dirutum et exustum: ita post exactas tēporarū durationis reuolutiones & breuem mortalis vitę decursum/ ecclesia dei ad supernam euecta Hierusalē reedificabitur vt ciuitas domini electa. triumphaliq; decorata gloria: immortalitate simul & incorruptibilitate dotabitur. necnō erit pra de seruitute Babylonis: perpetua in domino libertate florida. Sane hanc septuagenarij mysticā interpretationem tradidit Augustinus in expositione psalmi centesimi decimi: dicens. Ergo vt fiat quisq; lapis viuus ad talē fabricam idoneus: spiritaliter intelligat templi renouationē ex ruina veteri: quę in Adā facta est: reparationem noui populi secundum nouum hominē atq; cōlestē. vt sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem eius qui de cōelo est. quo possimus post omnes seculi huius etates tanq; post septuaginta annos qui mystico perfectionis numero p̄signantur: tanq; post captiuitatem longinquę peregrinationis/ non ruitura mole construi: sed eterna immortalitate solidari. Rursum idem in explanatione psalmi centesimi vicefimi quinti inquit. Homo ciuis est Hierusalem: sed veditus sub peccato/ factus est peregrinus. De propagine ipsius natū est genus humanum: & impleuit terras captiuitatis Sion. Et ista captiuitas Sion quam acceperūt Iudæi in imagine: in figura fuit in captiuitate in Babylonia/ & post septuaginta annos rediit ille populus ad ciuitatem suā. Septuaginta anni significant omnē tempus: quod septem diebus voluitur. Cum autem transierit omnē tempus: tunc redimus & nos ad patriam nostram/ quomodo ille populus post septuaginta annos rediit a captiuitate Babylonica. Babylonia certe est mundus iste. Babylonia enim

interpretatur confusio. Idē quoq; in explicatōne psalmi centesimi quadagesimi: primi eandē exprimit sententiā: dicens. Reparata est Hierusalem post septuaginta annos captiuitatis. Sic Hieremias propheta septuaginta annis: septenario illo numero omnē volubilitatem huius temporis signat. Septenario enī numero voluitur dies huius: sicut nostis. Idem abeunt/ Idēq; redeunt. Post septuaginta ergo annos cū prophetauit Hieremias reparari ciuitatem Hierusalem: factū id est/ vt & ibi significaretur imago futurorū. Significatū est nobis post omnem istam volubilitatē temporis (quę septenario numero voluitur) futurā illā ciuitatē nostrā iam in æternitate in vno die. In illa quippe habitatione tempus nō voluitur: quia habitator ibi nō labitur. Hęc Augustinus. Deniq; glosa ordinaria explanans illud Hieremias vicesimonono capite verbū. Cum cōeperint in Babylone impleri septuaginta anni: visitabo vos/ & suscitabo super vos verbū meū bonū/ vt reducā vos ad locum istū. hanc mysticā assignat significationē. Tam diu (inquit) in seculi cōfusione versamur: tū diu requiē septenarij numeri mereamur accipere/ & accepta p̄nitentiā deus impleat quod p̄misit: & reducat nos ad locū nostrū/ id est ad ecclesiā. qui percutit vt sancti: qui dabit finē laboris & patiētę. Inuocabimus enī & orabimus & exaudiemur: quērem⁹ deū toto corde/ & inueniem⁹ eū. At vero secundus post septuagenariū numerus magnopere in scripturis celebratus est: quę septuaginta duorū Christi discipulorū summā teneat & exprimat calculū. de quibus dicit Lucas capite decimo. Post hęc autē designauit dñs & alios septuaginta duos: et misit illos binos ante faciē suā/ in omnē ciuitatē et locū quo erat ipse venturus. Quē euāgelij locū explanans venerabilis pater Beda: ait. Certificauerat deus p̄ p̄phetas: quę euāgelij prædicatio salutaris cōprehensura erat nō solū Israel/ sed etiam gentiū greges. Et ideo a Christo post duodecim apostolos: & alij septuaginta duo sunt instituti. Et bene septuaginta duo mittuntur: quia totidē linguarū gentibus euāgelij prædicandū erat. vt quomodo duodecim apostoli primo p̄pter duodecim tribus Israel: ita & hi p̄pter exterarū gētes destinaretur imbuēdas. Et quēadmodū in constructione turris Babel vna lingua in septuaginta duas linguas (vt ferūt) est cōfusa: ita per septuaginta duos prædicatores/ totidē gētes in vnitatē fidelē reducerētur/ & vno ore deū cōfiterētur. Sicut autē duodecim apostolos formā episcoporū p̄mōstrare/ nemo est qui dubitet: sic & hos septuaginta duos/ formā presbyterorū id est secundi ordinis sacerdotū gessisse. Af

Hier. 29.

72

Lucæ. 10.

Beda

Gene. 11.

Signi.
Augustin⁹ fert & Augustinus in loco predicto / eiusdem numeri discipulorum Christi alteram rationem: dicens, Sicut viginti quatuor horis totus orbis peragitur atque lustratur: ita mysterium illustrandi orbis per euangelium trinitatis / in septuaginta duobus discipulis intimatur, ter enim viginti quatuor: septuaginta duo faciunt. Sane horum Christi discipulorum figuram ex veteri de promptam testamento: Cyrillus in supradicti loci euangelici explicatione ita assignat. Huius etiam (inquit) forma in verbis Moysi figurabatur: qui iubente deo septuaginta elegit / quibus deus spiritum infundebar. In Numeris etiam scriptum est de filiis Israel: quod venerunt in Helim (quod interpretatur ascensus) & erant ibi duodecim fontes aquarum / & septuaginta palmarum. Conuolantes enim ad augmentum spirituale: reperitemus duodecim fontes / scilicet sacros apostolos, a quibus haurimus salutis scientiam: sicut aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & septuaginta palmas: hos scilicet qui nunc destinati sunt a Christo. Nec id quemplam moueat: quod in utraque harum figurarum, septuaginta tantum habeantur tum viri / tum palmarum. In ipsa autem veritate: septuaginta duo discipuli, quoniam id tantillum discrimen scriptura non solet curare: neque tam exactum in omnibus figurarum ad exemplar responsum efflagitare. Cum enim vnus numerus ab altero / in solo binario sit differentia: non impedit id modicum discerniculum / quin vnus per alterum congrue significetur. Quoadmodum ab Eleazaro summo sacerdote Iudeorum ad Ptolomeum regem Aegypti missi interpretes / qui legem Hebraicam & vetus testamentum de hebraeo in graecum transferrent regi id impensius exposcenti: fuerunt reuera septuaginta duo / de vnaquaque scilicet tribu: sex viri eruditissimi in scripturis, attamen ab omnibus fere scriptoribus nominantur septuaginta interpretes: quod maiore illo & praecipuo numero expresso / non curant authores dualitatem adijcere. Quod enim parum distat: nichil prorsus distare videtur. Nec meo iudicio aberrauerit a recta sententia atque veritate: qui supradictos septuaginta duos interpretes assignauerit etiam esse figuram aut vmbra septuaginta duorum Christi discipulorum, cum hi & illi tum numero conueniant: tum officio elucidandae diuinae legis, & vtrique id spiritu sancto authore: mirifice sint assecuti atque expleuerint.

¶ Septimi supra septuagenarium / & octogenarii numeri: mystica representatio. Cap. XXI.

Quibus figuris: 72 discipuli Christi sunt praesignati.

77
Cap. 9.
Cap. 6.
Matth. 18.
Augustin⁹
Beda.
Luce. 3.

T vero septimus supra septuagenarium numerus: totam & vniuersalem peccati rationem summamque praetendit, quoniam vndenarius (vt superius est ostensum) numerus est transgressio nis / & index peccati. Septenarius autem solet pro toto computari: quia septem diebus omne voluitur praesentis vitae tempus / quoadmodum ex praedictis etiam liquet. Atqui septem in vndeci ducta: constituit septuaginta septem. Iure igitur eo numero: tota viciorum summa & multitudo exprimitur. Proinde cum apud Mattheum cap. decimo octauo interrogasset Petrus dominum: dicens, Domine quoties peccauerit in me frater meus / & dimittas ei: vsque septies respondit illi IHESVS. Non dico tibi vsque septies: sed vsque septuagies septies: id est totiens: quoties peccauerit & poenitentia ductus fuerit / etiam si milles. Omnia enim peccata dimitti voluit: quia ea septuagesimo septimo numero praesignauit. Ceterum Beda in supradicti loci euangelici expositione: sentit numero septuagesimo septimo designari peccatorum omnium remissionem / alia tamen numeri septenarii attendit ratione: quae modo ex Augustini sententia est adducta. Dicit enim, Septenarius quidem numerus est sacratissimus: ex donis septiformis spiritus. Vndenarius vero numerus: figuram tenet omnis peccati. In vndenario namque transgressio est decalogi, & nos cum peccamus: decalogum profecto praceptorum dei transgredimur. Septuagesimus autem septimus numerus: constat ex septenario & vndenario. Nam siue septies vndecim / siue vndecies septem dicamus: septuaginta septem perficimus. Septuagies septies ergo dominus dimittit peccata praecipit / vt ostendat quia quoties & quoties aliquis peccauerit: totiens & toties ei dimittere / & nunquam a dimittendo cessare debemus. Quia enim per hunc numerum peccatorum significatur remissio: illud quoque manifestat / quod beatus Lucas catalogum dominicae generationis / septuaginta septem generationibus terminauit: incipiens a Ioseph / & vsque ad ipsum deum conditorem perueniens. Quia enim dei filius ad soluenda mundi peccata veniebat: ideo iure eius incarnatio septuaginta septem generationibus textur / & hoc ascendendo, quia videlicet filij dei incarnatio: nostra fuit exaltatio, & vnde ille descendit: inde nostra abiectione ascendere meruit. Quia vero hic numerus ex septenario & vndenario multiplicatus exurgit: significat quod omnis peccatorum remissio / per gratiam sancti spiritus fit, cuius donis priuari merentur: quicumque fratribus in se peccantibus dimittere nolunt. At vero supradictis & id e. l. j.

Signi.

Gene. 4. Alcuinus. **consonat/ magnaq; veritatis concinnitate respondet: quod in quarto Geneleos capite legitur/ de peccato Lamech vltionem dandam esse septuagies septies. Cuius loci mysticā interpretacionem assignans Alcuinus (vt glosa refert ordinaria) ait. Peccatum Lamech (qui interpretatur humilitatus) significat deletionem humani generis : quod prauaricante Adam corrui. nec per legē vel circūcisionē/ nec per suam iustitiā surgere potuit: donec post septuaginta septem generationes secundū Lucam Christus in mundū veniens/ effusione sui sanguinis peccatum deleuit. Accedit eidem Hieronymus: supradictū Geneleos locum ita edisserens. Aūt ab Adam vsq; ad Christū generationes esse septuagintaseptē: secundū Lucam. Sicut ergo septima generatione peccatū Cain solutum est (non enī iudicabit deus bis in idipsum. & qui semel receperit in vita sua: non eosdē cruciatus patietur in morte quos passus est i vita) ita & Lamech/ id est totius mūdi peccatū: Christi soluetur aduentu. ¶ Octuagenarij autē nūerus/ idē a plerisq; dicitur denotare: quod octonarius eius denominās/ potissimū circūcisionem quē apud hebreos octaua fiebat die. Vnde illū Exodi septimo capite locū. Erat autē Moses octoginta annorū & Aaron octoginta trium: quando locuti sunt ad Pharaonē. mystice declarans Strabus (vt glosa adducit ordinaria) iquit. Moses dicitur hic fuisse octoginta annorū: propter circūcisionē scilicet/ quē octaua die celebrari iussa est. Eandē enim significationē habet octogenarius: quā & octonarius infra eū minor. Et rursus eodē loco. Quando Moses & Aarō locuti sunt ad Pharaonē: Moses erat octogenarius/ Aaron vero octoginta triū ānorū. quia lex per predicatorum ad gentes oblata: circūcisionem spirituale docuit. & ipsi perfecte mundari studebant: & sic fidem sanctę trinitatis prædicabāt. Dentq; eodē loco subnectitur. hæc vtriusq; Mossi in quā & Aaron ætas hic exprimitur: quia Christus veram circūcisionem in se octaua die resurrectionis impleuit: & fide trinitatis: triū phato diabolo mundū impleuit. ¶ Sunt & alij: qui per octogenariū significari putant euangelij gratiā per obseruationē mandatorū obtentā. q; is numerus ex denario in octonariū ducto procreatur. octonarius autē: euangelij/ nouisq; testamēti gratiam præterdit. denarius vero: decalogi impletionē. Quod quidē Beda in homelia euāgelij de villico iniquitatis apud Lucam capite decimo sexto descripti approbat/ dicens. Euangelij gratia significatur per octonariū: sicut austeritas legis per septenariū. Sed meretur octonarij gratiam: qui præcepta custodit/ quę significantur per decem. vt per octonarium iunctum**

Nume. 31

denario: gratiam intelligamus acquisitam præcepto. vt qui scribit octoginta: per decalogi custodiam perueniat ad octonarij gratiam. Poterunt & alię huiusce numeri significationes mysticę: ex aliarum partium (ex quibus vel additiōe/ vel multiplicatione cōsurgit) ratione/ habitudine adinuicē/ atq; cōsideratione: facile desumi.

¶ Nonagenarij numeri/ nonagesimi etiam noni/ similiter & centenarij: in scripturis vsitata significatio. Cap. XXII.

Nonagenarius numerus/ superdiuisa supremęq; trinitatis auctore Cassodoro est significatiu: q; ex nouenario in denariū ducto cōstat ac coalescit. nouenarius autem ter continens ternarium: manifestā summę trinitatis habet expressionē. Siquidē in nonagesimi psalmi declaratione: idē ita in calce subiūgit. Nec frustra tantam gloriā psalmi huius in tali numero estimo collocatam: quæ ter trina reuolutione denarij/ ad omnipotentem atq; indiuisibilem cognoscitur tendere trinitatē. ¶ Potest & hic numerus fecunditatē animæ spiritualē non absone designare: in bonorum operum partū/ fructuq; vberī. quæ his potissimū præstatur/ qui angelico iuuantur præsidio per nouenarium expresso: & decalogum anxie obseruant/ denario numero crebrius indicatū. Qui enim celestium præsidij angelicorūq; spirituū iuuatur ope/ & præcepta dei custodit: magnā assequet animæ in bono opere frugem. In cuius rei figurā/ Sara nonagenaria celestis adiuta fauore filiū per repromissionē obtinuit: quem natura ob prouectā nimīū eius ætatē illi negauit. ¶ At nonus supra nonagenariū numerus: plerūq; iustorū nobis insinuat numerum/ ob parabolā illam euangelicā Lucę decimo quinto cap. conscriptā de centū ouibus: quarum vnā perditā/ reliquæ nonaginta nouem relinquuntur in deserto. & vna quæ perditā est: solite a pastore queritur. Illic enim i vna oue perditā: peccatorū intelligitur cōditio. In nonaginta vero nouem ouibus relictis in deserto: iustorū accipitur multitudo & numerus. non enim venit dominus vocare iustos (vt ait) sed peccatores ad poenitentia. Et eo in loco parabolā exponēs dominus ait. Dico vobis q; ita gaudiū erit in celo/ super vno peccatore poenitentia agēte: q; sup nonaginta nouē iustis qui nō indigēt poenitentia. Quē euangelij locū Gregorius explanās ait. Quia centenarius numerus perfectus est/ deus centū oues id est perfectū numerū habuit: cū angelorū & hominū substantia creauit. Sed vna perijt: quando homo pascua vite peccado dereliquit. Ergo e. iij.

90
Cassodor
Gene. 21.
99
Lucę. 15.
Matth. 9.
Gregorius

quia rationalis creaturę numerus pereunte homine erat dimi-
 nutus: quęrit in terra hominē/ vt summa integret. Dimisit autē
 nonagintanouē in deserto: quia illos summos angelorū cho-
 100 ros reliquit in celo. Hęc Gregori⁹. ¶ Ex cuius verbis iā p̄spe-
 Gregorius cta habet vna cętenarij numeri significatio: vt pote q̄ p̄fectio-
 nis & cōpletionis est index. Nēpe authore Gregorio in vltimo
 libro moralū: denarius numerus p̄fectus dicitur/ quia tota lex
 in decem p̄ceptis cōprehenditur. Centenarius autē: ex dena-
 rij in seipsum reuolutione aggignit. designat igitur centenari⁹
 absolūtā cōpletāq̄ p̄fectionē: vt sui lateris atq̄ radicis naturam
 teneat & cōditionē/ quā nimmō vt idipsum quod suū latus: sed
 vberius & copiosius insinuet. Proinde eo numero in scriptura
 Math. 13. sępius exprimit̄ rei p̄fectio: vt cū de semine iacto in terrā bonā
 dicitur/ q̄ ortū fecit fructū centuplū/ id est cū largo incremēto
 1. Para. 21. p̄fectū. Et primū Paralipomenō cap. vicesimoprio. Augeat dñs
 populū suū: centuplū q̄ sunt. id est ad p̄fectā vsq̄ multitudinē/
 Origenes copiatq̄ p̄chat. Eandē cętenarij (quę modo posita est) signifi-
 cationē cōprobat Origenes: in secunda super Genesim home-
 lla dicēs. Centenarius numerus/ plenus in omnibus & p̄fectus
 ostendit̄: & totius rationalis creaturę cōtinēs sacramentū. si-
 Lucę. 15. cut in euāgelijs legit̄: vbi dicit/ quia habēs quis centū oves/
 ex quibus cū perisset vna/ relictis nonagintanouē in montibus:
 descēdit quęrere eā quę perierat. quāq̄ inuentā humeris suis
 reportauit: & posuit cū illis nonagintanouē quę nō perlerant.
 Est itaq̄ cętenarius: tot⁹ creaturę rationalis/ numerus. Hęc
 ille. ¶ Secūdo vero loco cętenarius premiu designat atq̄ mer-
 cedē sanctorū in celesti reglōe. quōntā ab antiquis: certo digi-
 2 torū inflexu atq̄ dispositōe/ collocatōeq̄ eorū & situ nume-
 ros ōnes designātib⁹: centenarius figurari solebat vngue in-
 dicit̄ dextrę manus fixo in mediū articulū pollicis eiusdē ma-
 nus. cū cęteri numeri ōnes ante cętenariū/ signari apud eos so-
 leant: certa quadā lege positionis digitorū sinistrae manus. Hu-
 iusmodi autē inflexio vnguis ipsius indicis dextrę in mediū polli-
 cis locū: speciē quadā circuli/ coronęq̄ representat ob inflexionē
 in gyru. Coronę vero figura manifeste insinuat p̄miū: s̄cctis qui
 legitime certarūt/ i regno celorū p̄paratū. ¶ Si testē huiusce si-
 gnificatiōis cętenarij quis exposcit: illico offert se Cassiodor⁹ au-
 3 thor grauissimus/ in cętesimi psalmi expositione dicēs. Merito
 sanctissimus iste qui in medio dom⁹ diuie misericordiā & iudi-
 cium domini pura mente cantauit/ hunc numerum centena-
 rium obtinuisse videtur: qui speculē desiderabilis coronę/ digi-
 torum dextrę manus inflexione designat: hoc donum marty-

rum: hoc est virginum munus. & quicquid est eximium in ec-
 2. Timo. 4. clesia: tall fructu peruenire demonstratur ad p̄m̄ium/ sicut
 dicit apostolus. De reliquo reposita est michi corona iustitię:
 quam reddet michi dominus in illa die iustus iudex. Orbis ipse
 terrarum hoc scemate fertur ambiri: celū in innumeris autho-
 ribus legit̄ esse conuexum/ stellas videmus spherica rotun-
 ditate fulgentes/ solem ipsum circuli pulchritudine radiare.
 Lunam quoq̄ certum est in hanc ventre formam: quando no-
 scitur esse perfecta. Et ideo consideremus cuius hęc persona
 sit meritū/ cuius elegantię comprobetur: vt in hoc calculo posi-
 ta esse videatur/ qui et p̄miorū ingentium continet dignita-
 tem/ & creaturarum celestium portat imaginem. Pudet enim
 dicere peccatis obnoxium: centenarij numeri foccūditate pro-
 uectum: & quod sanctorū diximus meritū applicatum: indig-
 gno michi fuisse collatum. Hęc Cassiodorus. Quocirca in scri-
 pturis id plerumq̄ obseruatum comperiemus: remunerationē
 & p̄m̄ia celestia centenario numero explicari, vt apud Mat-
 theum capite decimonono. Et omnis qui reliquerit domum
 vel fratres aut sorores / aut patrem aut matrem / aut vxorem
 aut filios / aut agros propter nomen meum: cętuplum accipiet
 & vitam æternam possidebit. Et apud Marcum capite decimo.
 Amen dico vobis / nemo est qui reliquerit domum aut fratres
 aut sorores / aut patrem aut matrem / aut filios aut agros /
 propter me & propter euangelium: qui non accipiet centes
 tantū nunc in tempore hoc: domos & fratres & sorores / & ma-
 tres & filios / & agros cum persecutionibus: & in seculo futuro
 vitam æternam. ¶ Demum tertio loco centenarius numerus:
 3 fructum & dignitatem virginalis candoris frequenter nobis
 explicat. q̄ quanto centenarius numerus trigenarium et se-
 xagenarium exuperat: tanto virginitatis status nuptialem
 qui per trigenarium / & vidualem qui per sexagenarium di-
 ctus est significari: p̄stabilitate vincit ac transcendit. vt
 merito illi centesimus respondeat fructus: ex semine in ter-
 ram bonam iacto enascens. Attestatur idipsum beatus Hiero-
 nymus: in primo libro contra Iouinianum dicēs. Centesimus
 & sexagesimus & tricesimus fructus / quis de vna terra & de
 vna semente nascatur: tamen multum differt in numero.
 Triginta namq̄ referuntur ad nuptias. nam & ipsa digito-
 rum coniunctio quasi molli osculo se complexans & fœderās:
 maritū p̄ngit & coniugem. Sexaginta vero ad viduas: eo q̄
 in angustia & tribulatione sint positę / vnde & superiori digito
 deprimitur, quantoq̄ maior est difficultas / experte quōdā vo-
 e. liij.

2. Timo. 4.

Matth. 19.

Marci. 10.

Hierony-
mus.

Inuptatis illecebris abstinere: tanto maius & premiū, Porro centesimus numerus (diligenter queso lector attende) de sinistra transferi ad dextrā/ & isdem quidē digitis sed nō eadē manu/ quibus in leua nuptæ significant & vidue: circulū faciens/ exprimit virginitatis coronā. Verum quoniā hæc beati Hieronymi verba (sicut & pleraq; alia sanctorū patrū prius posita dicta) plene intelligi non possunt: sine regula & arte numerandi & quosq; numeros explicandi per digitorum situs/ inflexiones atq; certas quasdam positiones/ ab antiquis olim obseruata: idcirco in calce huius opusculi/ hunc modum & ritum numerandi priscorum paucis explicabimus. vt quæ per illius ignorantiam abstrusa sunt & intellectui imperita: eo adaptato ac cognito/ euadant dilucida.

¶ Quid centesimus duodecimus numerus/ itidē & post centenariū vicesimus: mysticū signent. Cap. XXIII.

Entenariū vero consequens duodenariū: idem fere designat quod ante centenariū duodenariū / sed exuberantius atq; augustius: totam scilicet sanctorum in cœlesti ciuitate multitudinem atq; frequentiam. Vt enī centenariū antecedens duodenariū: præcipuos sanctæ sion & ecclesiæ præsentis patres complectitur/ sanctos inquam prophetas & apostolos: haud secus ex adfectione centenarij accrescens duodenariū/ sacratissimū supernæ Hierusalē & ciuitatem cœlestium cōprehendit cœtum: totamq; illam foelicissimæ regionis curiam. Quod vel ex Cassiodori patet sententia: in explanatione psalmi centesimi duodecimi dicentis. Vehementer admiror/ quotiens istum numerū reperio: ingentiū sacramentorū honore plenissimū. Ipse enim calculus apostolos complectitur/ ipse Israeliticū populum diuisit in tribus: futurā illam (sicut pater Hieronymus ait) significans beatitudinem duodenaria quantitate distinguit. Verbi gratia. vt primū locum habeant apostoli/ secundū prophetæ/ tertiu martyres/ quartum infantes post baptismū rapti/ quintū virgines/ sextum vere penitentes. vt sic vsq; ad duodeci partes per diuersas meritorū distancias gaudeatur. Hoc tangere videtur apostolus cum dicit. Alia claritas solis/ alia claritas lunæ/ alia claritas stellarū. Et alibi. Stella ab stella differt in claritate. Sic erit & resurrectio mortuorum. Quapropter iste psalmus post centesimum duodenario numero constitutus/ futuræ nobis beatitudinis imā-

Cassiodor⁹

1. Corin. 15

ginem compromittit: quando ad illam æternæ lætitie similitudinem / iugiter dominum a pueris præcipit esse laudandum. ¶ Cæterum centesimus vicesimus numerus/ a scripturis inuenitur itidem sæpius frequētatus: ob occultam mysterij quod cōtinet significantiam. Imprimis enim designat tempus penitentiae concessum hominibus: a prima denunciatione delendi generis humani vsq; ad tempus diluuij facti sub Noe. quæ admodum sextum Geneleos caput enarrat dixisse deum. Non permanebit spiritus meus in hoīe in æternū: quia caro est. Eruntq; dies illi centum viginti annorū. vsq; ad diluuiū scilicet: ad agendā penitentiam. Quod liquido declarat Hieronymus (vt eo assertor loco glosa ordinaria) dicens. Ne autem deus videatur crudelis/ quia locum penitentiae non dedit: adiungit/ erunt dies illi centum viginti anni. Non enim intelliguntur prædicti esse anni vite humanæ: cum post inueniatur homo amplius vixisse. sed intelliguntur ante annos viginti q̄ inciperet arca fieri (quæ facta legitur centū annis) deum ad Noe hoc dixisse/ prænucciando diluuium. non vite humanæ deinceps futurę præscribendo spacium: sed eorum quos erat diluuiū delaturus. Hæc Hieronymus. 2. ¶ Secundo idem numerus centenariū & vigenariū/ typū figuratq; veteris & nouę legis præfert: eorūq; qui in vtroq; testamento legis & euangelij præcepta implere laborant. quia ab vno ad quindecim continua serie sumptorum numerorū aggregata summa: cōficit centū viginti. Quindenariū autē/ vtriusq; gerit testamenti significationem: q̄ ex septenario & octonario simul cōiunctis exurgit. quorū hic ad nouum testamentū propter diē resurrectionis: ille vero ad vetus pertinet propter sabbatum. Cōprobat idipsum glosa ordinaria: explicans locum illum tricesimi quarti capituli deuteronomij. Moses centū & viginti annorū erat quando mortuus est. Vbi dicit. Si ab vno per naturalē ordinem vsq; ad quindecim: singulorum numerorū summas contuleris/ vnum scilicet & duo/ & tria/ & deinceps: centū viginti fiunt. Quindenariū vero: ex septem & octo conficitur. septē ad sabbatum refertur/ octo ad circuncisionem: quia octaua die circuncidebatur puer. Si vero ad nouū testamentum respicias: habes septem dona spiritus sancti/ & in octauo resurrectionem Christi. Centum viginti ergo eos significant: qui vel in veteri vel in nouo testamento/ legis & euangelij præcepta implere student. Similiter in actis apostolorū capite primo/ cum describitur surrogatio & ascriptio sancti Matthei in numerū apostolorum loco Iudæ proditoris: ait Lucas. Erat autem turba hominum simul fere centum viginti. Quod exponens Rabanus in glos

120

Gen. 6.

Hieronymus.

Cap. 11.

Deute. 34.

Actu. 1.

Rabaius. **Signi.** **sa** ordinaria dicit. Hic numerus centum viginti: congruit aetate
 et Mose. vt sicut sub hoc numero Mose defuncto / Ihesus suc-
 cessit: qui populum in terram promissionis induxit. sic veteri le-
 gi in ecclesia principatus Christi successit: verum Israel ducens
 ad regnum caeli. Iste etiam numerus ab vno vsq; ad quindecim
 crescit: habens septem & octo / typum nouae & veteris legis. Opor-
 tebat enim vt sacramentum quod legislator in annis exhibuit:
 hoc gratiae praedicatorum in numero designarent. ¶ Tertio loco
 numerus centesimus vicesimus quem explicamus: aeternam sa-
 ctorum beatitudinem in futura vita designat / propter habitudi-
 nem eius ad quindenarium iam expressam / vitae venturi saeculi
 designatum. Nempe septenarius & octonarius quindenarii
 partes: placidam caelestis patriae quietem insinuant. hic quidem
 corporum requiem in resurrectione vltima (quam signat) ventu-
 ram. ille vero: quietem animarum iam corpore solutarum. Atte-
 statur hoc glosa ordinaria in explanatione supradicti loci de eta-
 te Mose in qua mortuus est: ex deuteronomio adducti / dicens.
Deute. 34. Quia Moses centum & viginti annorum erat quando mortuus est:
 hoc significat tam eum quam ceteros patres veteris testamēti post
 perfectionem mandatorum dei quae est in duobus praecipis cha-
 ritatis / per gratiam Christi & sanguinis redemptionem / aeternae
 quietis & futurae vitae aptos esse. Centum viginti sunt anni legis-
 latoris: quo numero confirmata est altitudo Salomonici tem-
 pli. Primitiua quoque ecclesia post passionem & resurrectionem
 dominicam / ascensionem: hoc numero vtrorum gratiam spiritus sancti
 accepit. Quindecim namque qui ex septem & octo constant / fu-
 turam vitam significant: quae nunc geritur in sabbato anima-
 rum / perficietur autem in resurrectione corporum. In trigonum
 quoque quindenarius ductus / id est cum partibus suis annu-
 ratur: efficit centum viginti. Apte ergo / centenarius & vicensarius
 electorum beatitudo in futura vita signatur: & tertium domus
 dei caenaculum consumatur. quia post fidelium labores / post re-
 quietem animarum: plena ecclesiae felicitas in resurrectionis glo-
 ria complebitur. Porro hoc loco / tertium domus dei caenaculum:
 centenarius & vicensarius refertur consumatum / & paulo superius
 eo numero dicitur fuisse confirmata altitudo Salomonici tem-
 pli: quoniam vt secundus habet liber Paralipomenon capite ter-
 tio / altitudo domus domini aedificatae a Salomone: centum vige-
 nti cubitorum erat.
 ¶ Quid mysterij centenarius et quinquagenarius / cente-
 narius itidem & post quinquagenarium ternarius: in scriptu-
 ris habeant.

CAP. XXIII.

Entenari⁹ autē & quinquagenari⁹ numer⁹ in scri-
 pturis admodum sacrat⁹ habetur & mysticus:
 propter psalmorum numerum & certam quan-
 titatem / quam summa sua complectitur. Sunt
 enim (vt norunt omnes) centum & quinquag-
 inta psalmi: diuinorum mysteriorum refer-
 tissimi / & spiritu sancto dicti ante descripti. qui
 bus quotidianas deo laudes persolueamus / vt p-
 tenuitate nostra illos supernos ciues imitemur saltem in vmbra
 & remota imagine: qui habitant in domo domini / & in saecula
 saeculorum assidua psalmodia sunt ipsum laudaturi. De quo sa-
 ne psalmorum numero: Cassiodorus in calce expositionis psalmi
 septuagesimi ita dixerit. Patres nostri psalmorum nume-
 rum in veteris ac noui testamenti sacramentis ita crediderunt
 esse diuidendum. septem scilicet decades / ponentes in sabbat-
 tum: quod ad primam illam pertinet sine dubitatione culturam.
 octo vero / nostro tempore deputantes: qui resurrectionem
 domini per singulas hebdomadas die octaua veneramus.
 Ideoque per vtramque supputationem: vetus & nouum testamen-
 tum sacrat⁹ iste numerus dinoscitur continere psalmorum.
 Quod enim centum quinquaginta possunt in numero singulo-
 rum: hoc valent significare quindecim decades in ordine de-
 nariarum. eoque fit vt calculus iste psalmorum: nouo & veteri
 testamento competenter aptetur. Idem quoque in explanatione
 psalmi centesimi quinquagesimi: de eodem psalmorum nu-
 mero ita pertractat. Hic (inquit) totus ordo psalmorum / quan-
 tum humanum ingenium vestigare praualuit: duplici my-
 sterio noscitur esse decursus. Primum. sicut auctoritate pa-
 trum dictum est: noui & veteris testamenti sacramenta comple-
 ctitur. Septem quippe decades referuntur ad sabbatum: quod
 ad primam illam pertinet sine dubitatione culturam. Octo ve-
 ro / nostro tempore deputantur: qui resurrectionem domini die octaua /
 pia deuotione veneramus. Secundo quoque domino largiente
 prospeximus: quod centum quinquaginta diebus superdueto diluuii /
 criminibus suis terra diluta est. Sic psalmorum spiritualis abyssus /
 peccatis inquinata corda mortalium: vsq; ad iudicij tempus perpetua
 emundatione purificat. & fit nobis ex ipso salutare diluuii: quod
 nostrum sensum delictis sordidum reddit ablutum. Haec Cassiodorus.
 ¶ Sed & Augustinus in expositione psalmi centesimi quinquagesimi
 de eodem toto psalmorum numero in eandem ferme dixerit sen-
 tentiam: multorum etiam aliorum numerorum prius explicatorum
 mysticam afferens ibidem explanationem. Cuius totum orationis

Psal. 83.

Cassiodorus

Gene. 7.

contextum (et si diffusus admodum sit & prolixus) hic subieci-
 quoniam ad precedentium istidem & presentium quae in manibus
 sunt corroboracionem/admodum conferunt. Primum (inquit)
 Augustin⁹ quindenarius numerus/ex quo iste centum & quinquaginta
 (qui psalmorum est) numerus multiplicatur (quod enim va-
 lent quindecim in ordine singulorum/hoc valent centum quin-
 quaginta in ordine denariorum/ quonia quindecies deni eos faci-
 unt. hoc valent mille quingenti in ordine centenariorum: quo-
 niam quindecies centeni sunt. hoc valent quindecim milia in or-
 dine millenariorum: quoniam quindecies mille sunt) quindenari-
 us ergo numerus: concordiam significat duum testamentorum.
 In illo enim observatur sabbatum: quod significat quietem. In
 isto dominicus dies: qui significat resurrectionem. Sabbatum au-
 tem est dies septimus. dominicus vero post septimum: quid nisi
 Marc⁹ octavus/idem qui primus habendus est: Ipse enim dicitur etiam
 vna sabbati: ut deinde sit secunda/tertia/quarta/& deinceps usque
 ad septimum sabbatum. A dominico autem usque ad dominicum/
 octavus est dies: ubi testamenti novae revelatio declaratur/quod
 in veteri tanquam sub terrenis promissionibus tegebatur. Septem por-
 ro & octo: quindecim sunt. Tot sunt & cantica quae appellantur
 graduum: quoniam totidem fuerunt etiam templi gradus. De
 de etiam quinquagenarius numerus magni sacramentum pra-
 se gerit. Constat enim de septimana septimanarum: addito vno
 tanquam ipso octavo/ad quinquagenarium numerum terminandum.
 Septies quippe septem/quadragesima novem faciunt: quibus vno
 additur/ut faciant quinquaginta. Qui numerus quinquagenarius
 usque adeo magne significationis est: ut ex domini resurrectione
 Act⁹ tot diebus completis ipso quinquagenario die venerit super eos
 qui in Christo fuerant congregati/spiritus sanctus. Qui spiritus sanctus
 etiam in scripturis septenario precipue numero commendatur: si-
 ve apud Esaiam/sive in apocalypsi. ubi apertissime septem spiri-
 tus dei perhibentur: propter operationem septenariam vnius/
 eiusdemque spiritus. Quae operatio septenaria: per Esaiam propheta-
 tam ita commemoratur. Requiescet super eum spiritus domini/
 Esai⁹ spiritus sapientiae & intellectus/spiritus consilij & fortitudinis/
 spiritus scientiae & pietatis/& spiritus timoris domini. Ipse de-
 bet intelligi timor domini castus: permanens in saeculum saeculi
 Psal. 118. li. Serullem autem timorem consummata charitas foras mittit/&
 1. Ioan. 4. nos liberos facit ne serullica opera faciamus: quae sabbato prohi-
 Leui. 23. bentur. Charitas autem dei diffusa est in cordibus nostris/ per spi-
 Rhoma. 5. ritum sanctum qui datus est nobis. Hinc quoque spiritus sanctus
 septenario numero commendatur. Quinquagenarium vero: etiam

In quadraginta & decem dominus dispartitus est. Die quippe
 Act⁹ 1. quadragesimo post resurrectionem suam ascendit in caelos: ac
 Act⁹ 2. deinde completis diebus decem misit spiritum sanctum. quadra-
 genario scilicet numero/ temporalem in hoc mundo cohabitatio-
 nem commendans: quonia quaternarius in quadragenario nu-
 merus prevalet/ quatuor autem partes habet mundus & annus.
 Denario vero addito/velut mercede pro impleta lege bonis ope-
 Mat⁹ 20. ribus reddita: ipsa aeternitas figuratur. Huc quinquagenarium
 triplum habet centesimus et quinquagesimus numerus: tanquam
 eum multiplicaverit trinitas. Vnde & hac causa non inconuenienter
 intelligimus: istum numerum esse psalmorum. Nam & in illo
 numero piscium qui capti sunt retibus post resurrectionem mis-
 Ioan. 21. sis/ad centum quinquaginta additis tribus: velut admonitio videtur
 facta/in quot partes debeat iste numerus dispartiri/ ut ter
 habeat quinquagenos. quia ille numerus piscium habeat & aliam
 rationem longe subtiliorem & iocundioram: quae decem & septem in tri-
 gonum missis/id est ab vno usque ad decem & septem omnibus compu-
 tatis: ad eundem numerum perueniunt. In decem autem: lex/ in
 septem vero: gratia significatur. quia legem non implet nisi cha-
 Rhoma. 5. ritas dei diffusa in cordibus nostris per spiritum sanctum: qui se-
 ptenario numero significatur. Haec Augustinus. ¶ Secundo ve-
 ro loco numerus quem elucidamus/ utpote centesimus quiqua-
 gesimus/ nulla habita numeri psalmorum ratione aut considera-
 tione/ ut prius: insinuat utriusque nobis testamenti mysteria & sa-
 cramenta. Quod dilucide primum comprobatur Cassiodorus in ex-
 Psal. 89. planatione octogesimali noni psalmi/ & eo quidem loco qui de se-
 ptuagenario & octogenario conlunctos (qui simul complent cen-
 tum quinquaginta) significari utriusque legis diuine testamentum/
 Cassiodorus cum ait. Sed numerum septuagenarium legi potius decenter apta-
 mus: quae sabbatum diem septimum/ observandum esse praecipit.
 Octogenarium vero populo Christiano aptissime deputamus:
 qui octavum diem resurrectionis dominice sancta festiuitate ve-
 neratur/ ut duo testamenta per hunc numerum significasse videa-
 tur. Ipsa sunt enim praecipua: in quibus fideles animae saluberrima
 mentis vilitudine reguntur. Denique beatus Augustinus in
 praedicti psalmi octogesimali noni dilucidatione: eandem afferens
 Augustinus sententiam dicens. Septuaginta & octoginta: sunt centum quinquaginta.
 In centum vero & quinquaginta/ eadem significatio est:
 quae in quindecim. denarius enim in quindecim ductus: constitu-
 nit totum hunc numerum. Insuper & quindenarius ex denomi-
 nationibus septuagenarii & octogenarii simul sumptis: scilicet se-

ptenario & octonario / compactus est. Nullus enim est qui nesciat: quindecim ex septem et octo constare. Septem signat veter testamentum: propter sabbatum quod obseruari mandabatur. Obseruabant enim patres veteris testamenti septimum diem / septimam septimanam / septimum mensē / septimū annū septimae decadis: qui iubilus dicitur. Octo vero: nouum designat testamentum / propter resurrectionem domini octaua die factā. Inde sunt quindecim gradus in templo: in psalmis / quindecim cātica graduū. Inde etiam quindecim cubitis aqua diluuij super montes summos excreuit. ¶ Deinde numerus centesimus quinquagesimus tertius a scripturis etiam celebratus est: eo potissimum in loco euangelij / qui refert post rete missum ad dextram nauis iussu domini / a discipulis post resurrectionem domini piscatus intentis conclusos esse & captos pisces centum quinquaginta tres: sine retis fractura. Quo quidem numero designatur sancta electorum ecclesia / in regno caelorum beatitudinem adeptā: ad quam per bonam operationem & fidem trinitatis / tanquam rectam viam perueniunt. Id luculenter beatus Gregorius in sua praedicti euangelij homelia diffuseque demonstrat: dicens. In testamento veteri: omnis operatio per decalogi mandata praecipitur. In nouo autem: eiusdem operationis virtus per septiformem gratiam spiritus sancti multiplicatis fidelibus datur. quem propheta denunciāns dicit. Spiritus sapientiae & intellectus / spiritus consilij & fortitudinis / spiritus scientiae & pietatis: & respicit eum spiritus timoris domini. Sed ille in hoc spiritu operationem percipit: qui fidem trinitatis agnoscit. ut et patrem & filium & eundem spiritum sanctum: vnus virtutis credat / vnus substantiae esse fateatur. Quia igitur septem quae superius diximus: per nouum testamentum latius data sunt / decem vero praecipua / per vetus: omnis nostra virtus & operatio / per decem & septem potest plene comprehendere. Ducamus ergo per trigonum / decem et septem: & veniunt quinquaginta vnum. Qui profecto numerus a magno mysterio non vacat: quia in testamento veteri legimus quod annus quinquagesimus / iubilus vocari iussus est / in quo videlicet cunctus populus ab omni operatione quiesceret. Sed vera requies in vnitatis est: diuidi quippe vnum non potest. vbi enim scissura diuisionis est: vera requies non est. Ducamus igitur per trigonum / quinquaginta & vnum: & fiunt centum quinquaginta tres. Quia igitur & omnis operatio nostra in fidem trinitatis exhibita / ad requiem tendit: decem et septem ter ducimus / ut ad quinquaginta vnum venire debeamus. Et quia vera nostra requies tunc est / cum ipsam iam cla-

Gene. 7.
153

Ioan. 21.

Gregorius

Esa. 11.

ritatem trinitatis agnoscimus: quam in vnitatis diuinitatis esse certum tenemus / quinquaginta & vnum ter ducimus: & electorum summam in superna patria / quasi centum quinquaginta trium piscum numerum tenemus. Post resurrectionem ergo domini missum rete / dignum fuit ut tot pisces caperet: quot solummodo electos clues supernae patriae designarent. Haec Gregorius: quae diligenti attentione sunt annotanda.

¶ Quid ducentenus numerus / trecentenus / quadringentenus & quingentenus: in scriptura designant. CAP. XXV.

Aeterum quemadmodum dicit glossa ordinaria explanans illud verbum euangelicum / Ioannis sexto capite scriptum. ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis: ut vnusquisque modicum quid accipiat. centenarius duplicat significat perfectionem bonae actionis & rationalis scientiae. quae erudiendis in fide non sufficiunt: nisi eis altitudo theologiae addatur. quae animas per bonam operationem purgatas / & per scientiam rerum creaturarum illuminatas: ad consummatam spiritualium refectionum plenitudinem perducit. Ex quo liquet: numerum ducentenum significare perfectionem bonorum operum et philosophiae mundanae / quae via rationali & ductu ratiocinationis doctrinalis: nos inducit in cognitionem creaturarum. ¶ Trecentenus vero numerus significat vno modo sensus nostros corporeos tum exteriores tum interiores / sensus item spirituales animae (qui cognatione quadam et germanitate ad corpus sumuntur) perfecte repressos: atque ad virtutis accommodatos vsu. Sicut in explicatione illius loci euangelici apud Marcum cap. decimoquarto. Poterat enim vnguentum istud vendari plusquam trecentis denarijs: & dari pauperibus / inquit Hieronymus: ut ibidem adducit glossa ordinaria. Sub pretextu auaritia: Iudas mysterium loquitur fidelis. Etenim nostra fides trecentis emittitur denarijs: id est decem sensibus / per corpus / animam & spiritum triplicatis. ut & nos sicut Gedeon trecentorum virorum numerum assumens: aliorum castra pauperes spiritu fractis sagunculis nostris cum tubis et lucernis destruamus. & sicut Abraham cum trecentis viris spolia diuidamus ad vesperam. ¶ Designatur item trecenteno numero perfecta trinitatis cognitio / interdum vero sanctae crucis mysterium: quod thau littera hebraea figuram crucis praefert / trecentenum numerum designet apud Iudeos. Vtraque harum significationum manifeste colligitur ex glossa ordinaria exponente locum.

200

Ioan. 6.

300

Mar. 14.

Hieronymus.

Iud. 7.

Gene. 14.

Iudic. 7. illum scripturæ / Iudicum septimo capite positum: vbi dominus ait ad Gedeon. In trecentis viris qui lambuerunt aquas libera bo vos: & tradam in manu vestra castra Madian. Ait enim primum. ex Origene in homelia nona super librum Iudicum. Trecenti sunt soli electi / probati & ad victoriam consecrati: qui etiã ipso numeri sacramento obtinere aduersarios possunt. Trecenti enim sunt qui tertio centena multiplicant: & perfectę trinitatis numerum ferunt. sub quo numero: omnis Christi censę exercitus. in quo obtinemus: vt etiam nos mereamur ascribi. Rursum eodẽ loco ex Gregorio. Solet in centenarij plenitudo pfeatonis intelligi. quid ergo in trecentis: nisi perfecta cognitio trinitatis / Deinde eodẽ loco ex Gregorio subnectit. Trecentorũ numerus in thau littera continetur: & per speciẽ crucis designatur / quæ crucis formam tenet. Cui si per transfuersam lineã id quod in cruce eminet adderetur: non iam crucis specles sed ipsa crux esset. Quia ergo hic numerus in thau littera continetur / et per eam species crucis ostenditur: merito in his trecentis Gedeonẽ sequentibus illi designantur / qui abnegant semetipsos / tollunt crucem suam & sequuntur Christum. de quibus etiã dicitur apud Ezechielem. Signa thau super frõtes virorũ gementium & dolentiu. Deinde eodem loco rursus dicitur. Hic numerus trecentenarij factę crucis: etiã in vernaculis Abrahę aduertendus est / per quos fratrem ab hostibus liberauit / quando eum Melchisedech magno mysterio benedixit. Quia enim exuberant decem & octo: videtur significare / quo tempore fieret victoria per crucẽ atq; benedictio: id est tertio / quod futurum erat sub gratia. Nã primum est ante legem / secundum sub lege / tertium sub gratia. Singula vero tempora / senario significata sũt numero: propter perfectionem. ter enim sens: decem & octo sunt. Vnde & mulier decem & octo años habebat in infirmitate: quam curuam saluator erexit. Deniq; eandem fere exprimit sententiam Isidorus / adductus in glosa ordinaria in explanatiõẽ illius loci scripture: decimoquarto Geneleos capite positi. q; cũ audisset Abrahã captũ Loth fratrem suum: numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo / & persecutus est eos vsq; Dan. vbi dicit Isidorus. Abraham in trecentis decẽ & octo aduersarios debellauit: quia nos in sacramẽto crucis / quam littera thau repræsentat: q; trecenta significat / quinq; sensus carnales nos a tea varijs vicijs captiuantes superam. Decem vero & octo ex ternario & senario multiplicatus / fidem trinitatis et perfectionem significat operis: quibus virtutum contra vicia / plena victoria perficitur. ¶ Sunt præterea vtriq; per celebres & graui autoritate /

qui per trecentos & octodecim vernaculos Abrahę quibus hostes profligauit & excussit predam de manibus eorum: signatos esse & præmonstratos putant trecentos & octodecim grauilimos patres / qui in cõcilio Niceno vnanimi sententia & vno ore determinarunt filium dei *ουνοϋσιον* esse / id est consubstantialẽ patri / & de patris substantia æterne genitum. contra blasphemias & impietate Arii: oblatrãtis filium dei esse creaturam / neq; deo patri coæternum / sed ex nõ existentibus productum: vt per ipsum tanq; instrumentum mundus iste produceretur. Quas meras insanias a patre mendacij adiuuentas / execrata est catholica ecclesia: & orthodoxæ fidei sententiã a celeberrimis illis patribus latam plenissime amplexata. Nempe & in Abrahę vernaculis & contionis Nicenæ patribus / idẽ cõperitur omnino numerus: vt hic per illum præsignificatus nõ imerito credi possit. Respondet & confirmat in vtriusq; opus / atq; officium. Vt enim serui illi Abrahę hostilem fuderunt insigni victoria exercitum: ita & sacrosanctæ synodi Nicenæ patres / eodẽ profusus (vt diximus) numero comprehensi: vesanam hereticorum cohortem / & turbam dæmonicã sibilã dira mouentem contra Christi diuinitatẽ / grauiq; turbine infestantẽ dei ecclesiã: debellarunt / egerunt in fugã / atq; subneruarunt. præstiteruntq;: vt victrix veritas celebrẽ egerit de hostibus suis triumphũ. Cæterũ determinatus ille numerus grauilimorũ patrũ cõciliij Niceni / q; tantus scilicet fuerit quantum nominauimus: cum ex alijs passim habetur / tum ex beato patre Hieronymo / ita ad Damasũ summũ pontificem scribente. Precatur ergo cõsiliarius tuus: vt vox ista psallentium in sede Romana die noctuq; canatur. & vt in fine cuiuslibet psalmi / siue in matutinis horis siue vespertinis: coniungi præcipiat apostolatus tui ordo. Gloria patri / & filio / & spiritui sancto. sicut erat in principio / & nunc / & semp: & in sæcula sæculorũ. Amen. Istud carmen omni psalmo coniungi præcipias: vt fides trecentorũ octodecim episcoporũ Niceni cõciliij / etiam vestri oris consortio declaretur. Hæc Hieronymus. ¶ At vero quadringentenus numerus: durę seruitutis filiorum Israel in Aegypto / & hominũ sub peccati iugo oppressionis est descriptiuus. Nam decimoquinto Geneleos capite legitur dñs dixisse ad Abraham. Scito prænoscens q; peregrinũ futurũ sit semen tuũ in terra non sua: & subijcient eos seruituti & affliget quadringentis annis. Idem etiam cõmemorat beatus Stephanus in actis apostolorum capite septimo: dicens de Abraham. Locutus est autẽ ei deus / quia erit semen tuum accola in terra aliena: & seruituti eos subijcient / & male tractabunt eos annis

Gene. 14.

Arius

Hieronymus.

400

Gene. 15.

Actũ. 7.

Gala. 3.

quadringentis. At vero beatus Paulus ad Galatas scribens/tertio suae epistolae capite supradictis quadringentis annis adijcit triginta annos: cum ait. hoc autem dico testamentum confirmatum a deo/ quae post quadringentos & triginta annos facta est lex non irritum facit: ad euacuandas promissiones. In Genesi vero & enarratione sancti Stephani: illorum triginta annorum non fit expressa mentio. aut quia non idem sumitur exordium et finis supputationis annorum: hic & illic, aut quia aliquando in scripturis ubi magnus ponitur numerus minori adiectus: minor numerus causa breuitatis praetermittitur/ ubi non diligentia numerandi sed magnitudo tantum demonstratur. Solet enim plerumque scriptura ita numerare tempora/ ut quod summa numeri maioris paululum excreuit aut infra est: non computetur. Quoniam igitur in fornace ferrea

Exo. 1.

Aegypti populus Israeliticus igne tribulationis fuit excoctus & graui pressus seruitute: Aegyptus autem (quod tenebrae interpretatur) statum qualitatemque peccati insinuat/ quod hominem interioribus inuoluit tenebris: haud absurde quadringentesimo numero/ oppressio hominis sub onere & sarcina viciorum exprimitur: ipsum in captiuitate redigentium. ¶ Denique quingentesimus numerus perfectionem quietis figurat: quoniam sit de quinquagenario decies ducto, quinquagenarius autem requiem: & denarius perfectionem signat. ut superiora monstrauerunt. Vnde beatus Gregorius exponens illud verbum Iob primo cap. quod ipsi Iob fuerunt quingenta iuga bouum & quingentes aequae: ait. In quinquagenario numero/ qui septem hebdomadibus ac monade addita impletur: requies designatur. denario autem numero: summa perfectio exprimitur. Quia ergo fidelibus perfectio quietis promittitur: quasi quinquagenario decies ducto/ ad quingentesimum peruenitur.

Iob. 1.
Gregorius

¶ Quid sexcentenus numerus / septingentesimus / octingentesimus / & nongentesimus: in scripturis insinuat. Cap. XXVI.

600

Sexcentenus autem numerus operum perfectionem significat & completionem: quemadmodum senarius eius denominans. Vnde glossa ordinaria dilucidans illum locum Geneseos capite sexto positum. Erat Noe sexcentorum annorum/ quando diluuij aquae inundauerunt super terram: ait ex Isidoro. Quingentorum annorum erat Noe: cum precepit ei dominus ut arcam faceret. & sexcentorum: cum iam ingressus esset. vnde colligitur per centum annos arca fabricata. Centum vero anni: significant singulas aetates seculi. Vnde sexta completis quingentis usque ad

Gene. 6.

sexcentos: significat in manifestatione euangelij ecclesiam constructam. Secundus quoque mensis sexcentesimo anni: significat senariam aetatem. duo enim menses: sexagenario dierum concluduntur. A senario autem: sexaginta nuncupantur/ & sexcenti/ & sex milia/ & sexcenta milia. & deiceps in maioribus sumis: dum per eundem articulum numerus surgit. Maiores autem numeri/ suorum minorum a quibus primus denotantur & accipiunt originem: seruant etiam significationem.

¶ Porro sexcentesimo sexagesimo sextus numerus designat interuallum annorum/ a tempore incarnationis domini nostri usque ad subdolum legislationem pseudoprophetae Mahometi. qui circa finem imperij ipsius Heraclij anno domini sexcentesimo sexagesimo sexto aut circiter: pestiferam dedit legem carnalibus hominibus/ euangelicae doctrinae omnino contrariam: qua maior mundi pars nunc corrupta deploratur/ & in bestiales lapsa mores. Vnde & ipse in Apocalypsi signat nomine bestiae: praeteritum declinatio cap. ubi numerus annorum expresse recenset/ ab aduentu domini nostri in carnem usque ad illius tempora transactorum: cum ibidem dicitur. Hic sapientia est. Qui habet intellectum: computet numerum bestiae. Numerus enim hominis est: & numerus eius/ sexcenti sexaginta sex. Quae locum explicantes glossa ordinaria & Nicolaus Lyrensis: vna eademque sententia eum censent intelligendum de authore sacrilego sectae Agarenorum/ spurcissimoque Mahumete. cuius annos ibi expressos ostendunt significari litteris dictionis graecae eo in loco positae: scilicet Anthemos/ quae contrarium significat. quia haud dubie ipse fuit Christo contrarius & antichristus/ aut eius antesignanus & primarius praecursor. ¶ Septingentesimus autem numerus perfectam significat quietem: quae ex centenario qui perfectionem signat/ in septenarium quietis numerum ducto: exurgit. Vnde quod dicit Isidorus de numero septenario/ loquens de Enoch septimo gradu ab Adam distante: hoc modo. Enoch septimus ab Adam placens deo/ qui & translatus est: septimam quietem significat. ad quam transfertur: qui tanquam sexta die/ id est sexta aetate seculi per Christi aduentum formatur. idem quoque censendum est de septingentesimo ab eo denominato/ necnon de septingentis septuaginta septem: triplici denotatione septenarij/ perfectioris quietis rationem designantibus. ¶ Sic octingentesimus numerus/ futurae resurrectionis gerit indicium: quod octaua die a mortuis resurrexit Christus/ & placidae itidem quietis in superna ciuitate Hierusalem perpetuo habendae: post peractum iudicium in anima & corpore glorificato. Siquidem haec interminata quies & finem nunquam habitura: dicta est iam superius per octonarium designari.

666

Apo. 13.

700

Gene. 5.
Isidorus.

800

Cap. 7.
900

præfert Imaginē: quia ex centenario perfectionis indice / & no- uenario ob reuolutionem ternarij in seipsum / diuinæ triadis si- gnificationē gerente: confurgit atq; compactus est. Quinimo quoties maioris numeri & in amplā crescētis summā signifi- cationem querimus: minorem illi respondentem & a quo deno- minationem sortitur / attendamus. quoniam consimilis & pe- ne eadē in minori & suo maiori: comperitur designatio.

¶ Millenarij / decē millū / cētū millū & mille millū: Spiritualls & mystica in scripturis significatio. Cap. XXVII.

1000

Emum millenarius numerus in sacris eloquijs plerumq; consumatam perfectionē absolutāq; significat. vt perhibet beatus Gregorius in vltimo libro moralium: exponens illud verbum libri Iob / in quadagesimo secundo capite pos- situm. q; fuerunt ei mille iuga bouum / & mille asinæ. & duplicem supradictæ significationis causam assignat. Primam sic. Apud sæcularem

Gregorius

quidem scientiā millenarius numerus idcirco perfectus habe- tur quia denarij numeri quadratū solidum reddit. Decē quip- pe decies ducta / fiunt centum: quæ iam figura quadrata / sed plena non est. Vt autem in latitudinem surgat & solida fiat: rursus centum / decies multiplicatur: & mille fiunt. Secundā vero causam ita exprimit. Sed quia cuncta hæc per sacre scri- pturæ celsitudinem proficiendū transcendimus: ibi millenariū vnde sit perfectus inuenimus. Millenarius plane numerus in sa- cro eloquio perfectus accipitur: quia appellatione eius / vniuers- fitas designatur. Vnde scriptū est. Verbi quod mandauit in mil- le generationes. Cum enim nequaq; credendum sit: q; ad cen- tum generationes mundus extenditur: quid aliud mille gene- rationibus / nisi vniuersitas generationum figuratur? Accedit eidem sententiæ Augustinus in explanatione psalmi centesimi quarti: & illius eiusdem loci iam expressi elucidatiōe. Mille (in- quit) generationes: propter numeri perfectionem pro omnibus intelligendæ sunt. Id est: q; diu generatio generationes sequen- do succedit: tam diu mandatū est: vt uendum esse ex fide. Quod obseruat populus dei / filij promissionis: nascendo vententes / & moriendo abeuntes: donec omnis generatio finatur. quod millenario numero significatum est: quia per denarij numeri solidum quadratum decē decies / & hoc decies: ad mille perue- nit. ¶ Interdū & millenarij nūcupatione / finitus numerus pro infinito ponitur in scripturis. Vt cū dicit psalmus octogessimus nonus. Quoniā mille anni ante oculos tuos: tanq; dies hester-

Psal. 104.

Augustin⁹

Psal. 89.

na que præterijt. Et psalmus nonagesimus. Cadent a latere tuo mille. hic enim: copiosa sed numero indeterminata cadentium esse multitudo significatur. illic vero: indefinita multorum an- norum duratio / quæ apud deum tanq; dies vnus reputatur. Et hæc infinitæ rei per finitam designatio / ipsius millenarij nun- cupatiōe: frequens in sacris litteris occurrit / vsq; venit. ¶ Idē quoq; decem millū nūcupatione designari comperitur: nume- rosa scilicet multitudo / certo tamen numero nobis haudquāq; definita. vt cū dicit psalmus sexagesimus septimus. Currus dei decem millibus multiplex: significatur eo numero teste Cassio- doro / innumera sanctorū dei multitudo. & psalmus nonagesi- mus / dicens. et decem milla a dextris tuis: illius numeri expres- sione / copiosam & minime nobis constantem innuit cadentiū a dextris dei turbam. vt etiam author est Cassiodorus. ¶ At ve- ro duodecim millia / sacratu in Apocalypsi numerus seruorum dei / & ex singulis tribubus signatorū in frontibus suis: sanctā vnus ordinis beatorum coelestis regni insinuat multitudinem. Qui si in seipsum ducatur: constituet quadratū suū / centū qua- draginta quatuor millia / completū sanctorū numerū: ex singu- larū tribuū numero conflatum atq; collectum. perinde atq; si duodenarium in seipsum duxeris: confurget ilico centenarius & quadagesimus quartus numerus / eius quadratus. Qui sane numerus centum quadraginta quatuor millium / tanq; tota si- gnatorum ex duodecim tribubus cōpletāq; summa: expressus habetur septimo Apocalypseos capite / itidem & decimoquar- to. vbi dilect⁹ deo discipul⁹ i spiritu vidit illū sanctorū numerū stantem cum agno super montē Sion / sanctorū inquam: quos numerus ille significat (vt ait glosa) in virginitate perfectissi- mos / & in fide trinitatis ex quatuor mundi partibus collectos. Eiusdem quoq; sacri numeri rationem assignans glosa in septi- mo eiusdem libri capite: ait. Per duodecim / habemus eos: qui fide trinitatis in quatuor mūdī partibus sunt signati. & vt hos perfectos ostendamus: duodecim per quatuor multiplicamus / & fiunt quadraginta octo. Vt vero ad trinitatē hæc perfectio referatur: quadraginta octo per tria multiplicamus / & sic fiunt centum quadraginta quatuor. ¶ Centū milla vero in scripturis & mille milla exprimuntur: tum ad magnam designandā copio- samq; multitudinem / tum ad insinuandam perfectionem rei de qua habetur sermo / q; hic ex ductu denarij in centum milla: il- le vero ex denarij ductu in decē milla enascatur. Denarius au- tem / cētenarius & millenarius: perfectionis sunt numeri. Nepe decies decem milla: cōstituunt centum milla. et rursus decies

Psal. 90.

10000

Psal. 67.

Psal. 90.

12000

Apoca. 7.

14 4000

Apo. 14.

100000

1000000

Dani. 7.

Gregorius

Dionysius

1000000

centum milia: cōponūt & aggregant mille milia. De hoc autē postremo numero habet Daniel capite septimo, milia milium ministrabant ei / & decies milles centena milia assistebant ei. Quem locum exponens Gregorius (vt glosa refert ordinaria) ait. Supernorū ciuū numerus: & infinitus / & definitus est. deo nūerabilis: & nobis innumerabilis. Beatus vero pater Dionysius capite decimoquarto de cōlesti Hierarchia: de eodem numero differēs ait. At hoc item spiritali discussiōe & magisterio dignū puto: quāobrem scripturę sanctę traditio de angelis loquēs / milia milium esse dicat / & decies milles dena milia: sup̄mos humanos numeros in seipso inuoluens atq; multiplicās / perq; hos: cōlestium substantiarum ordines nobis esse innumerabiles / apertis rationibus pandens. Sunt enim profecto plurimę cōlestium militię spiritūū: quę mortalium nostrorum numerorum infirmū breuemq; modū longe transcendunt / atq; ab sola sua eminentissima & cōlesti intelligentia atq; notione: scite sint ac diffinitę. ¶ Vbi obiter annotatu non censetur indignū: omnes quidem libros i priore numero ex septimo Danielis capite adducto conuenire atq; conspirare / habereq; milia milium ministrantium ei. qui numerus (vt scite & exacte annotat adiectū supradictō sancti Dionysij loco scholiū) tetragonus est / atq; quadratus ipsius millenarij. quādoquidem mille si in se ducatur / dicendo milles mille: constituunt milia milium / siue mille milia / siue milles milia. Nam hęc omnia: sola voce discrepāt. In qua quidem multiplicatiōe: millenarij / radix est. mille milia vero siue milia milium: eius quadratus. ¶ In secundo vero numero scilicet assistentū ipsi antiquo dierum: diuersi libri iter se multū discrepant. Nempe nōnulli codices habent. & decies centena milia assistebant ei. qui numerus coincidit in summa / cum p̄cedente numero: scilicet milibus milium. cū decies centū: reddāt mille. quēadmodū recte annotat scholiū: ad supradictum Dionysij locū adlectū. Et hi libri videri possunt ea in parte mendosi: q; eundem secundo loco enunciat numerū / quem primo. cum ex natura copulationis & ratione enunciandi: alter videatur potius posteriore sententia numerus inui / q; priore. ¶ Alij vero codices habēt in secūda clausula. & decies milles dena milia: assistebant ei. quēadmodū adducit beatus Dionysius. qui sane numerus: etiā quadratus est (sicut & prioris sententię numerus) consurgens ex ductu decem milium in seipsa. Quare yterq; numerorū a beato Dionysio nominatorū ex Daniele: tetragonicus est. prior / ex millenarij i se ducto: posterior vero / ex decem milibus in se reuolutis consurgens. Sunt autē

mille & decem milia: sup̄mi rerū humanarū numeri & extremę summę. idcirco vt luculēter explicat tibi scholiū: angelicus numerus a Daniele semel & iterū designatus / sup̄mos humanos numeros in seipso cōuoluit atq; multiplicat. vt dicit beatus Dionysius. ¶ Tertij vero codices sacri habent in secūdo illius sententię Danielis contextu & decies milles centena milia assistebant ei. quēadmodū codices nostri latini: quos habemus in manibus. qui sane numerus est omnium multo maximus / reddens milles mille milia. cū decies centena: cōstituunt mille. & ipsa adiecta milles milibus: haud dubie aggregant milles mille milia. Estq; hic numerus / cubicus millenarij: procreatus ex ductu radice in suum tetragonū. Si enim mille duxeris in mille milia: protinus conficiuntur milles mille milia. ¶ Verū cum ab vnitāte / simplicissimo numerorū p̄cipio auspiciati: per intermedios & interstitēs numeros ad numerosam illam summā milles mille milia complectētem / determinationem hactenus protraxerimus: complicanda sunt hic vela. ne vterius progressi: in charybdim cōfusionis voraginēq; incidamus. quādoquidem ex his quę pertractata sunt: facile erit cuiq; coniectare / ad iutriceq; ratione perquirere / numerorum hic non explicatorum significatiōe atq; sacramenta. Eni uero sacrarū litterarū amplitudo vt hortus est amenissim⁹: omni genis florū generibus mirifice refertus. vbi quot iueneris numeros (taceo inter aliorū mysteriorū tibi cōtentorū arcana) tot offēdes spiratissimos & suauē olētes flores: animū diuina cognoscēdi cupidū miro odore spūaliter reficiētes. Itaq; hūc ingressus hortū decerpisti alios quātos numerorū flores: nō insuaues plane aut iucūdos. Vtq; suā diffundāt fragrantia / & gratū i oēs spargāt odorē: eisdē laetius explicui. Nō tamē cūctos me decerpisse flores hui⁹ hortū redolētissimū: quispiā crediderit. Ingrediatur quicūq; volet hūc paradisu voluptatis: inueniet q̄ plurimos esse relictos flosculos quos adhuc decerpit / & alios tam dulci odore imbuat ac recreet. Omnibus sane patet huius hortū ingressus / & darur facultas hos imarcessibiles numerorū flores decerpēdi: in quorū certatim curratur odorē / nam cōficiunt vnguentū optimū. Ceterū dedita opera in hac florū collectiōe citant sacros auctores / explanatiōes glosarū / & loca scripturarū: i quibus numerorū qui declarabantur fiebat mentio. ne meo sensū aut iudicio videret numerorū significatiōes cōfingere: sed aliorū autoritate nixus / a p̄scis positas explicare. nolui enim transgredi antiquos terminos: quos posuerūt patres nostri. Demū cū numeros quosuis explicādi per digitorū cōiunctiōes / flexiōes / atq; certas

Dani. 7.

Prouer. 23

quasdam positiones / rationē atq; modum ab antiquis obseruatum (vt pollicti fumus) demonstraerimus: huic nostro instituto extremam manum imponemus/receptulq; canemus.

¶ Quomodo antiqui / numeros omnes per certas digitorū figuraciones: significare sunt soliti. Cap. XXVIII.

Vontam sicut in vicefimo secūdo capite dicitur est illa Hieronymi verba: quibus euāgelicam de cētesimo / sexagesimo & tricesimo fructu seminis facti in terram bonam / parabolam exponit / ibidem adducta: citra certā in digitis numerandi rationem plene percipi non possunt. similiter alia multa sanctorum patrum dicta superius posita / & alijs quoq; locis passim occurrentia / ab illa in digitis numerandi regula ita pendent: vt sine eius cognitione vix bene queant intelligi. Idcirco quæ de illa explicandorū numerorū arte per digitorū notas & signa / a venerando patre Beda imprimis docto sacerdote / & in sacrarū litterarū lectione admodū exercitato / litteris mandata fuere: ad verbū hic describemus: quo permulta authorum loca alloqui subobscura / dilucidius capi valeant.

¶ Cū dicit (inquit) vnū: minimū in leua digiti inflectens / in mediū palmæ locū figes. Cū dicit duo: secundū a minimo flexum ibidem impones. Cū dicit tria: tertiu similiter inflectes. Cū dicit quatuor: itidem minimū leuabis. Cū dicit quinque: secundum a minimo similiter eriges. Cum dicit sex: tertiu nichilominus leuabis / eo solo qui medicus appellatur in mediū palmæ fixo. Cum dicit septem: minimū solū supra palmæ radicē cæteris interlin leuatis impones. Iuxta quē / cū dicit octo: mediū dicitū. Cum dicit nouē: mediū e regione compones. ¶ Cū dicit decem: vnguem indicis in medio figes articulo pollicis. Cum dicit viginti: summitatē mediij digiti inter nodos pollicis & indicis arte figes. Cum dicit triginta: vngues indicis & pollicis blando cōiunges amplexu. Cum dicit quadraginta: interiora pollicis lateri vel dorso indicis superduces / ambobus dūtaxat erectis. Cū dicit quinquaginta: pollicē exteriore articulo instar græcæ litteræ gāma γ curuatum ad palmā inclinabis. Cum dicit sexaginta: pollicē vt supra curuatum indice circūflexo distinger a fronte præciges. Cū dicit septuaginta: indicē vt supra circūflexū pollice in longū tenso implebis / vngue illius dūtaxat erecto trans medium indicis articulum. Cum dicit octoginta: indicem vt supra circūflexum pollice in longum extenso implebis / vngue videlicet illius in medium indicis articulo

lum fixo. Cum dicit nonaginta: indicis inflexi vnguem radicis pollicis erecti infiges. Hactenus in leua. ¶ Cētū vero in dextra: quomodo in leua decem facies. Ducēna in dextra: quomodo viginti in leua. Eodem modo & cetera vsq; ad nongenta. ¶ Item mille in dextra: quomodo vnū in leua / sinistraq; manu. Duo milia in dextra: quomodo duo in leua. Et cetera vsq; ad nouem milia. ¶ Porro decem milia cum dicit: leuam in medio pectoris supinam appones: digitis tantum ad cælū erectis. Viginti milia cum dicit: eadem pectori expansam late superpones. Triginta milia cum dicit: eadem prona sed erecta / pollicē cartilagini mediij pectoris immittes. Quadraginta milia cum dicit: eandem in vmbilico erectam supinabis. Quinquaginta milia cum dicit: eiusdem pronæ sed erectæ pollicem vmbilico impones. Sexaginta milia cum dicit: eadem prona femur leuum desuper comprehendes. Septuaginta milia cum dicit: eandem supinam femori superimpones. Octoginta milia cū dicit: eandem pronam femori superpones. Nonaginta milia cum dicit: eadē lumbos comprehendes / pollice ad ima verso. ¶ At vero centum milia / ducenta milia / & cetera vsq; ad nongenta milia: eodem quo diximus ordine / in dextra corporis parte cōplebis. ¶ Decies autem centena milia cum dicit: ambabus sibi manibus cōfertis / inuicem digitos implicabis. ¶ Hæc quæ prisca antiquorum morem in explicandis certo digitorum manuumq; situ & flexu numeris ostendunt / adlecta sunt strictim et breuiter: non tam vt eis vtamur / q̄ vt ipsa cognoscamus. Eni vero illorum vsus non est nobis apprime necessarius: qui & voce et scripto expeditius quemlibet numerum / q̄ flexibus illis & signis expromere possumus. Cognitione vero illorum magnopere nobis conducit: vt ipsorum adminiculo & præsidio tuemur ad intelligenda sacrorum authorum scripta. quæ his ignoratis: abstrusa sunt / inuoluta ac imperuta. eaq; vta & mysticis tridem numerorum sacramentis ducamur ad eū perfectius agnoscendū / syncertusq; colendū: qui omnium numerus est atq; mensura. Cui sit honor & gloria in sempiterna seculorum sæcula. Amen.

¶ Opusculi de mystica numerorum significatione / finis.

Index capitum presentis opusculi.

Quid unitas/numerorum fons & origo designat.	Cap. I
Quid binarius in scripturis insinuat.	II
Spiritualis/ternarij in sacris litteris intelligentia.	III
Quid sacramenti quaternarius continet.	III
Mystica quinarij et senarij designatio.	V
Quid septenarius continet mysterij.	VI
Adhuc de septenario;& simul quid octonarius in scriptura representat.	VII
Nouenarij & denarij mystica explicatio.	VIII
Quid significationis in sacris litteris contineat numerus vnder denarius & duodenarius.	IX
Quid decimustertius numerus & decimusquartus: mysticū designant in vsu sacrarum litterarum.	X
Quinti supra decimum/itidem et sexti numeri:mystica expositio.	XI
Septimi & octavi supra denarium numeri: mystica & spiritualis descriptio.	XII
Noni supra denarium numeri/& vigenarij:mystica significatio.	XIII
Numerorum vigenarium continue sequentium/ primi / secundum & tertij:spiritualis interpretatio.	XIII
Quid mysterij:viceimus quartus numerus itidem & viceimus quintus/in se contineant.	XV
Quid trigenarius mysticę rationis habeat.	XVI
Mystica quadragenarij significatio:atq; ampla illius ex scriptura commendatio.	XVII
Quid mysticum: numerus quadragessimus secundus et quadragessimus sextus insinuant.	XVIII
Quid spiritualis significantiæ numerus quinquagesimus in scripturis habeat.	XIX
Quid sexagenarius numerus/septuagenarius et septuagesimus secundus:in scriptura mysticum significant.	XX
Septimi supra septuagenariū & octogenarij numeri:mystica representatio.	XXI
Nonagenarij numeri similiter & centenarij:in scripturis vstitata significatio.	XXII
Quid centesimus duodecimus numerus/itidem & post ceterorum viceimus:mysticum signent.	XXIII
Quid mysterij:centenarius quinquagenus /et centenarius quinquagenarius ternarius/in scripturis habeant.	XXIII

Quid ducentenus numerus/ trecentenus/ quadringentenus & quingentenus:in scriptura designant.	XXV.
Quid item sexcentenus numerus/septingentenus/octingentenus & nongentenus:in scripturis insinuant.	XXVI
Millenarij/decem millium/centum millium/et mille millium:spiritualis & mystica in scripturis significatio.	XXVII
Quomodo antiqui: numeros omnes per certas digitorū & manuum figurationes/significare sunt soliti.	XXVIII

Indicis capitum huius libri/finis.

Mysticę significationis numerorum epilogus: ac compendiaría relectio.

	Folio.
Monas/ipsius dei unitatem/habitudinemq; ad creaturas:& amoris inter homines unionem designat.	3.
Binarius/duo precepta dilectionis/mutuam hominū societatem:necnon dulationem/discretionemq; rerum insinuat.	5.
Ternarius:tridatis diuinarum personarum/insuper et virtutū theologiarum;triplicis itidem legis dei/& perfectionis rerum est significatiuus.	6.
Quaternarius: sanctorum euāgelistarum multis figuris presignatorum/ & virtutum etiam cardinaliū est index.	8.
Quinarij:pētat heucl/præcipuorum etiam Christi vulnerū/insup & sensuū exteriorū corporis nostri gerit expressionē.	10.
Senarius:creationis ac reparationis humanę/ completionis operū/ac laborandi in hac vita:est nota & signum.	10.
Septenarius:quietis cum deo post laborem futuræ/septiformis spiritus/ac vniuersitatis rerū præfert indicium.	12.
Septenarius itidem totam presentis vitę durationē/& veteris testamenti statum nonnuq; significat.	13.
Octonarius:future resurrectionis diem/ & eternam sanctorum deinde requiē/nouq; testamenti gratiam denorat.	13.
Nouenarius:angelicorum spirituum ordines/horā transitus Christi in cruce/ac deficientiam a perfectione demonstrat.	14.
Denarius:nunc rerum vniuersitatem/ nunc decalogum/interdum vero cōpletū electorū numerū ac mercedē idicat.	14.
Vndenarius:transgressionem decalogi & peccatum/nouq; vero nouissime a deo vocatos ad salutē/exprimit.	15.

- ¶ Duodenarius/ sacrum apostolorum numerum multis præfiguratum modis: & vniuersitatem itidem rerum designat. 15.
- ¶ Tertius supra decimum numerus: tū vtriusq; testamēti simul/ tum apparitionis Christi ad gētes/ cōtinet sacramentum. 17.
- ¶ Decimusquartus/ duplicatum spiritus sancti munus/ aduētū Christi in carnem/ & immolationē in cruce: mystice signat. 17.
- ¶ Quindenarius/ modo vtriusq; testamēti simul sumpti/ modo spiritualis in cœlos ascensus per cantica graduū: est indicium. 18.
- ¶ Decimussextus/ cum veteris testamenti prophetas/ tum noui apostolos & euangelistas: sua summa complectitur. 18.
- ¶ Septimus supra denariū numerus/ vtriusq; testamenti mysteria/ necnon baptismalis lauacri sacramentum denotat. 19.
- ¶ Decimusoctauus / liberationis a malo beneficū a deo susceptum: & perfectionem operū i triplici legis statu/ designat. 19.
- ¶ Decimusnonus/ vtriusq; testamēti simul mysteria significat: necnon angelicum præsidium dei mandata seruātibus semper paratum. 20.
- ¶ Vigenarius/ vnum vtriusq; testamēti authorē/ & obseruationē nē mādatorū dei cū geminē dilectionis affectu: innuit. 20.
- ¶ Vigésimus primus/ subsidium post tribulationē a deo ipetrārum: & humanę perfectionis absolutiōnem insinuat. 21.
- ¶ Secundus supra vigenariū/ sacros veteris testamēti libros/ secundū hebraicū litterarū numerum sumptos/ cōplectitur. 21.
- ¶ Vicesimustertius/ pfectionē sapiētiae/ litterarū latinarū adminiculo traditæ: simul & humanę salutis cōplementū exprimit. 21.
- ¶ Vicesimus quartus: sacrum deo seruentium cœtū/ necnō doctorum vtriusq; testamenti collegiū/ mystice continet. 21.
- ¶ Vicesimus quintus/ modo stabilitatē honorū in virtute: modo prauorum in malitia obdurationsē ostendit. 22.
- ¶ Tricesimus/ vitam conjugalem atq; fructum eius: necnō maturam arduorum operū aggressiōnem/ suo calculo mōstrat. 23.
- ¶ Quadragenarius/ decalogi cum euangelio cōpletiōnem/ peccatorum expiationem/ pœnitentię tempus simul & ieiunij res præsentat. 24.
- ¶ Quadragesimus secundus: peregrinationē huius vitæ/ Christi ad nos in carne descensum/ & expectationem nostrā ad pœnitentiā notat. 25.
- ¶ Quadragesimus sextus/ habitatiōis Christi in castissimo virginis matris vtero/ & morę illius imansionis: index est et significatio. 26.
- ¶ Quinquagesimus: relaxatiōis peccatorū/ quietis æternę vitæ ob annū iubileū/ & geminę dei legislationis est indicium. 26.

- ¶ Sexagenarius: vidualis cœlibatus atq; cōtinētiae/ perfectęq; obseruationis decalogi/ nota est et expressio. 28.
- ¶ Septuagenarius: annos Babylonicę captiuitatis definies/ totum presentis vitę curriculū tēporūq; decursū insinuat. 28.
- ¶ Secundus post septuagenarium numerus/ toridē Christi discipulorū nonnullis ante figuris signatorū: pferit indicium. 29.
- ¶ Septimus supra septuagenarium: nunc vniuersalē peccati reatum designat. nūc vero generationum a Christo baptisato ad deū/ summam continet. 30.
- ¶ Octogenarius: cū circūcisionis antiquę legis/ tum euangelicę gratię decalogo coniunctę significationem obtinet. 30.
- ¶ Nonagenarius interdū diuinę trinitatis/ nonnūq; vero fecunditatis animę in bonorū operum fructu: est significatiuus. 31.
- ¶ Centenarius: pfectionis atq; cōpletiōis rerū/ necnō mercedis sanctorū in cœlo/ virginalisq; fructus gerit imaginē. 31.
- ¶ Duodecimus post centenariū: totius sanctorū in cœlesti ciuitate multitudinis/ habet expressiōnem atq; significantiam. 32.
- ¶ Vigenarius supra cētenarium: tempus pœnitentię hominibus ante diluuium concessū/ vtriusq; legis formā/ et æternam beatitudinem indicat. 33.
- ¶ Quinquagenarius post centenū numerus: totā psalmodi summam/ & vtrūq; legis diuinę testamentum complectitur. 34.
- ¶ Centesimus quinquagesimus tertius: sanctorū electorum ecclesiā in cœlo beatā/ p pisciū post resurrectionē capturā/ exprimit. 35.
- ¶ Ducentenus numerus: perfectionem bonorum operum/ rationalisq; rerū creatorū disciplinę cognitionē demonstrat. 36.
- ¶ Trecentenus: sensus vtriusq; hominis iā repressos/ sanctę in super trinitatis cognitiōnem/ crucisq; mysterium representat. 36.
- ¶ Quadringentenus: durę seruitutis populi Israelitici in Aegypto/ & oppressiōis hominū sub iugo peccati est expressiū. 37.
- ¶ Quingentenus/ perfectionē quietis/ quę post duos huius vite labores in cœlo præstat: spiritualiter figurat. 37.
- ¶ Sexcentenus: perfectionis operum/ item et sex mundi etatū/ (quemadmodum & senarius) pferit imaginem. 37.
- ¶ Sexcentenus sexagesimus sextus: interuallum ānorū ab aduentu Christi vsq; ad bestialis Mahumetis ortū/ explicat. 38.
- ¶ Septingentesimus numerus: pfectę quietis/ exanclatis huius mundi laboribus futurę demonstrationem habet. 38.
- ¶ Octingentenus: futurę resurrectionis & perpetuę post eā/ quietis iustorum/ gerit indicium & notam. 38.
- ¶ Nongentenus/ perfectam summę trinitatis/ quantum i creaturis conspicua est atq; spectabilis/ repræsentat imaginem. 38.

¶ Millenarius/ nunc consumatam perfectionem & absolutam:
nunc vero rem infinitam finito expressam numero/ declarat. 38.
¶ Decē millia: infinitā etiā rem p̄ finitā designādī/ & indeterminatū numerū per determinatū: habēt officīū et vsum. 39.
¶ Duodecim millia ex singulis signata tribubus: sacram vnus ordinis beatorum insinuant multitudinem. 39.
¶ Centum quadraginta quatuor millia: totam ex duodecim tribubus signatorum turbam/ cunctumq; coelestis curie cœtum comprehendunt. 39.
¶ Centum millia & mille millia: summam cuiusq; rei multitudinem qua de fit sermo/ completam itidem rerum perfectionem explicant. 39.

¶ Epilogi/ mysticas numerorum significationes strictim complectentis/ finis.

¶ Expletum est hoc opusculum & ex officina emissum/ in alma Parisiorum academia: āno domini (qui omnia numero definiuit) decimotertio supra millesimū & quingentesimū/ decimasexta die Decembris. Per Henricū Stephanū/ artis excursorie librorū sedulū & industriū opificē/ e regione scholę Decretorū habitantem.

¶ Omnes codices præter b/ qui duernus est: sūt quaterni.

¶ Antonij Rufi Vaccariensis/ ad lectorem: dodecastichum carmen.

¶ Lucida qui certo numero complectitur astra:
Appellans eadem/ nomine quodq; suo.
Gramina qui terrę/ maris et discernit arenas:
Qui numerat toto quicquid in orbe situm.
Aedidit is sanctę diuina volumina legis:
Nec voluit numeris illa carere suis.
Hisce notas sacras & mystica sensa recondi:
Sanctorum referunt dogmata prisca patrū.
Quorum dicta breui præsens sermone libellus
Colligit: & numerus quid notet omnis/ habet.
Hunc igitur crebro lector studiose reuolue:
Quo sit aperta magis pagina sacra tibi.
Vale.